

Välkomna

FuktCentrums informationsdag 2010

Mera fakta, mindre fukt
-aktuella forskningsresultat

Viktiga händelser under året

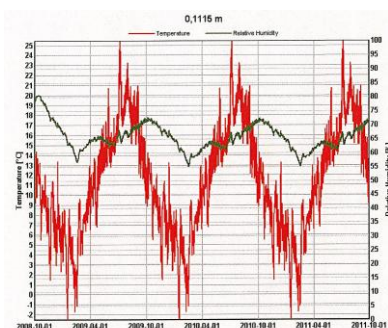
En översiktlig tillbakablick av vad som har hänt inom fuktområdet senaste året. Ny kunskap och nya erfarenheter.

FUKTCENTRUM

Många använder beräkningsprogrammet WUFI i samband med projektering. Programmet är lämpligt för parameterstudier

- konstruktion
- material
- läge, väderstreck
- vad händer om fukt av misstag kommer in till känsliga delar (till exempel till en gipsskiva med kartong).

Varning för övertro på resultaten!
Erfarenheter samlas in av Fuktcentrum.

FUKTCENTRUM

Slutrapporten om fukt i putsade regelväggar som var klar i augusti 2009 visar skadeomfattningen, förslag till åtgärder i byggda väggar och exempel på konstruktioner under utveckling.

Rätt utförda detaljer är A och O.

Många hus byggs om.

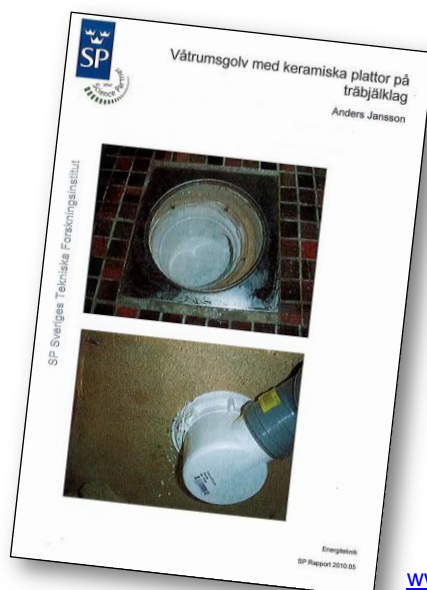
Tyvärr visar fortsatta undersökningar att problemen inte är lösta. Även nybyggda hus får problem.

www.sp.se

FUKTCENTRUM

En undersökning av orsaken till fuktskador i våtrumsgolv visade på omfattande slarv. I rapporten föreslås att egenkontrollen skall dokumenteras med foto.

FUKTCENTRUM

Erfarenheter från många skadefall i byggnader med särskilt fuktigt klimat visar en brist på förståelse för problemen. Man bygger som om det vore småhus.

FUKTCENTRUM

Många händelser den senaste tiden pekar på behov av ökat kvalitetstänkande. Fukt är en viktig faktor. Exempel:

- våtrumsväggar och vårumsgolv
- putsade fasader, fortsatta problem
- känsliga material som pappbelagd gips i fuktig miljö
- känsliga detaljer

Branschen har också reagerat och jobbar med att komma till rätta med detta:

- nya tätskiktssystem
- alternativa skivmaterial
- utvärdering av fasadlösningar
- långtidsuppföljning av nya system

FUKTCENTRUM

Det blir allt viktigare med kunskap i alla led i byggprocessen.

FuktCentrum medverkar till att höja kunskapsnivån genom

- Omfattande forskning
- Informationsspridning
- Rapporter och utredningar
- Kvalitetssäkring i byggprocessen
- Utbildningar
- Hemsidan www.fuktcentrum.se

FUKTCENTRUM

homes for tomorrow

Building Solutions for Tomorrow as a Reference for Today

Research programme

Application for grants for strong research environments – Formas

Homes for tomorrow (h42) is planned as a strong research environment which will support our future homes in the global era with new technologies, materials and spatial structures which radically reduce resource and energy intensity. The findings will also underpin the retrofit of current homes through new technologies and experiential developments.

The specific aim of this strong research environment is to bring together leading researchers on building and homes at Chalmers within interdisciplinary projects to create cutting edge innovations and a transdisciplinary arena with society to create new approaches and applications.

- Active multifunctional building envelopes
- Concrete composites with energy storage potential
- Indoor water systems
- Perceptions of homes – light and structures

*Beviljat under hösten 2010
5 år, 5 Mkr/år*

FUKTCENTRUM

Jörgen Falks licuppsats
om ventilerad luftspalt i
yttervägg skall
presenteras 2010-11-19

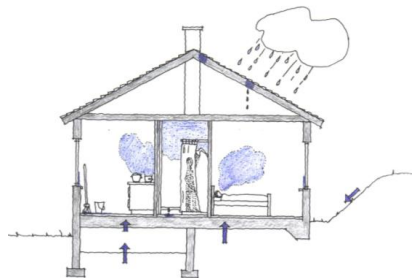
FUKTCENTRUM

Förändringar inom FuktCentrum:

- Lars Wadsö ny professor på Byggnadsmaterial, LTH
- Anders Sjöberg har lämnat FuktCentrum
- Stephen Burke är ny sekreterare

FUKTCENTRUM

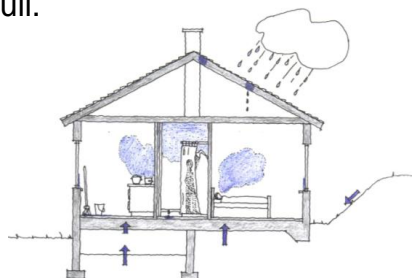
Fuktforskningsprogram

FUKTCENTRUM

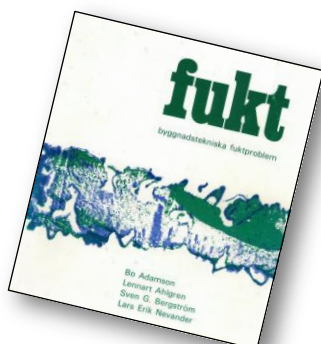
Hus bygg för att användas.
 Fuktskador kan medverka till att hus rasar.
 Fukt kan också ge rörelser och missfärgningar.
 Fukt kan ge kemisk eller biologisk nedbrytning som kan ge emissioner som försämrar inommiljön.

Vi bygger fuktsäkert för beständighetens och för inommiljöns skull.

FUKTCENTRUM

Ett första program som handlade om behovet av fuktforskning skrevs redan 1970. Detta blev starten på intensiv fuktforskning vid LTH. Fuktcentrums nuvarande forskningsprogram upprättades för några år sedan och har reviderats efter hand.

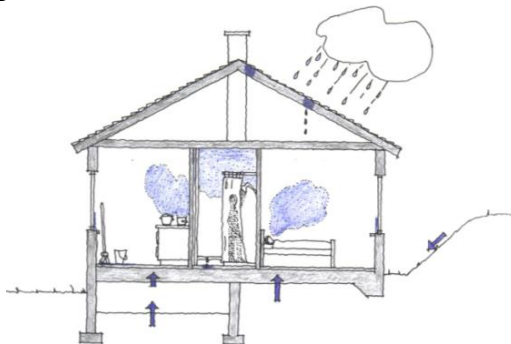
FÖU-PROGRAM FÖR FUKTCENTRUM

Allmänna	2
1 Fuktforskning, målsättningar	2
1.1 Fuktskador, målsättningar	2
1.2 Målsättningar	3
2 Materialfyller	4
2.1 Materialfyller och materialförhållanden	4
2.2 Fuktutsläpp	5
2.3 Rågfukt	5
2.4 Fuktutsläpp	5
3 Byggnadsdelar	7
3.1 Värme och (massiva tak)	7
3.2 Kalla vindar	7
3.3 Kryggnader	7
3.4 Plåst på mark	7
3.5 Värme	8
3.6 Bjällra	8
3.7 Pysade funder	8
3.8 Märten	8
3.9 Fuktsäkerhet i konstruktioner med liten fuktkapacitet	8
3.10 Fuktiga, till exempel, fuktutsläpp vid ventilation	8
3.11 Samspel byggnad/omgivningsluft	9
3.12 Fuktutsläpp som rör sig med temperaturen	9
3.13 Källor till fukt	9
3.15 Detaljer, anslutningar, genomförelser	9
4 Byggnadsstyrelse	10
4.1 Modeller för väg betong	10
4.2 Modeller för fuktutsläpp i materialkonstruktioner	10
4.3 Helheten hos modeller	10
4.4 Förhållanden vid tillfälligheter	10
4.5 Användningsbara beräkningsmetoder för olika material och konstruktioner	10
4.6 Beräkningsmetoder enligt europeisk standard	10
4.7 Simulera Toxbox	10
4.8 "Ståa här" -modeller	10
4.9 Räknesätt, räknesätt	10
4.10 Kombination värme, fukt- och luftventilation i 2D	10
4.11 Modeller för fuktutsläpp i material och yttill	10
5 Fuktutsläpp, fuktutsläpp, fuktutsläpp	11
5.1 Fuktutsläpp	11
5.2 Kommunikation av fuktutsläpp	11
5.3 GFK	11
5.4 Hjälpmedel för fuktutsläpp	11
5.5 Egna fuktutsläppprojekt	11
5.6 Utvärdering i fuktutsläpp	11
6 Fuktutsläpp	12
6.1 Utvärderingsmetoder för både fuktutsläpp och "stilla hus"	12
6.2 Fuktutsläpp i byggnadsdelar	12
7 Fuktutsläpp	12
7.1 Nationella	12
7.2 Internationella	12
7.3 Tvärvetenskapliga projekt	12

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammets huvudområden:

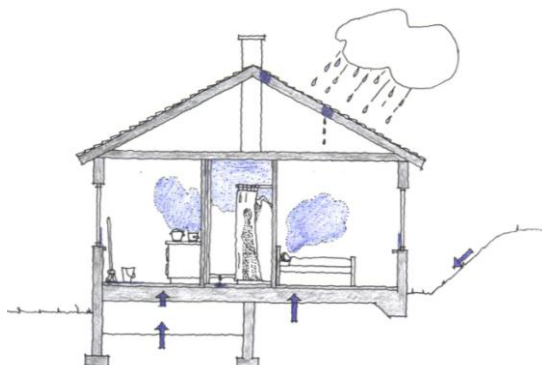
- Fuktkällor
- Materialegenskaper
- Konstruktioner
- Beräkningsverktyg
- Fuktsäkerhetsprojektering
- Skadeutredning

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammet:

Fuktkällor

- Uteklimat
- Inneklimat

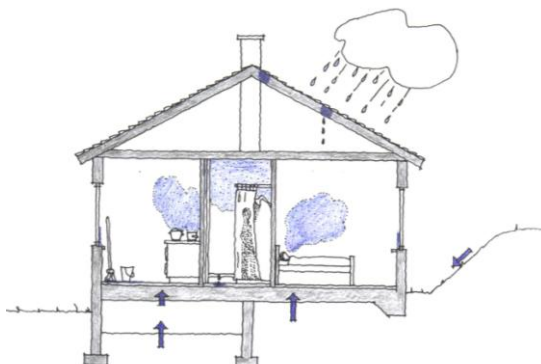

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammet:

Materialegenskaper

- *Materialegenskaper och materialbeteende*
- *Fuktmätning*
- *Byggfukt*
- *Fuktpåverkan*

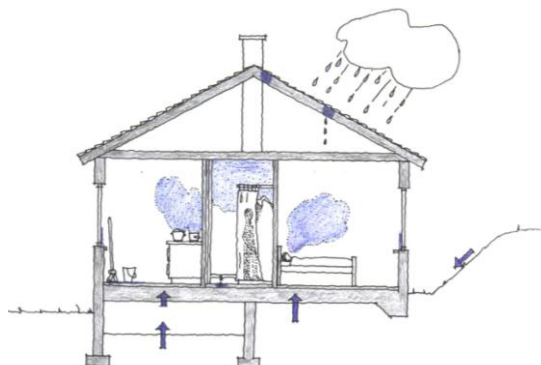

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammet:

Konstruktioner

- *Tak och vindar*
- *Krypgrunder*
- *Platta på mark*
- *Våtrum*
- *Bjälklag*
- *Putsade fasader*
- *Murverk*
- *Installationer/byggnader*
- *Källare*
- *Med mera*

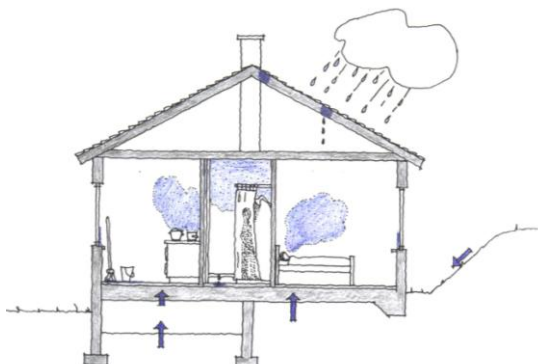

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammet:

Beräkningsverktyg

- Modeller för ung betong
- Modeller för omfördelning av fukt
- Förenklingar vs tillförlitlighet
- Användarvänliga verktyg
- Simulink Toolbox
- "Hela hus"-modeller
- Riskanalys
- Värme/fukt/luft i 2D
- Fuktbuffring i ytor
- Med mera

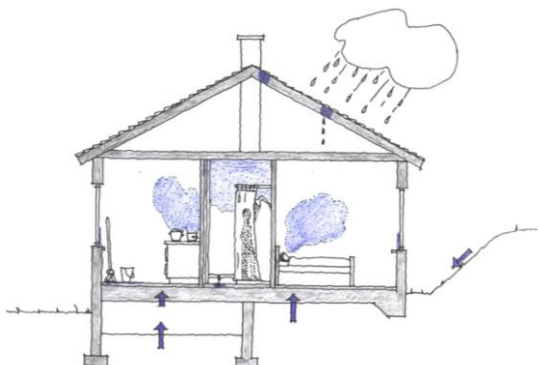

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammet:

Fuktsäkerhetsprojektering

- Fuktbegrepp
- Kommunikation av fuktsäkerhet
- Obligatorisk fuktkontroll OFK
- Hjälpmedel
- Erfarenhetsåterföring
- Utbildning

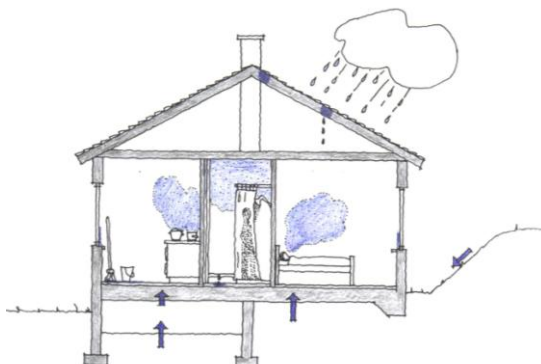

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammet:

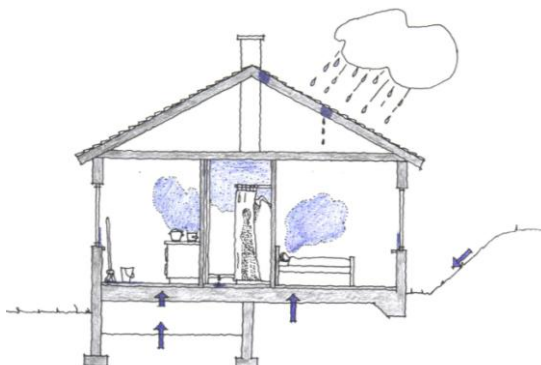
Skadeutredning

- *Utredningsmetodik för fuktskador och för inomhusmiljöproblem ("sjuka hus")*
- *Fältmätmetoder för fuktfördelning i byggnadsdelar*

FUKTCENTRUM

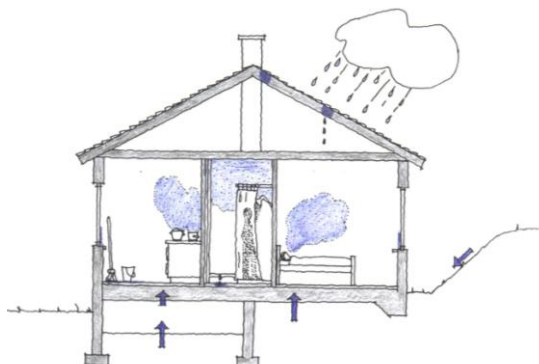
Forskningssamarbete

- *Nationellt*
- *Internationellt*
- *Tvärvetenskapliga projekt*

FUKTCENTRUM

Vi kommer under dagen att ge exempel på viktig forskning inom alla dessa huvudområden. Men det görs mycket mer, detta är bara exempel.

FUKTCENTRUM

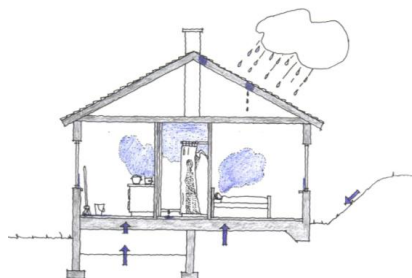
Tid	Program	
09.30	Välkommen Viktiga händelser under året. Fuktcentrums fuktforskningsprogram	Ingemar Samuelson
10.00	Fuktkällor Nederbörd, fukt utifrån och inifrån Interna fuktkällor Klimatmodell Ändrat klimat	Carl-Eric Hagentoft Angela Sasic Lars-Erik Harderup Nikolaj Tolstoy, Boverket
10.45	Kort paus med frukt	
11.00	Materialfrågor Fukt i tjocka konstruktioner Omfördelning av fukt i betong Trådlös mätning i material Frost i cellulosafiberisolering och minull	Peter Johansson Magnus Åhs Anders Sjöberg, STO Folke Björk
12.00	Lunch	

FUKTCENTRUM

Tid	Program	
13.00	Byggnadsdelar Kalla vindar Kvalitetssäkring av ytterväggskonstruktioner Spaltmetoden för kvalitetssäkring av våtrum	Ingemar Samuelson Petter Wallenten Lars Olsson Tord af Klintberg
14.00	Beräkningsverktyg	Jesper Arfvidsson
14.10	Byggprocessen Bygga F och Bygga L Minska energianvändningen i byggprocessen	Eva Sikander Kristina Mjörnell Peter Brander
14.30	Erfarenheter från fuksäkerhetsprojekt	Anders Kumlin
15.00	Kaffe	
15.30	FoU-samarbete	Carl-Eric Hagentoft
16.00	Mögel och mikroorganismer Cram, Woodbuild, Framtidens trähus	Sven Telandersson Sanne Johansson Pernilla Johansson
16.30	Roterande, energisnåla värmepumpar	Lars Jensen
17.00	Slut för dagen	

Fuktforskningsprogram

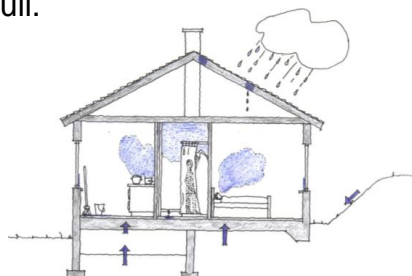
Hus bygg för att användas.

Fuktskador kan medverka till att hus rasar.

Fukt kan också ge rörelser och missfärgningar.

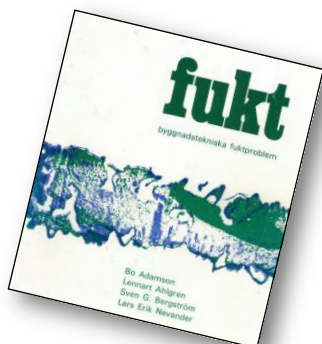
Fukt kan ge kemisk eller biologisk nedbrytning som kan ge emissioner som försämrar inomhusmiljön.

Vi bygger fuktsäkert för beständighetens och för inomhusmiljöns skull.

FUKTCENTRUM

Ett första program som handlade om behovet av fuktforskning skrevs redan 1970. Detta blev starten på intensiv fuktforskning vid LTH. Fuktcentrums nuvarande fuktforskningsprogram upprättades för några år sedan och har reviderats efter hand.

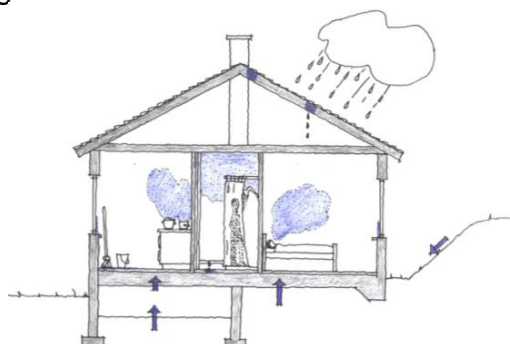

FoU-PROGRAM FÖR FUKTCENTRUM	
Allmänna	2
1 Fuktkällor	2
1.1 Fuktströmmar: materialflöden	2
1.2 Måttflöden	3
2 Materialtegrar	4
2.1 Materialegenskaper och materialbestånd	4
2.2 Fuktströmmar	5
2.3 Byggnader	5
2.4 Fuktströmmar	5
3 Byggnadsdetaljer	7
3.1 Varusäck (massiva tak)	7
3.2 Kalla smidar	7
3.3 Karyggnader	7
3.4 Platta på mark	7
3.5 Värmen	8
3.6 Bjälklag	8
3.7 Putsvad fönster	8
3.8 Murverk	8
3.9 Fuktisolering i konstruktioner med stora fuktansatser	8
3.10 Provetta, fuktsporrningar, blödningsrör för ventilation	8
3.11 Särskilda byggnadsdetaljer/fuktströmmar	9
3.12 Fasadblödnor som rör sig med temperaturen	9
3.13 Källor/fuktströmmar	9
3.14 Detaljer, anslutningar, genomförlingar	9
4 Beräkningsverktyg	10
4.1 Modeller för väg betong	10
4.2 Modeller för fuktströmmar i materialkonstruktioner	10
4.3 Hjälpmedel för fuktströmmar i materialkonstruktioner	10
4.4 Förenklade vs. Tillförlitliga	10
4.5 Användning av beräkningsverktyg för olika material och konstruktioner	10
4.6 Beräkningsverktyg enligt europeisk standard	10
4.7 Simulera fuktströmmar	10
4.8 "Hela hus"-modeller	10
4.9 Riktlinjer, rekommendationer	10
4.10 Kombination värme-, fukt- och luftströmmar i 2D	10
4.11 Modeller för fuktströmmar i material och konstruktioner	10
5 Fuktströmmar, projektering, fuktströmmar	11
5.1 Fuktströmmar	11
5.2 Kommunikation av fuktströmmar	11
5.3 ÖPN	11
5.4 Hjälpmedel för fuktströmmarprojektering	11
5.5 Egna fuktströmmarprojekteringsprocedurer	11
5.6 Utbildning i fuktströmmarprojektering	11
6 Fuktströmmar i konstruktioner	12
6.1 Utredningsmetoder för både fuktströmmar och "stuka hus"	12
6.2 Fuktströmmar i fuktströmmarprojektering	12
7 Fuktströmmar	12
7.1 Nationella	12
7.2 Internationella	12
7.3 Fuktströmmar i projekter	12

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammets huvudområden:

- Fuktkällor
- Materialegenskaper
- Konstruktioner
- Beräkningsverktyg
- Fuktsäkerhetsprojektering
- Skadeutredning

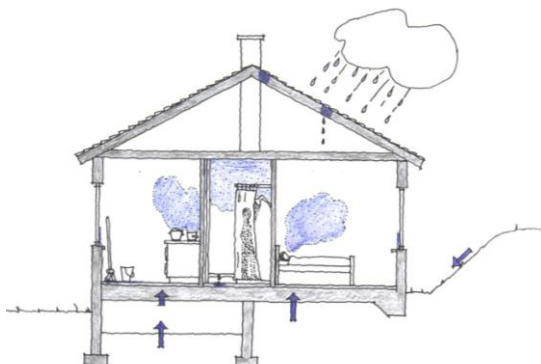

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammet:

Fuktkällor

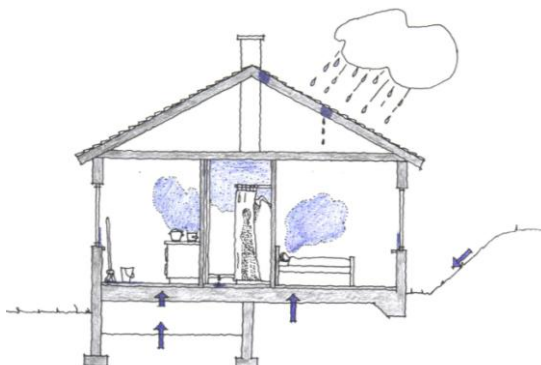
- Uteklimat
- Inneklimat

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammet:

Materialegenskaper

- Materialegenskaper och materialbeteende
- Fuktmätning
- Byggfukt
- Fuktpåverkan

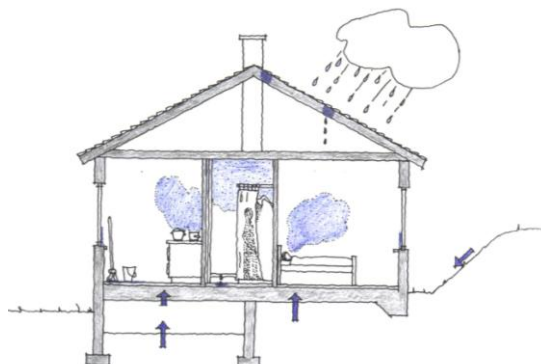

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammet:

Konstruktioner

- Tak och vindar
- Krypgrunder
- Platta på mark
- Våtrum
- Bjälklag
- Putsade fasader
- Murverk
- Installationer/byggnader
- Källare
- Med mera

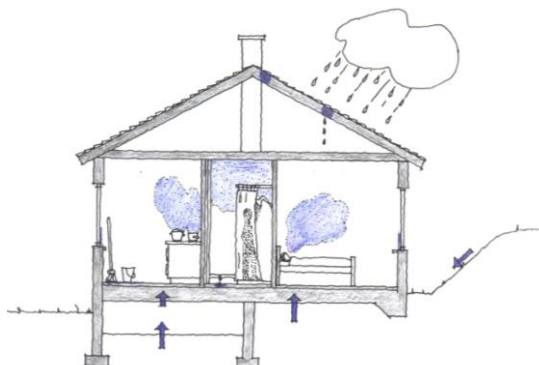

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammet:

Beräkningsverktyg

- Modeller för ung betong
- Modeller för omfördelning av fukt
- Förenklingar vs tillförlitlighet
- Användarvänliga verktyg
- Simulink Toolbox
- "Hela hus"-modeller
- Riskanalys
- Värme/fukt/luft i 2D
- Fuktbuffring i ytor
- Med mera

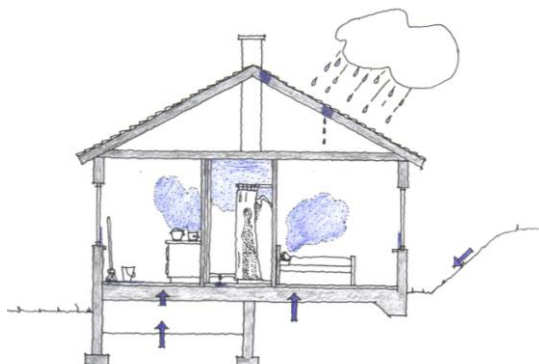

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammet:

Fuktsäkerhetsprojektering

- *Fuktbegrepp*
- *Kommunikation av fuktsäkerhet*
- *Obligatorisk fuktkontroll OFK*
- *Hjälpmedel*
- *Erfarenhetsåterföring*
- *Utbildning*

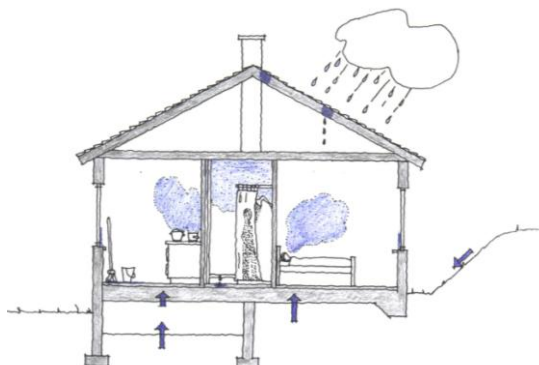

FUKTCENTRUM

Fuktforskningsprogrammet:

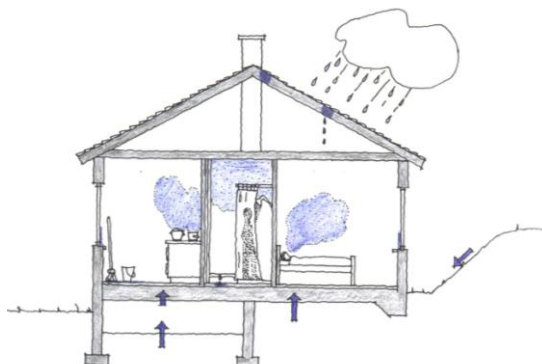
Skadeutredning

- *Utredningsmetodik för fuktskador och för inomhusmiljöproblem ("sjuka hus")*
- *Fältnätmetoder för fuktfördelning i byggnadsdelar*

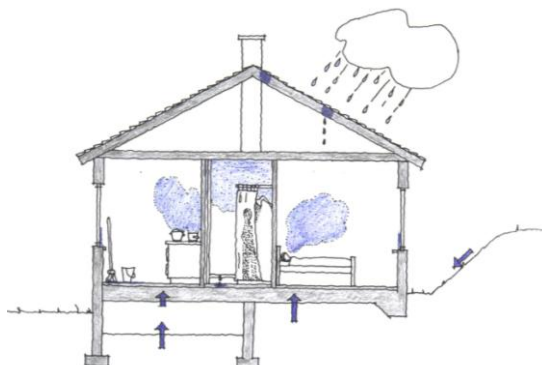

FUKTCENTRUM**Forskningsamarbete**

- *Nationellt*
- *Internationellt*
- *Tvårvetenskapliga projekt*

FUKTCENTRUM

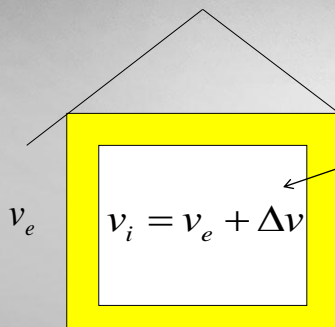
Vi kommer under dagen att ge exempel på viktig forskning inom alla dessa huvudområden. Men det görs mycket mer, detta är bara exempel.

Fuktkällor - Inifrån och utifrån

Carl-Eric Hagentoft
 prof. Byggnadsfysik
 Chalmers

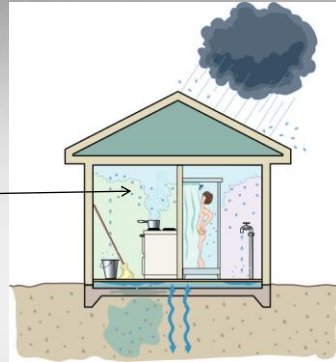
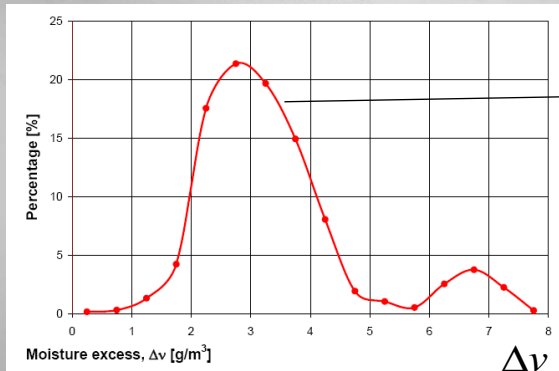
Fukttillskott i inomhusluften, Δv

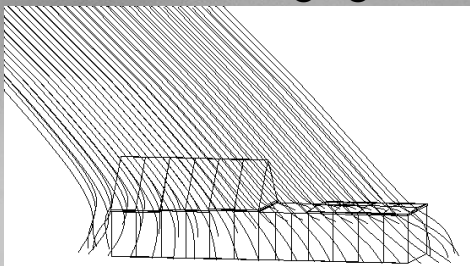
Diffusion och konvektion

Mätt fuktillskott i 13 estniska lägenheter under vinterhalvåret

Nederbörd – Slagregn

Byggfukt!

Tid: 10.00-10.45

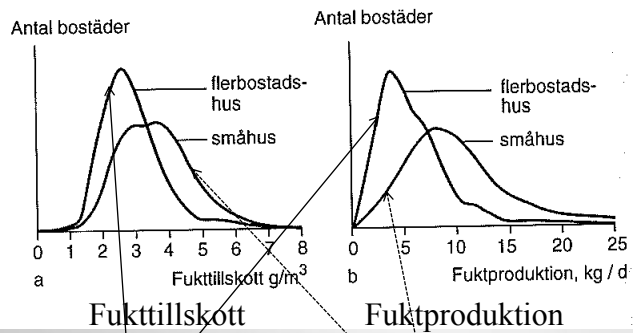
Presentationer av:

- Angela Sasic, Chalmers
- Lars-Erik Harderup, LTH
- Nikolaj Tolstoy, Boverket

Elib -studien

Fältstudie av
2000 svenska

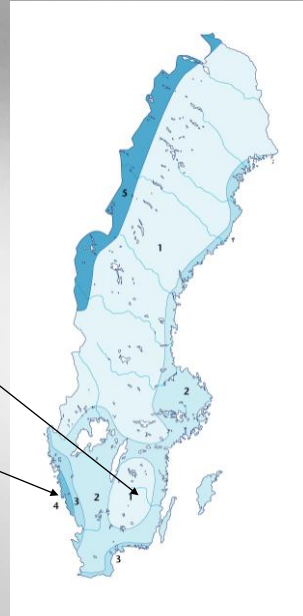
Flerbostadshus

Småhus

Slagregnsmängder

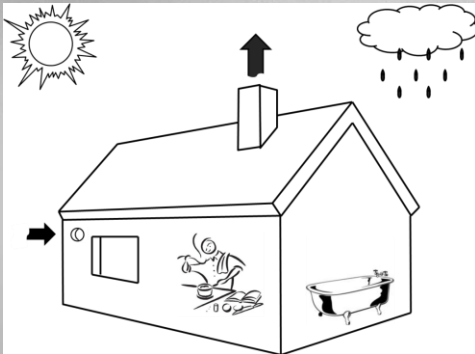
Zon	År	Dag
1	150	30
2	300	45
3	450	55
4	550	70
5	100-400	Lok.variation

Västkusten – utsatta lägen:
550 kg per kvadratmeter och år
70 kg per kvadratmeter och dag

Externa och interna fuktkällor

Angela Sasic Kalagasidis

Uteklimat - vattenånga, regn

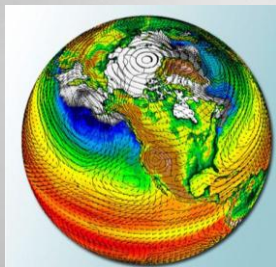
Tidigare och framtida väderdata
från SMHI

Inneklimat – fukttillskott inomhus

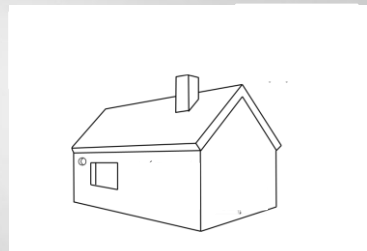
Är förutsägbar i viss mån med hjälp av
byggnadsfysikaliska beräkningsverktyg som tar
hänsyn till fuktkällor och aktiviteter inomhus
samt ventilation

Uteklimat från Rossby Centre SMHI

tidigare (uppmätta) data för Sverige 1961-2010
framtida klimatscenarioer 2010-2100 (ca 11 scenarier)

Global Climate Model (GCM)

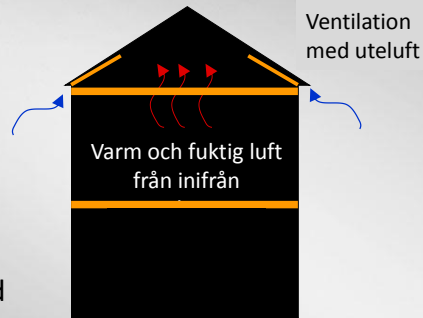
En byggnadsfysikaliks modell
= Impact Model

Doktorandprojekt: Hållbar svensk samhällsbyggnad med tanke på klimatförändringar.

Doktorand:

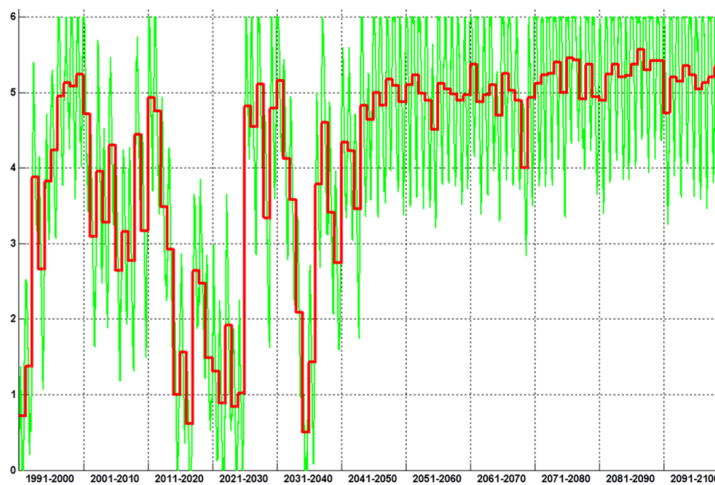
Vahid Moussavi Nik
(Lic. Mars 2010)

Exempel på resultat –
temperatur- och
fuktförhållande i en uteluft
ventilerad kallvind för en period
från 1991-2100

Kallvinds- och husetsmodell i HAM-Tools

Diagrammet visar års- och dygnsvariationer av mögel index på en uteluft ventilerad kallvind med klimatdata från en scenario.

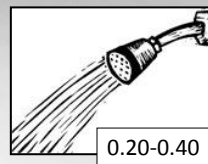
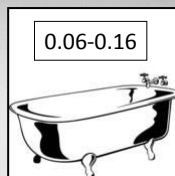

Inneklimat - fuktproduktion inomhus

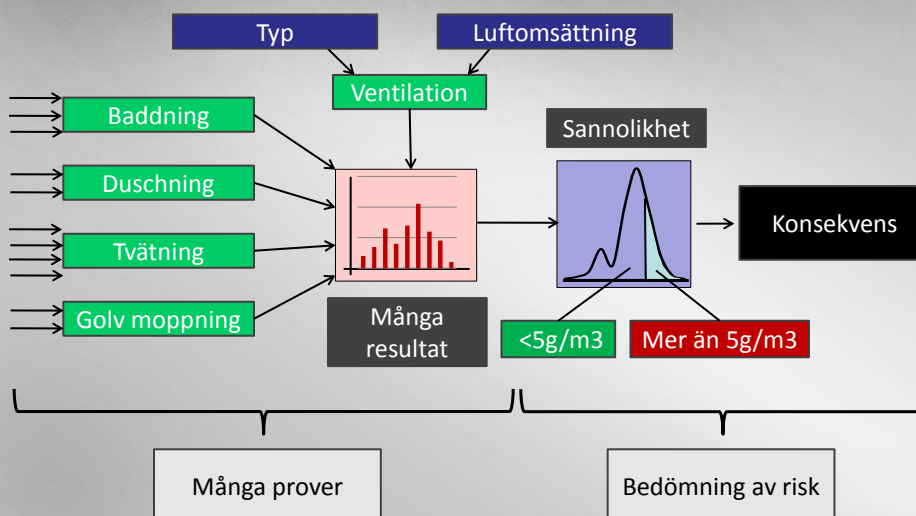
VIKTIGA FAKTORER

- STARTTID
- LÄNGD på aktiviteten
- FUKTPRODUKTION
kg fukt / aktivitet
- SAMMANTREFFANDE

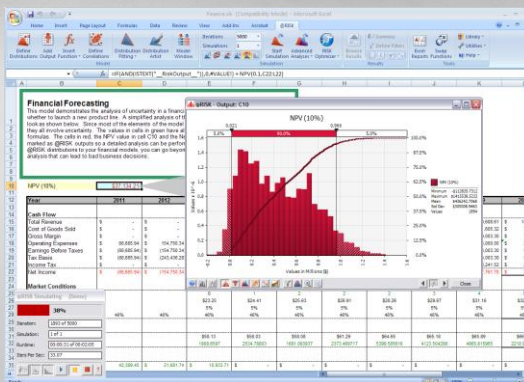

[kg/aktivitet]

Exempel – fukttillskott i badrummet överstiger 5 g/m³

@RISK - ett Excel baserat beräkningsprogram för statistisk modellering av fuktproduktion inomhus

Doktorander: Simon Pallin och Pär Johansson

Resultat från beräkningar med @Risk: Fuktproduktion i en lägenhet med 1-3 familjemedlemmar

Förekommandet
av resultat

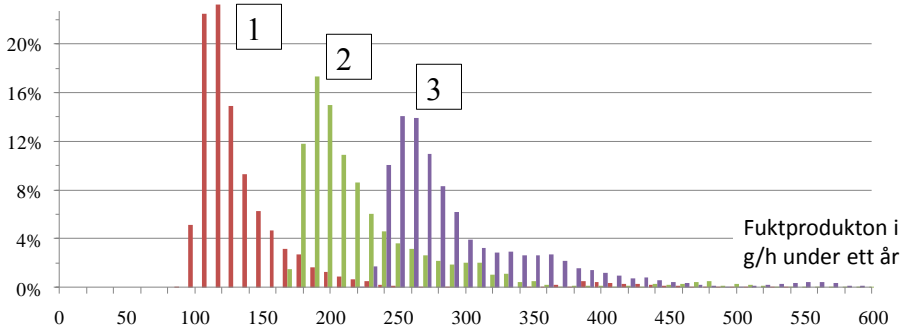

Photo: Harderup L-E. 2009

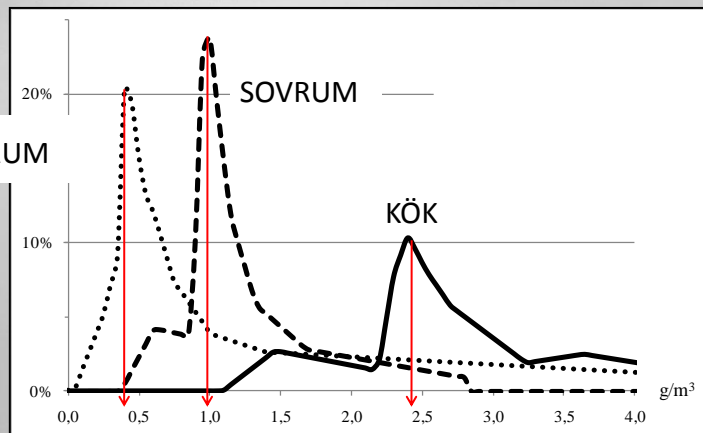
Bostadsområde Sigtuna

Fuktproduktion inomhus
från @RISK kombineras med
luftflödes beräkningar

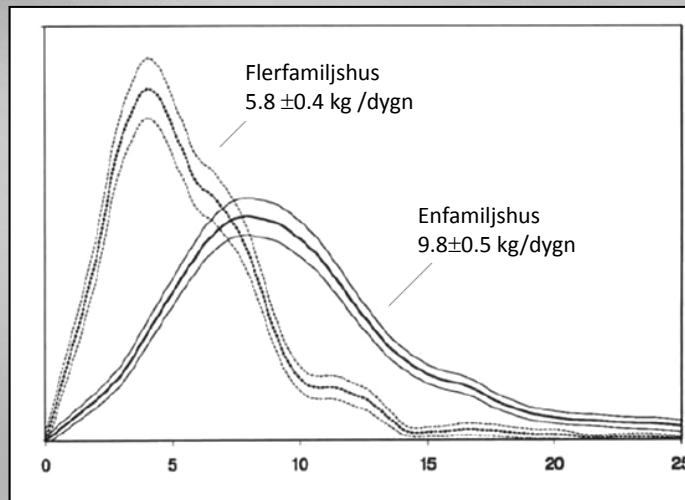

Resultat visar olika
fukttillskott i olika rummen

VARDAGRUM

Resultat från @Risk stämmer väl med uppmätta data från ELIB studie 1993. Fuktproduktion i svenska bostäder

Fukttillskott

Lars-Erik Harderup
Lunds Universitet
Byggnadsfysik

Modell: Lars-Erik Harderup (inspiration från Fukthandbok)
Finansieras av WoodBuild
Preliminära resultat från preliminär modell

Mätningar: Hans Bagge
Dennis Johansson

Mätprojekt

Mätprojekt planerat och genomfört av:

- Hans Bagge, Byggnadsfysik LTH
- Dennis Johansson, Installationsteknik LTH, Swegon AB

Projekttitel: Energianvändning och inneklimat i moderna flerbostadshus

Finansiärer: Energimyndigheten och Swegon AB

Redovisas i kommande publikation:

Bagge, Johansson och Lindström (2010) Indoor Hygrothermal Conditions in Multi-family Dwellings – Measurement and Analysis, ASHRAE Transactions, Volume 116, Part 2

Fuktbalans för inomhusluften

Fukttillskott (v_{FT}) = Skillnaden i ånghalt mellan luften inne och ute, ($v_i - v_e$)

Generella åtgärder för att reducera fukttillskottet är minskning av fuktproduktionen och ökning av ventilationen.

Fuktproduktionen kommer i första hand från:

- avdunstning från människor och djur
- våtrengöring, bad, dusch, disk, tvätt m.m.
- matlagning
- avdunstning från växter
- befuktning.

Lunds universitet / LTH / Bygg- och miljöteknologi / Byggnadsfysik / Lars-Erik Harderup

Fuktbalans för inomhusluften

Fuktbalansen för luften i en byggnad bestäms väsentligen fyra komponenter:

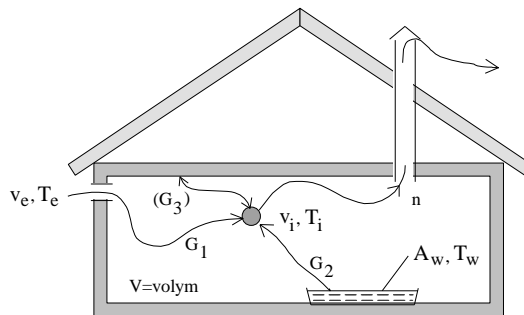
- Ventilation ← Sannolikt *högre* på sommaren
- Fuktproduktion genom hushållsaktiviteter ← Sannolikt *lägre* på sommaren
- Fuktlagrande förmåga hos luften själv
- Fuktabsorberande förmåga hos inredning och textilier samt de skikt i klimatskalet och innerväggar som har kontakt med inneluften.

Lunds universitet / LTH / Bygg- och miljöteknologi / Byggnadsfysik / Lars-Erik Harderup

Fuktbalans för inomhusluften

- G_1 = fuktutbyte mellan luften inne och ute genom luftrörelser
- G_2 = fuktavgivning från en våt yta, A_w
 T_w sannolikt *högre* på sommaren
- G_3 = fuktlagring i omgivande material, inredning, möbler etc.

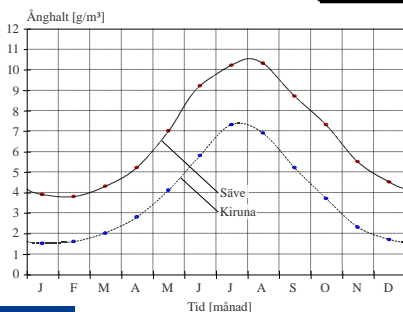
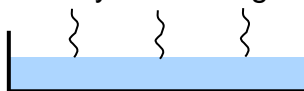

Lunds universitet / LTH / Bygg- och miljöteknologi / Byggnadsfysik / Lars-Erik Harderup

Fuktbalans för inomhusluften

Avdunstningen påverkas av differensen i ånghalt mellan vattenyta och omgivande luft

Med högre ånghalt utomhus minskar fuktillskottet på sommaren

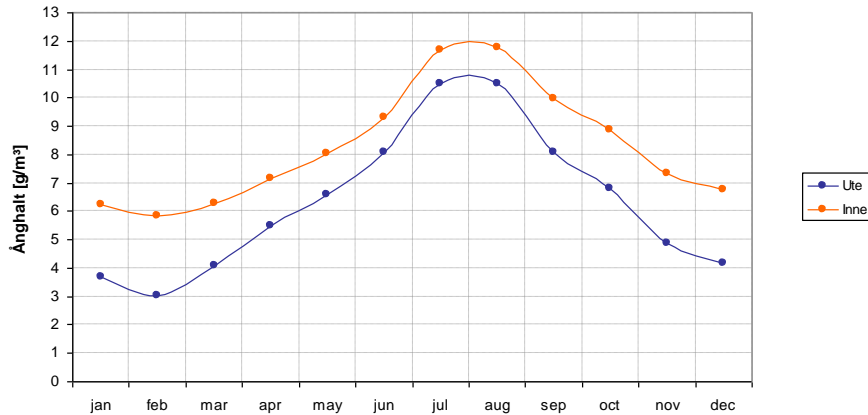

Lunds universitet / LTH / Bygg- och miljöteknologi / Byggnadsfysik / Lars-Erik Harderup

Ånghalt ute och inne

Karlstad

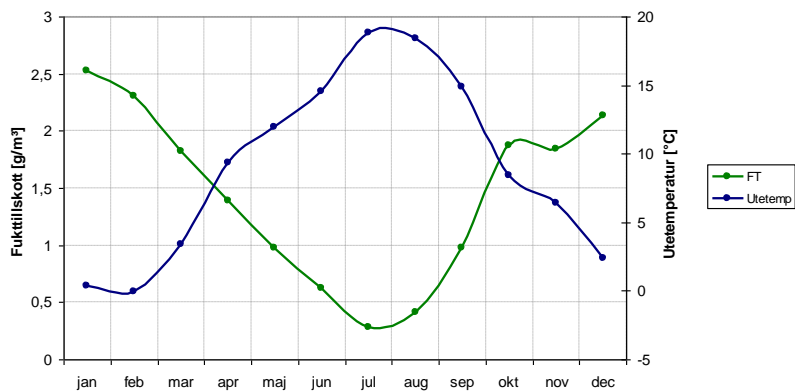
(Bagge & Johansson)

Lunds universitet / LTH / Bygg- och miljöteknologi / Byggnadsfysik / Lars-Erik Harderup

Fukttillskott och utetemperatur

Malmö

(Bagge & Johansson)

Lunds universitet / LTH / Bygg- och miljöteknologi / Byggnadsfysik / Lars-Erik Harderup

Fukttillskottet varierar med årstiden

- ELIB & BETSI $\Rightarrow$ Mätningar/beräkningar under uppvärmnings-säsongen, bland annat avseende fukttillskottet
- Beräkna fuktavgivande area, A_w
- Månadsmedelvärden från SMHI 1961-90
  - Temperatur
  - Relativ fuktighet
  - Ånghalt
- Hypotes: Ventilationen är en funktion av utomhustemperaturen
- Beräkna fukttillskottet för övriga månader. Funktion av uteånghalten och ventilationsintensiteten.

Lunds universitet / LTH / Bygg- och miljöteknologi / Byggnadsfysik / Lars-Erik Harderup

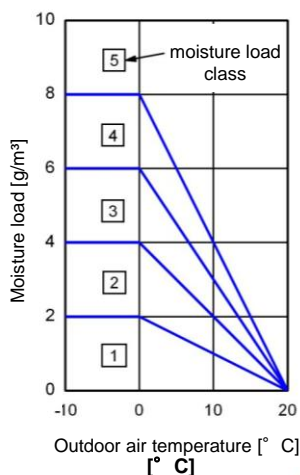

Moisture load (moisture supply)

EN ISO 13788

- 5 moisture load classes
- calculation of the indoor air humidity from the outdoor climate
- indoor air temperature constant 20 ° C

Unrealistic high moisture loads – only classes 1 to 3 recommendable

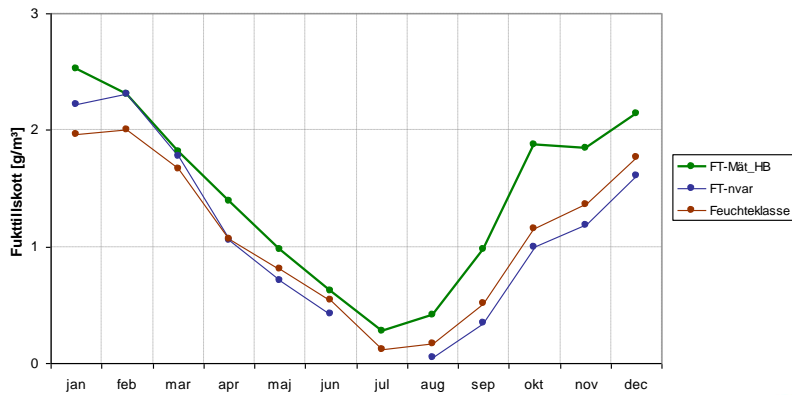

Lunds universitet / LTH / Bygg- och miljöteknologi / Byggnadsfysik / Lars-Erik Harderup

Resultat - fukttillskott

Malmö

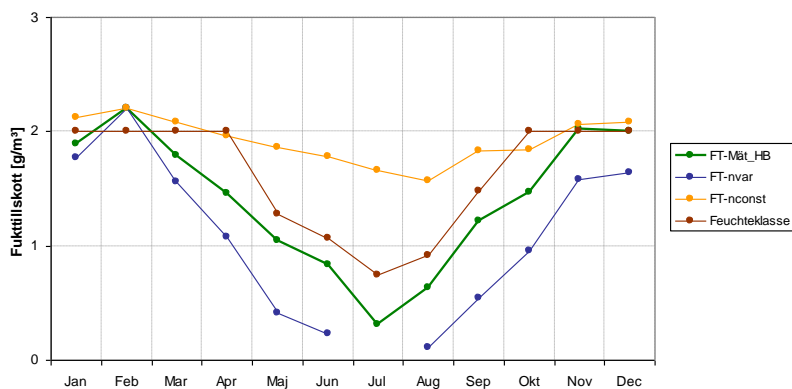

Lunds universitet / LTH / Bygg- och miljöteknologi / Byggnadsfysik / Lars-Erik Harderup

Resultat - fukttillskott

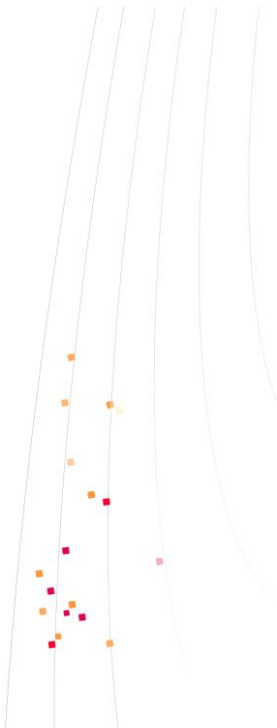
Kiruna

Lunds universitet / LTH / Bygg- och miljöteknologi / Byggnadsfysik / Lars-Erik Harderup

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Nikolaj Tolstoy
utvecklingsledare

Boverkets förslag för miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö Fukt och mögel

År 2020 ska byggnader och deras egenskaper inte påverka hälsan negativt. Därför ska det säkerställas att...

- fukt inte medför problem i inomhusmiljön genom att skapa förutsättningar för mögel och bakterier eller emissioner från material.

Andelen byggnader med fuktskador av betydelse för inomhusmiljön ska år 2020 vara lägre än 5 procent av det totala byggnadsbeståndet.

Fukt och mögel

Boverket föreslår

- Information om husens svaga punkter
- Information om olika åtgärder
- Informationsprojekt till skolor och förskolor
- Obligatorisk fuktbesiktning vid försäljning av småhus

Byggnader i förändrat klimat

Bebyggelsens sårbarhet för klimatförändringars och extrema väders påverkan förutom översvämning, jordras och skred

Vindlast

Extrema vindar ger effekt på antalet stormskador men även på uppvärmningsbehov samt fukttransporter.

Slagregn

Ökat slitage på klimatskal samt större risk för fuktskador i konstruktioner

Temperaturomställning

Ökat slitage på exempelvis tak av papp, frostsprängningar i fasadputs och fler röt månadsdagar

Hus i Älvdalen 1285 Sveriges äldsta profana trähus

Kyrkhärbre i
Älvdalen byggt
1285. Foto Lars
Dahlström

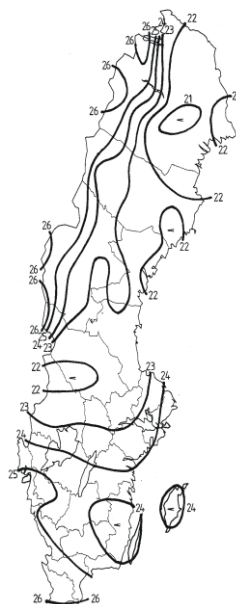
Känsliga faktorer mögel och röta

- Nederbörd
- Slagregn (Nederbörd och vind)
- Avvattning (Fönster, balkong, tak, hängrännor, stuprör, bräddavlopp,
Utformning fönsterbleck mm)
- Kommer vatten in- leda ut (ex överkant fönster)
- Kondensrisker (Kalla ytor och hög luftfuktighet)
- Temperatur
- RH- temperatur –tid.
- När börjar rötmanaden? När kommer frosten?

Vindlaster i Boverkets konstruktionsregler

Referensvind m/s
medelvindhastighet
under 10 minuter på
höjden 10 meter över
markyta , terrängtyp II,
och med
upprepningstiden 50 år
Beräknade från
uppmätta lufttryck.

Högsta vindhastigheten

Högsta kända medelvindhastighet i november månad

36 m/s Kullen 24 november 1981

36 m/s Örskär 1 november 1969

33 m/s Vingå 6 november 1985

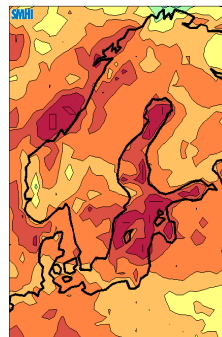
33 m/s Ölands norra udde 23 november 1973

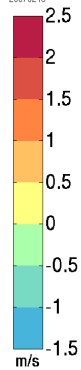
Vind

DIFF_Gustmax_max_A2_ECHAM4_RCA3_2011_2040_ANN

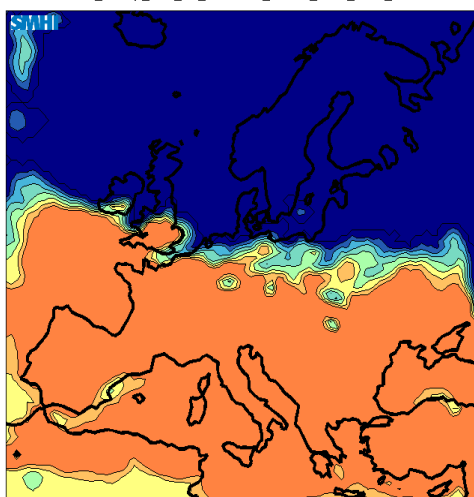
20070218

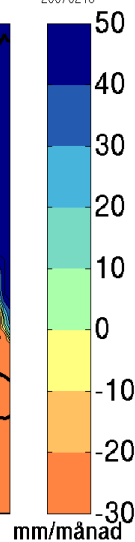
Nederbörd

DIFF_Precip_sum_A2_ECHAM4_RCAO_2071_2100_ANN

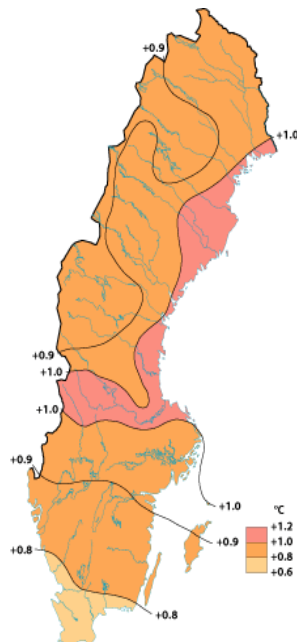

20070218

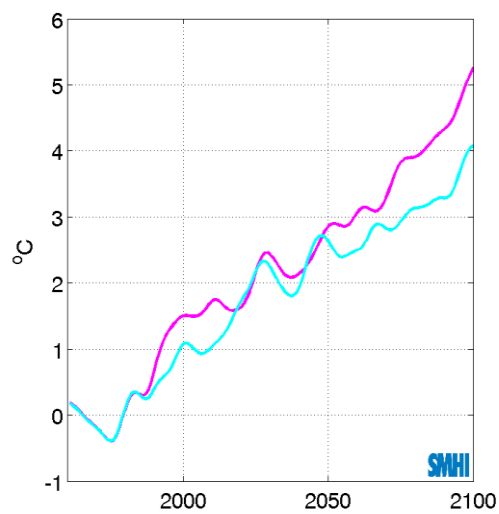

Temperatur

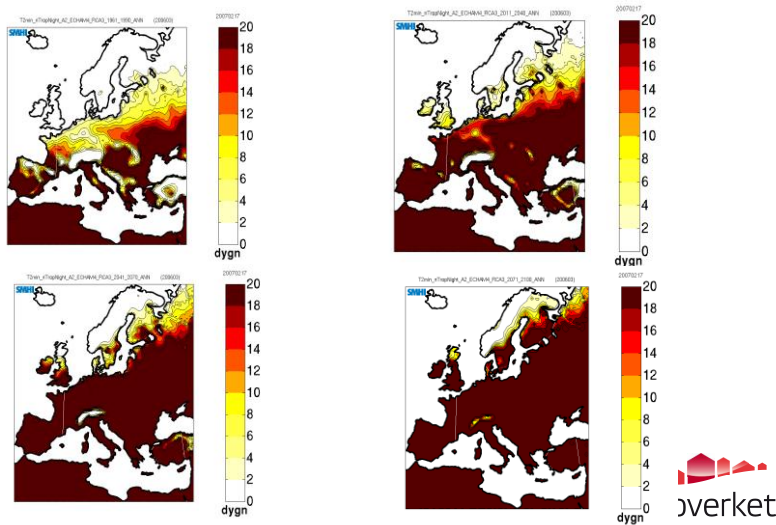
Ökningen med en grad har redan skett enligt denna karta som jämför årsmedeltemperaturen 1991-2005 med 1961-1990.

Temperatur

Tropiska nätter – ökad värme

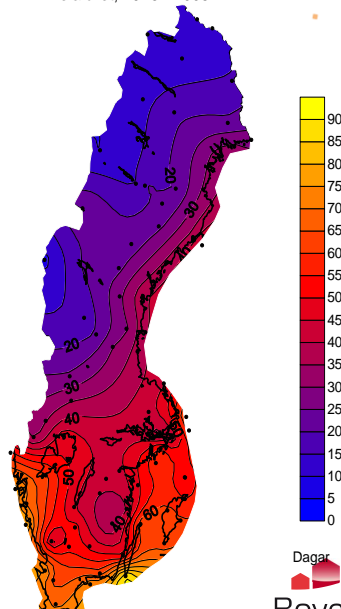
RÖTMÅNADSDAGAR

Medelvärde av antalet dagar under hela året då dygnets medeltemperatur är över 10 grader och luftfuktigheten samtidigt är större än 80 % för de senaste 30 åren

Oavsett om antalet "rötmånadsdagar", ("Rötmånaden kallas i Sverige tiden mellan 23 juli och 23 augusti, emedan den då rådande värmen påskyndar organiska ämnens förruttelse", ur Nordisk familjebok) ökar eller inte så har vi idag tillräckligt många i Götaland, Svealand och längs Norrlandskusten:

mellan 35 och 85 dagar

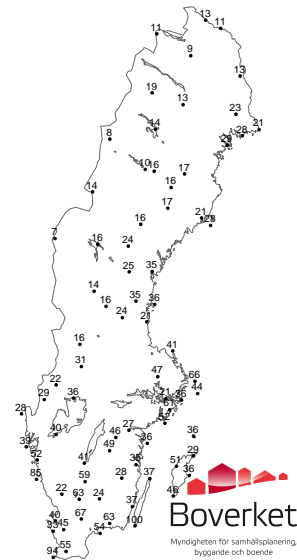
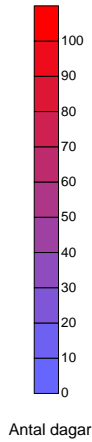
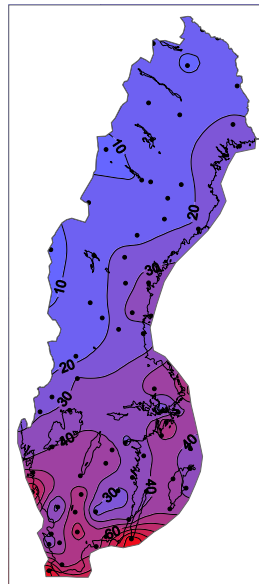
Hela året, 1976 - 2005

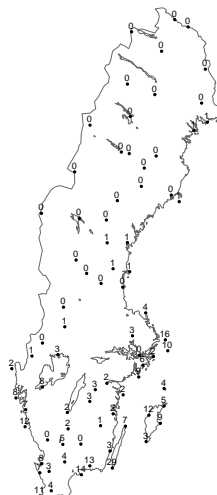
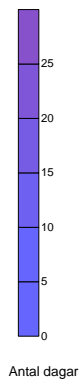
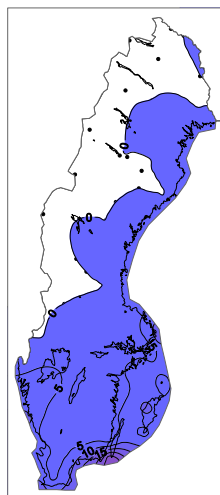
Dagar

Boverket
Myndigheten för samhällsplanering,
byggnad och boende

Max varaktighet av "rötmånadsdagar" under perioden 1976 - 2005

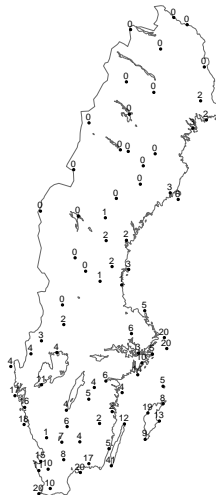
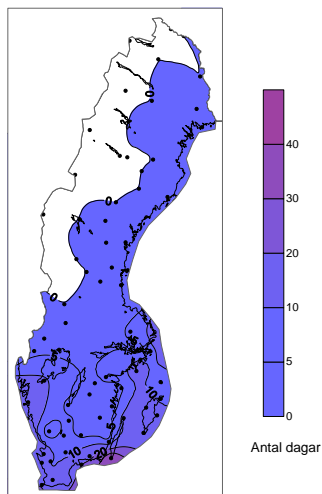

Antal varaktighetsperioder över och lika med 25 dagar under perioden 1976 - 2005

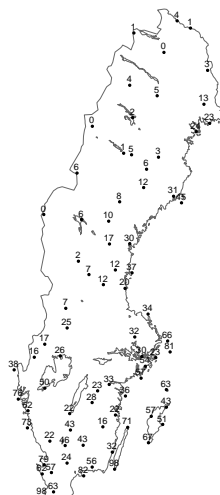
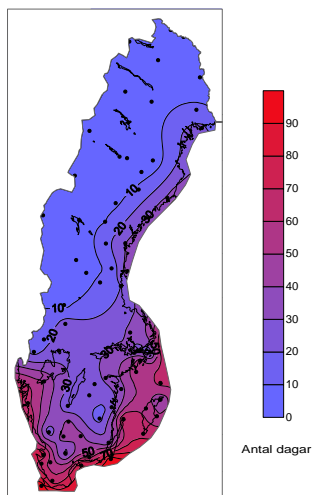

Antal varaktighetsperioder över och lika med 20 dagar under perioden 1976 - 2005

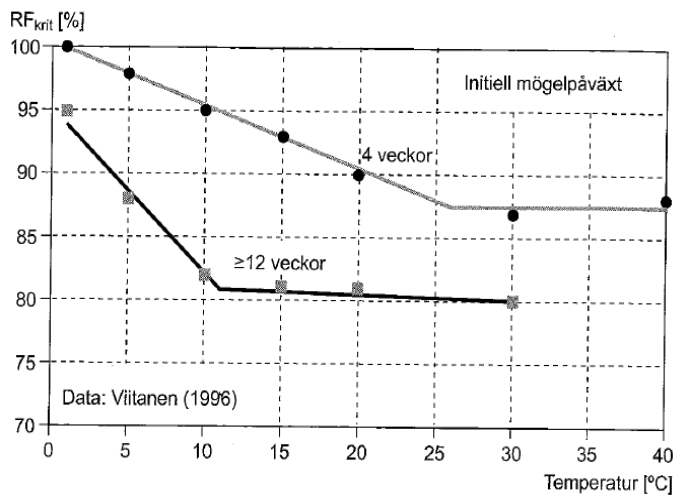

Antal varaktighetsperioder över och lika med 10 dagar under perioden 1976 - 2005

Mögelpåväxt beror på
RH (relativ fuktighet) - temperatur - tid

Boverket
Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Tack!
www.boverket.se

Boverket
Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

LUNDS TEKNISKA HÖGSKOLA

Lunds universitet

RBK-godkänd som kalibreringsplats för fuktgivare

**Fukt-FoU hösten 2010 vid
Avd Byggnadsmaterial, LTH**

Peter Johansson

Avslutade projekt

1	Metoder mot alg- och mögelpåväxt på putsade fasader Sanne Johansson, Lars Wadsö, Kenneth Sandin	SBUF	

Pågående större projekt

2	Biologisk påväxt på mineraliska fasader Sanne Johansson, Kenneth Sandin, Lars Wadsö	Formas	Lic 2006 Avslutas vintern 2010/2011
3	Kritiska fuktgränser: Transport av ämnen Magnus Åhs, (Per-Fredlund), Anders Sjöberg, L-O Nilsson	Formas	Avslut dec.2010
4	Puts på (murverk)/skivor. Ventilation av luftspalten. Jörgen Falk, Manouchehr Hassanzadeh, Kenneth Sandin	SBUF Skanska	2007-2010 Lic.sem. 22/10
5	Alkalisk nedbrytning av byggpolymerer Lars Wadsö	Formas	

Pågående större projekt, forts.

6	Vattenavvisande puts- och fogbrukssystem för murverk Peter Johansson	SBUF, Finja, putsindustrin	Start ht 2009
7	Modellering av mögeltillväxt i byggnadsdelar som ett redskap i designprocessen Li Yujing	Formas F-ass	2008-2009 barnledig 90% 2010
8	WoodBuild – Beständighet & livslängd, trä. Del C: Fukt i trä utomhus ovan mark Maria Fredriksson, Lars Wadsö, L-O Nilsson	Vinnova Trä-industrin	2008-2012

Pågående större projekt, forts. 2

9	Fuktfrågor vid energieffektivisering med puts på (skivor på) mineralull Kenneth Sandin, Miklos Molnar (BML + KstrTekn) a. Putssprickor: vart tar vattnet vägen? b. Uttorkning av gamla väggen c. Beständighet hos skivskarvar	Cerbof Maxit SBUF	Start vt 2009
10	Ny metod för krympningsprognoser, inkl fukt i betong och uttorkning L-O Nilsson, Peter Johansson	Formas- BIC	Samarbete med LTU Start ht-09
11	Non-saturated transport properties of cementitious materials Nilla Olsson, L-O Nilsson	NanoCem	Start nov- 2009 barnledig

Pågående större projekt, forts. 3

12	Klimat i reaktorinneslutningar Mikael Persson, Peter Johansson	Elforsk Vattenfall	Start ht 2010
13	Fuktupptagning och frostbeständighet hos vattenbyggnadsbetong - etapp 1 Martin Rosenquist, Katja Fridh	SBUF, Skanska Vattenfall	Start vt 2010
14	Moisture transport and hysteresis N. N., Lars Wadsö	EU-RTN Marie-Curie. "Transcend"	Start nov- 2010

Pågående mindre projekt

15	Sensobyg – Sensorbaseret övervakning i byggeriet TI m fl (18) danska aktörer , Anders Sjöberg, L-O Nilsson	VTU, DK	2007-2010 Vätrum mockuper Fortsatt torkn. Avslut ht 2010
16	Termodynamiken vid sorption av vattenånga – riktad instrumentutveckling Lars Wadsö (bl a salter i murverk)	VR	2009 (prutat fr 3 år)
17	Nystart av FuktCentrums informationsverksamhet Anders Sjöberg m fl.	Formas info	Prutning 70 %! Låg aktivitet

Pågående mindre projekt, forts.

18	WoodBuild – Del D2.1: Kritiska fuktillstånd för röta i trä Li Yujing, Lars Wadsö, Peter Johansson	Vinnova Träindustrin	2009 Ev. forts 2010
19	Web-baserade fuktegenskaper för material Lars-Olof Nilsson	SBUF+ Industrin (flera företag)	Start oktober 2009 Uppehåll till november
20	Absorption av koldioxid i betongkonstruktioner Katja Fridh, L-O Nilsson	Konsortiet för finansiering av CBIs A-forskning	2007-2010

Förändringsprocesser i reaktorinneslutningar

Betongväggarnas klimatförhållanden och uttorkning

Lars-Olof Nilsson & Peter Johansson
Avd. Byggnadsmaterial
Lunds Tekniska Högskola

Metod

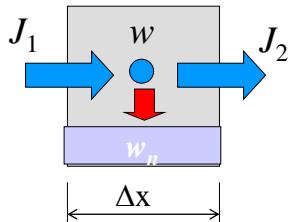
- **Identifiering av beräkningsmodell för prognos av fuktförhållande**
- **Randvillkor till beräkningsmodell (B2, R1 & R3)**
- **Materialdata**
  - fukttransportegenskaper (höga temp & gradient)
  - sorptionsisotermer (höga temp)
  - kemisk bindning av vatten
- **Verifiering av beräkningsmodell**
  - fuktprofiler B1
  - uttorkningsförsök i labb (20 °C & 50 °C, 750 dygn)

2010-11-24

Identifiering av beräkningsmodell

Massbalans ekvationen:

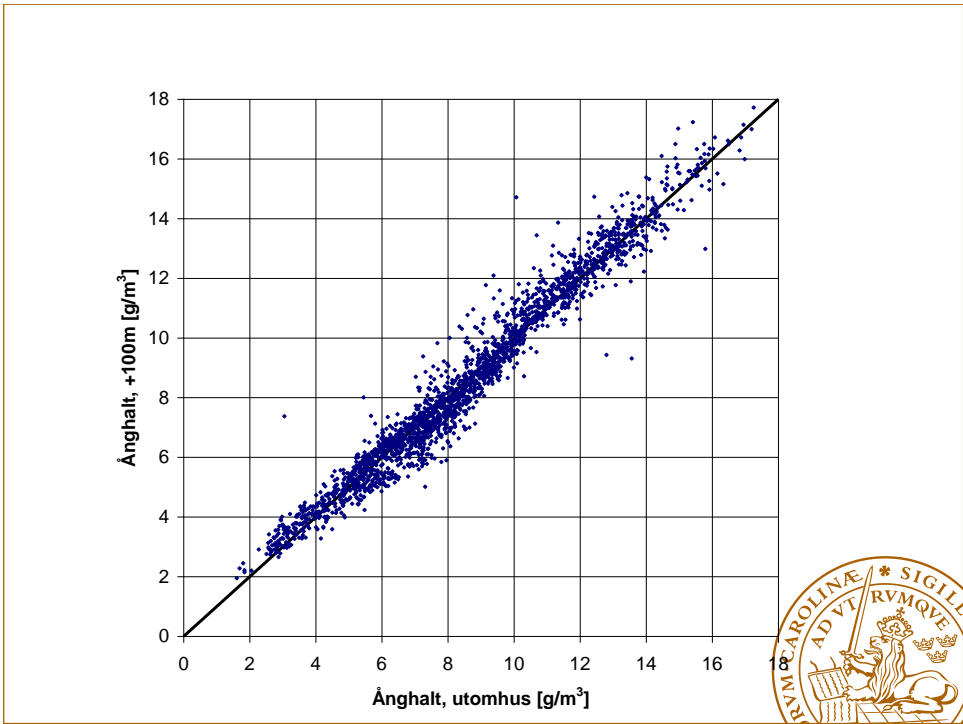
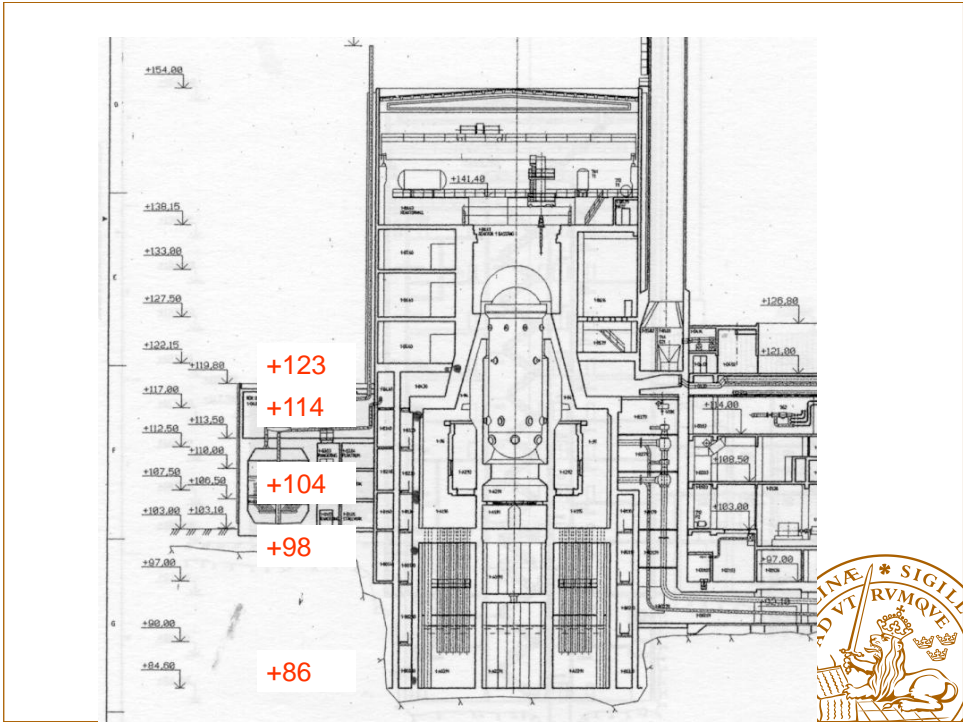
$$\frac{\partial w}{\partial t} = -\frac{\partial J}{\partial x} - \frac{\partial w_n}{\partial t}$$

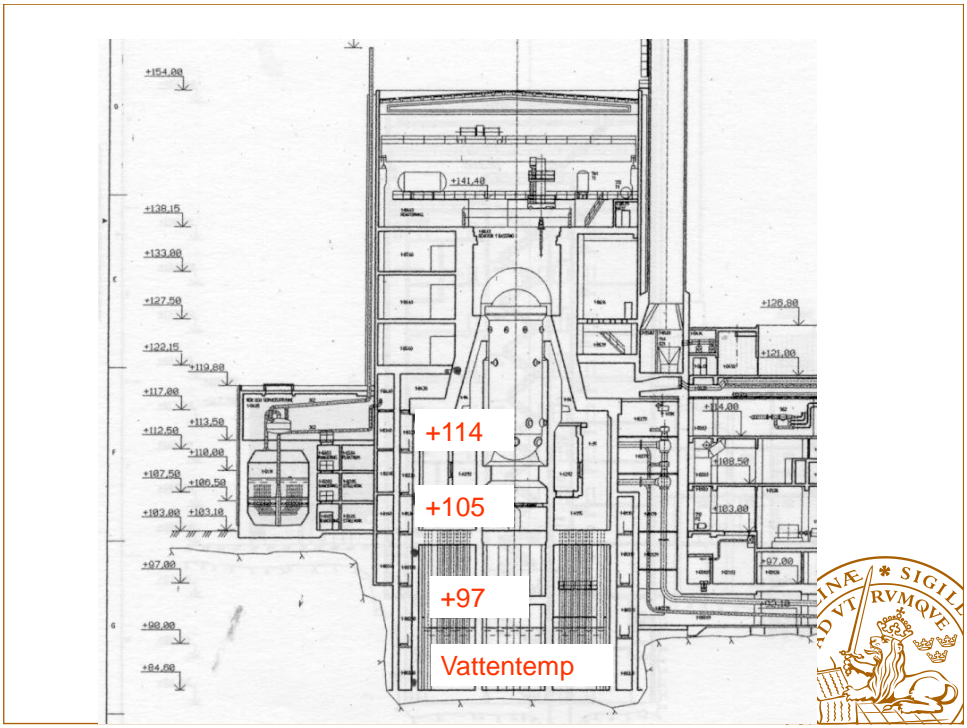
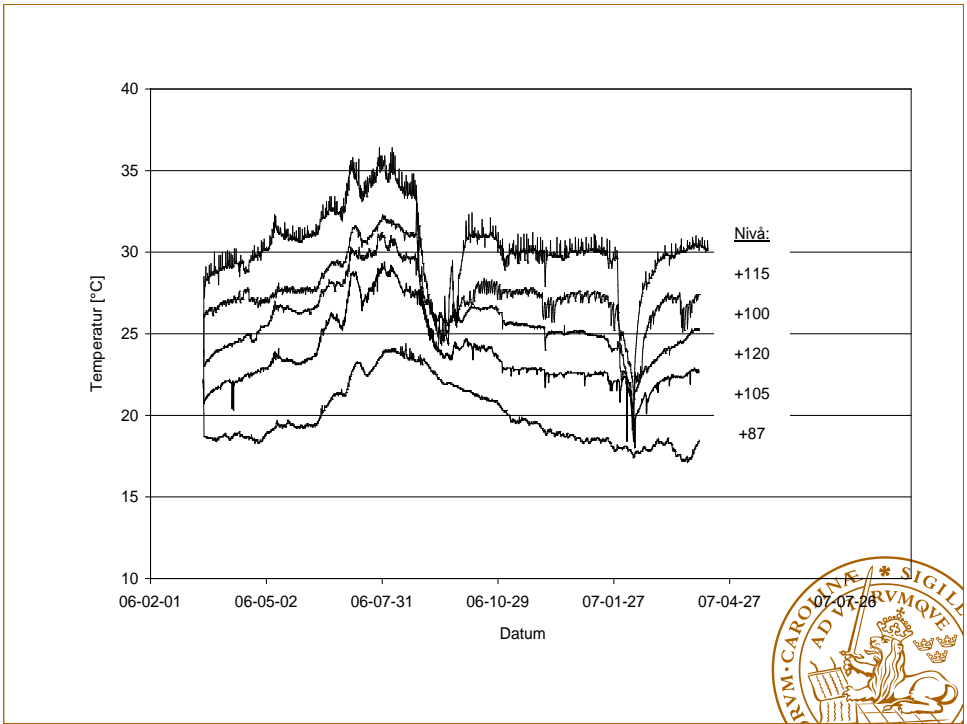
1. Fuktflödet J med $\delta(RF, T)$
  2. Fuktbindning $w(RF, T)$
  3. Kemisk binding $w_n(RF, T)$
  4. Vi börjar inte från scratch! (T-beroendet nytt)
- } Åldersberoende!

FÄLTMÄTNINGAR AV RANDVILLKOR HOS REAKTORINNESLUTNINGAR

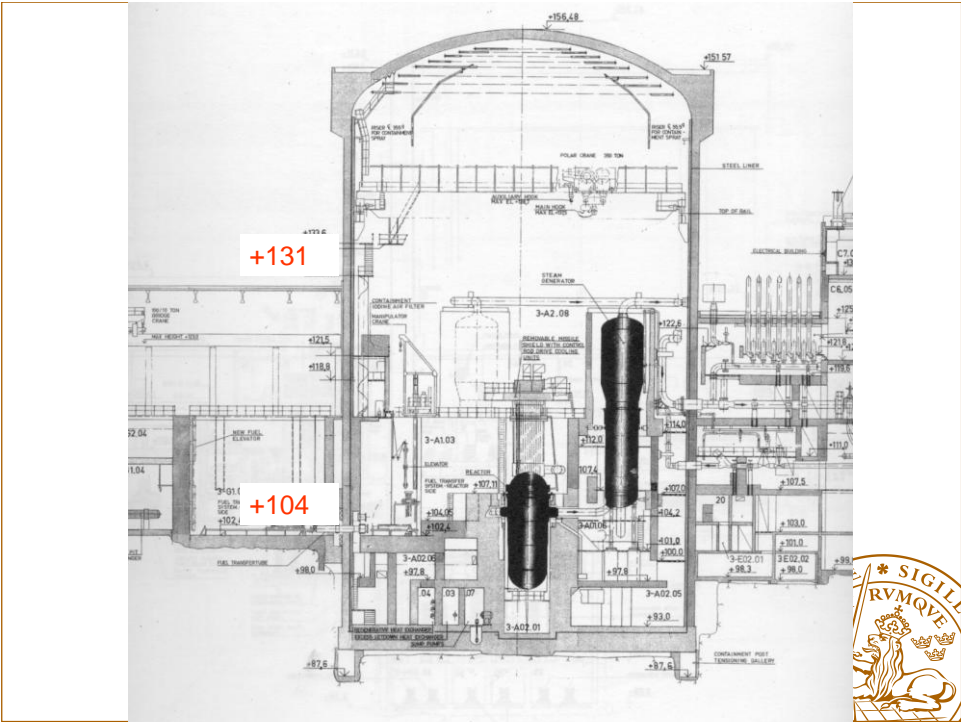
Ringhals 1 & 3

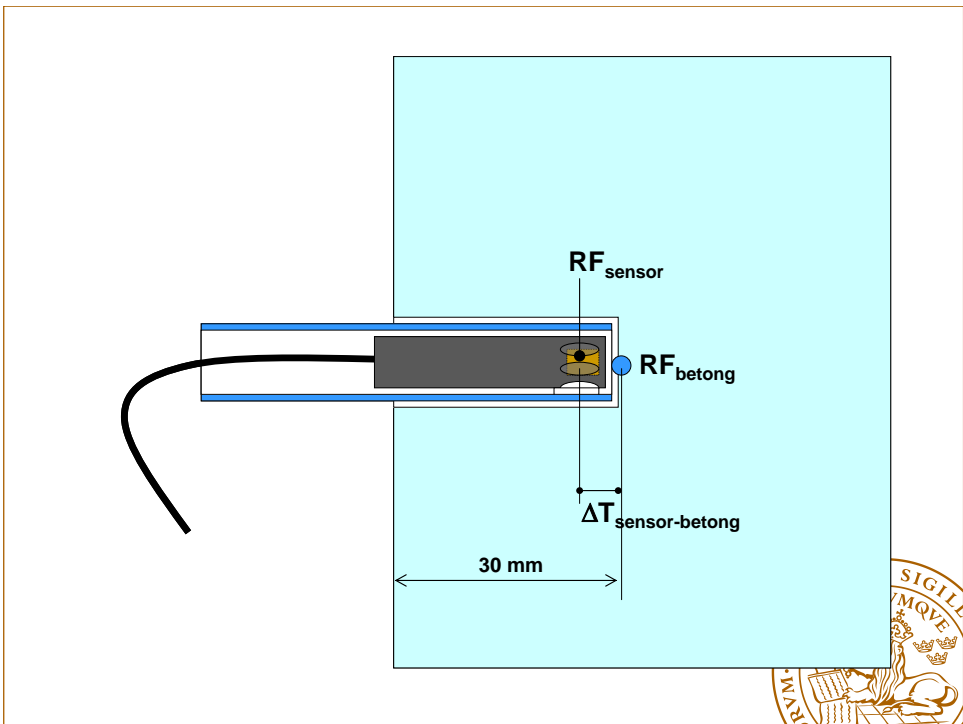

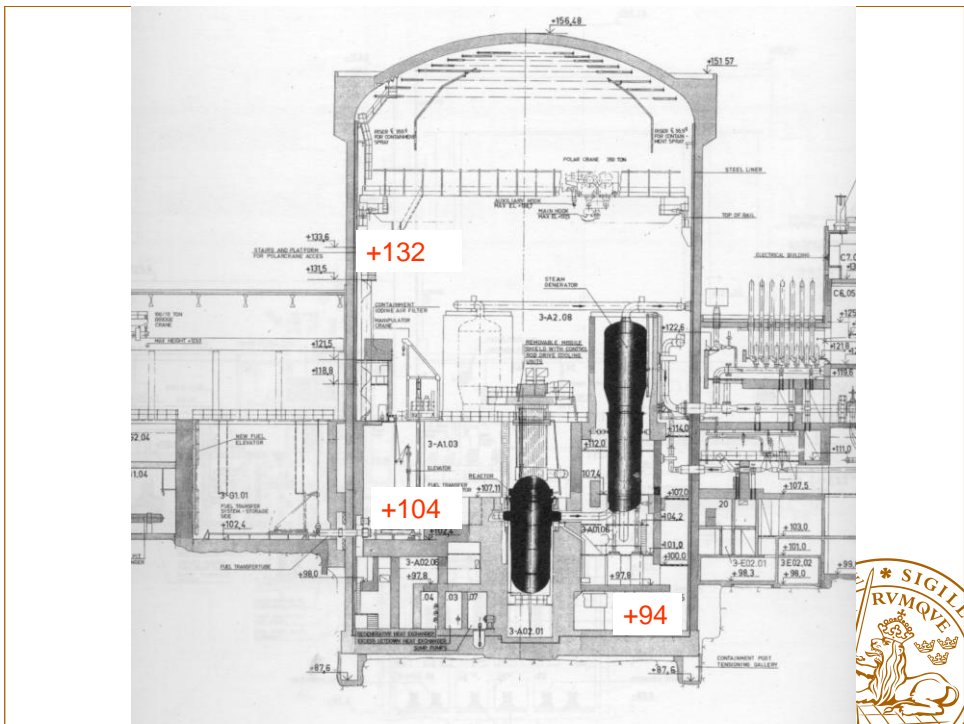

Ringhals 3

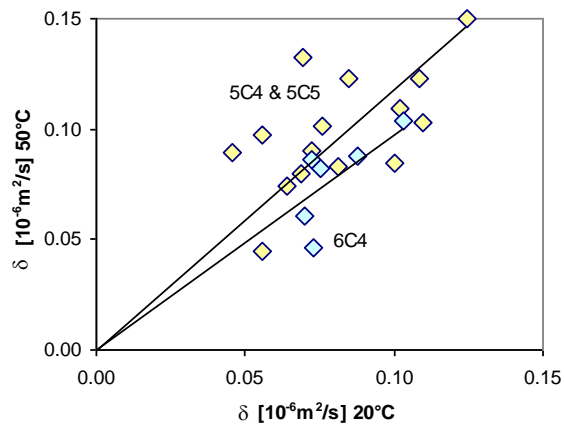

Fuktransportegenskaper, nu vid hög T

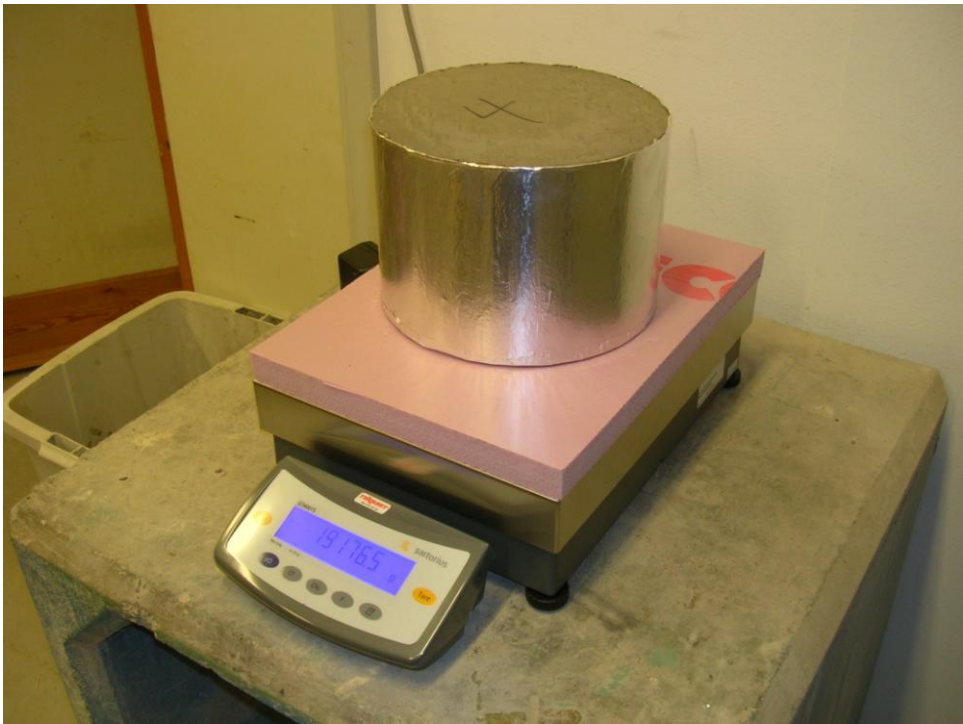

Resultat vid +20°C vs. +50°C

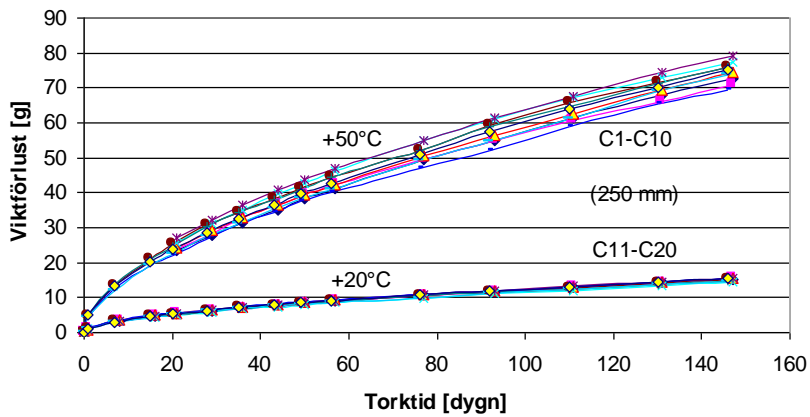
men ett större fuktintervall!

Torkförloppet, L=250 mm

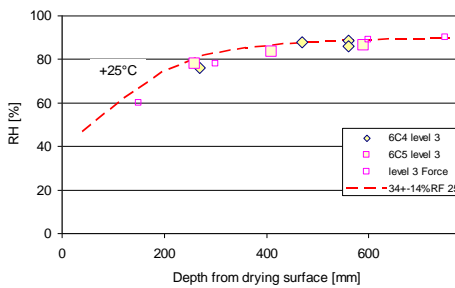
(Ø=135 mm, därför lägre viktförlust)

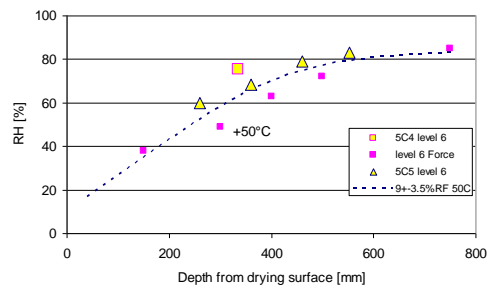
Beräkningar för B1

30 år (punkter = mätvärden, streckade kurvor = beräknade värden)

Nedtill, +25° C

Uptill, +50° C

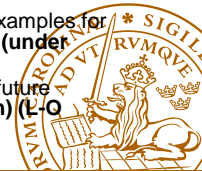

Mycket bra överensstämmelse!
(OBS! Ingen passning gjord!)

Publikationer

1. The moisture conditions of nuclear reactor concrete containment walls – an example for a BWR reactor. **NUCPERF 2006 – EFC Event n° 284: Workshop on “Corrosion and Long Term Performance of Concrete in NPP and Waste Facilities”, 27-30 March 2006 - Cadarache – France. (L-O Nilsson & P Johansson)**
2. The moisture conditions of nuclear reactor concrete containment walls – an example for a BWR reactor. **J. Phys. IV France 136 (2006) 141-150 (L-O Nilsson & P Johansson)**
3. Climatic conditions at the surfaces of concrete containments – examples for two BWR and PWR reactors. **The 19th International Conference on Structural Mechanics in Reactor Technology (SMiRT 19), August 12-17, Toronto, Canada (P. Johansson & L-O Nilsson)**
4. Drying of reactor containment walls of concrete during past and future decades. **The 19th International Conference on Structural Mechanics in Reactor Technology (SMiRT 19), August 12-17, Toronto, Canada (L-O Nilsson)**
5. Climatic conditions at the surfaces of concrete containments – examples for two BWR and PWR reactors. **Nuclear Engineering and Design (under publication) (P. Johansson & L-O Nilsson)**
6. Drying of reactor containment walls of concrete during past and future decades. **Nuclear Engineering and Design (under publication) (L-O Nilsson)**

Omfördelning av fukt i betong

Magnus Åhs

Avdelning Byggnadsmaterial
Lunds tekniska högskola

2010

Omfördelning av fukt i betonggolvs med pågjutningar

Disposition

- Bakgrund
- Syfte
- Modeller
- Experimentella metoder
- Modellvalidering
- Sammanfattning

2010

Omfördelning av fukt i betonggolvs med pågjutningar

Bakgrund

- Omfördelning av fukt kan ställa till problem
- Fuktmätning behövs för att undvika fuktskador
- **Tvåskiktskonstruktioner** vanligt förekommande, hur mäter man?
- Vad måste man ta hänsyn till?
  - Fuktfördelning vid start
  - Skiktjocklek
  - Material
  - Fuktegenskaper
  - ...

2010

Omfördelning av fukt i betonggolvs med pågjutningar

Syfte

- **Utveckla en modell och utvärderingsmetodik** för fuktkontroll av en pågjutet betongplatta för att förhindra fuktproblem vid ytbeläggning

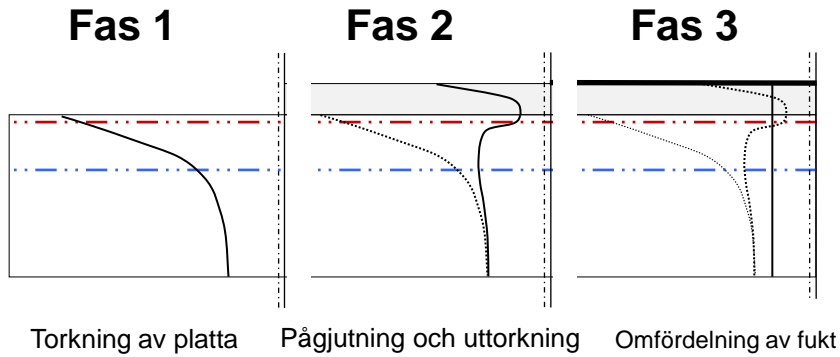
2010

Omfördelning av fukt i betonggolvs med pågjutningar

Modeller

Kvalitativ modell för pågjuten betongplatta

Magnus Åhs 2007

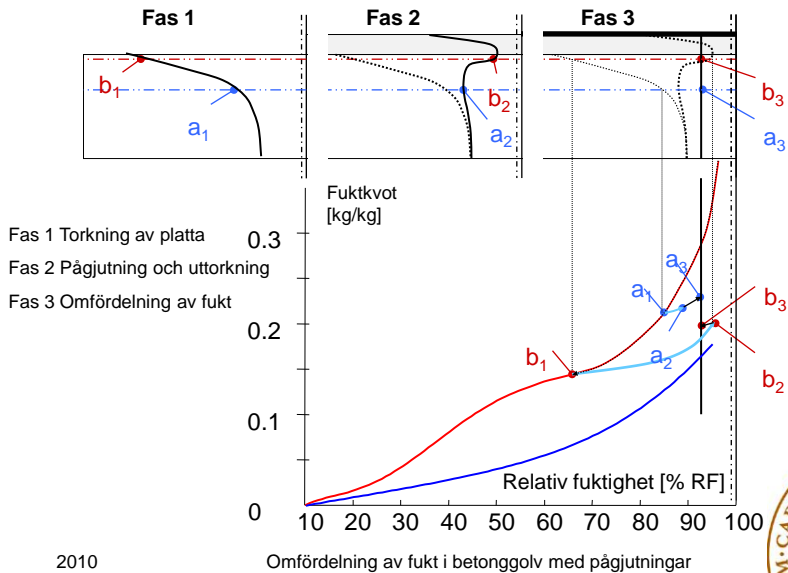
2010

Omfördelning av fukt i betonggolvs med pågjutningar

Modeller

Kvalitativ modell för pågjuten betongplatta

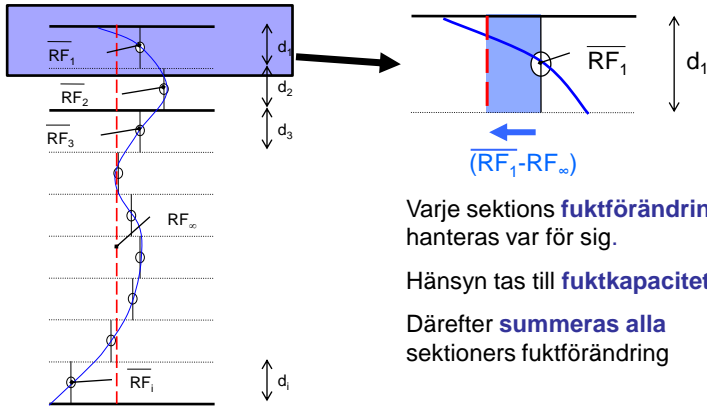
2010

Omfördelning av fukt i betonggolvs med pågjutningar

Modeller

Kvantitativ modell för pågjuten betongplatta

Fuktfördelning före matläggning

2010

Omfördelning av fukt i betonggolv med pågjutningar

Modeller

Kvantitativ modell för pågjuten betongplatta

Kvarvarande fukt är jämnt fördelad över hela tvärsnittet med hänsyn tagen till hysteres och olika fuktkapacitet i använda material

$$RF_{\infty} = \frac{\sum_{\Delta x_i} \overline{RF}_i \cdot d_i \cdot \left(\frac{\partial w}{\partial RF} \right)_i}{\sum_{\Delta x_i} d_i \cdot \left(\frac{\partial w}{\partial RF} \right)_i}$$

2010

Omfördelning av fukt i betonggolv med pågjutningar

Experimentella metoder

9 betonggolv med pågjutningar har undersökts

Kontroll av fuktfördelning

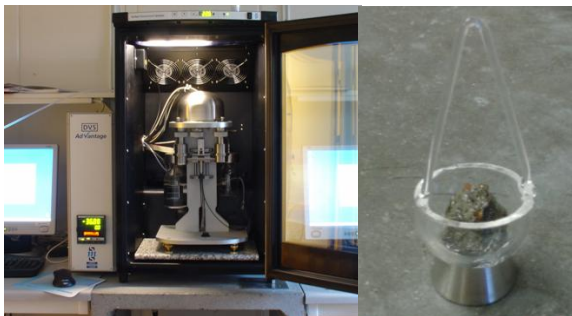
Uttaget prov fuktsensor Vaisala

2010

Omfördelning av fukt i betonggolv med pågjutningar

Experimentella metoder

Sorptionsvåg

Bestämning av jämviktsfuktkurva och övergångsfuktkurvor

Små prover tagna från golv

Ø 5 mm

2010

Omfördelning av fukt i betonggolv med pågjutningar

Modellvalidering

Stämmer modellen med mätningar?

**Mäta fuktfördelning före mattläggning
och...efter omfördelning.**

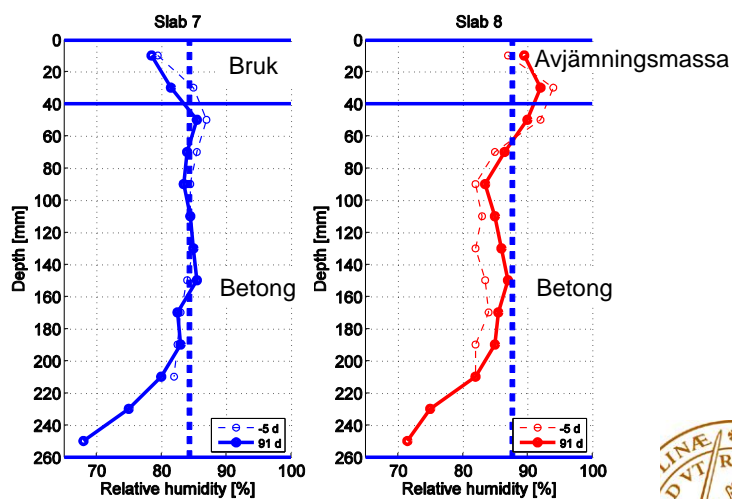
Kvantitativ modell använd för betonggolven

2010

Omfördelning av fukt i betonggolv med pågjutningar

Modellvalidering

2010

Omfördelning av fukt i betonggolv med pågjutningar

Sammanfattning

- Torr pågjutning vid matläggning
  - modell överskattar framtida fuktighet
- Blöt pågjutning vid matläggning
  - modell underskattar framtida fuktighet
- Nominellt mätdjup på homogena plattor är **sannolikt** större än 0.4 av tjockleken

2010

Omfördelning av fukt i betonggolv med pågjutningar

Trådlös mätning av temperatur och RF i material

Anders Sjöberg

Tidigare; Lektor/Forskare Byggnadsmaterial LTH, FuktCentrums Sekreterare

Nu; Nordiskt Konceptansvar Hus, Produktchef StoGuard (stomskydd)

Fuktmätning med trådlösa sensorer inom byggindustrin, Sjöberg & Blomgren (2004)

En studie av byggbranschens framtida fuktmättningsbehov

Entreprenören kan vilja ha ett verktyg för att försäkra sig om att han gör rätt

Beställaren kan vilja ha ett verktyg som kontrollerar att allt blev rätt

Svåråtkomliga mätpunkter ofta belägna inuti konstruktioner

Svåröverskådliga mätningar tex (uttorknings)klimatet i många punkter – över tiden

Precisa mätningar som skall kunna verifiera trendmätningar

Det första förslaget är ett nätverk med små pålitliga och driftsäkra sensorer, ett antal återsändare för att öka räckvidden samt en centralt placerad enhet för datainsamling.

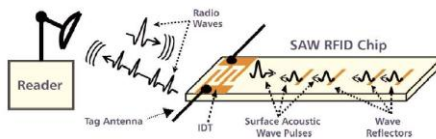
Passiva sensorer (utan batteri)

Magnetoelastisk

Resonanskrets

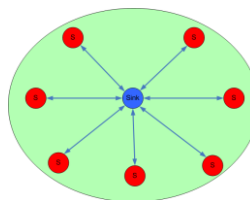
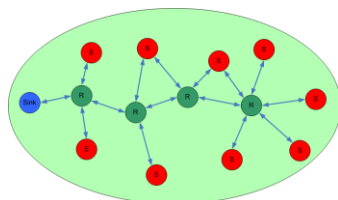

SAW (Surface Acoustic Wave)

Mikrovågsmätning

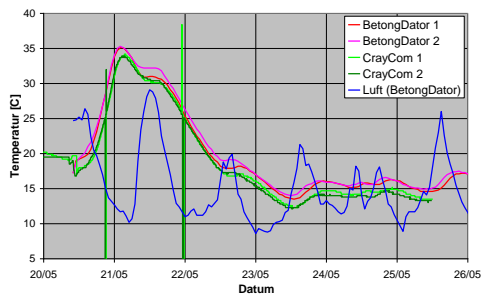
Trådlösa fuktsensorer inom byggindustrin, En fältstudie av två trådlösa system för fukt- och temperaturmätning. Sjöberg, Blomgren, Erlandsson, Johansson (2007)

Studien visar att det finns teknik idag som kan möjliggöra kontinuerlig övervakning i flera punkter i en byggnad. Mätdata kan användas för dokumentation och som prognosverktyg.

Utfallet av testerna med MER-sensorn, var positivt. Överensstämmelse med konventionella sensorerna var god och räckvidden var fullt tillräcklig för att mäta på en syll, inne i en vägg.

Trådlös mätning av temperatur i nygjuten betong, Litteratur- och experimentell fältstudie Sjöberg & Gerstig (2009)

Radiosignal (868 MHz)

Fältstudie 1: Avläsning enstaka värden på 1-2 meter avstånd från armerad betong.

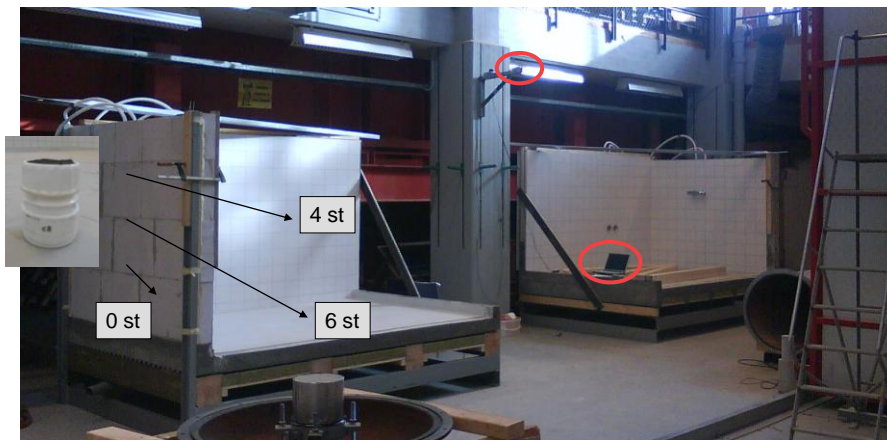
Fältstudie 2: Avläsning långa mätserier < 0,5 meter avstånd från armerad betong.

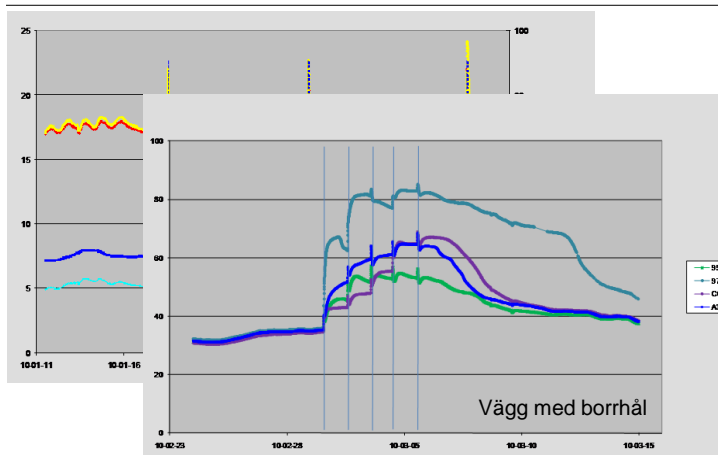
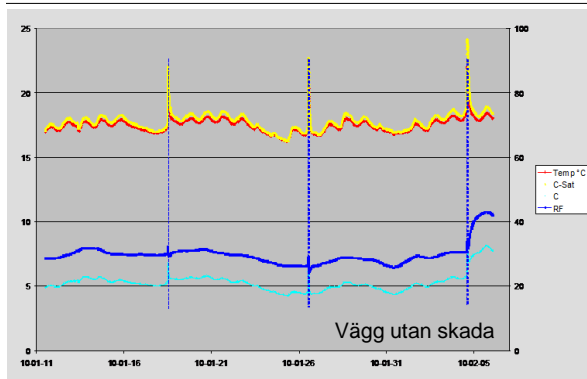
Magnetsignal (125 kHz)

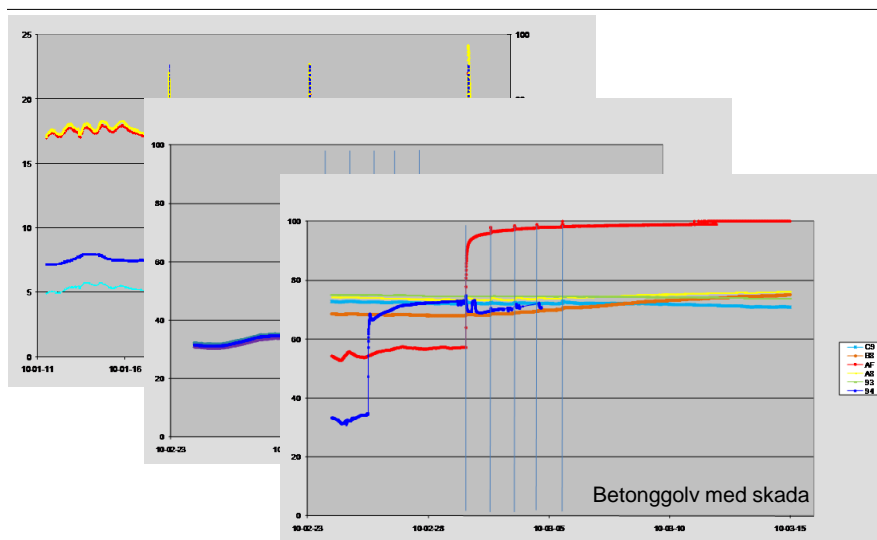
Fältstudie 3: Avläsning enstaka värden genom $\geq 0,7$ m glest armerad betong.

Fältstudie 4: Avläsning enstaka värden på 1-3 meter avstånd från armerad betong.

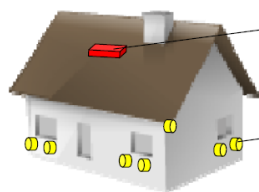
Sensorer i byggnader, Fugt i boliger og byggeri. Dansk slutrapport (2010) samt två examensarbeten LTH (TVBM-5077, TVBM-5079)

System för uppföljning, bland annat vid renovering av enstegstätade fasader

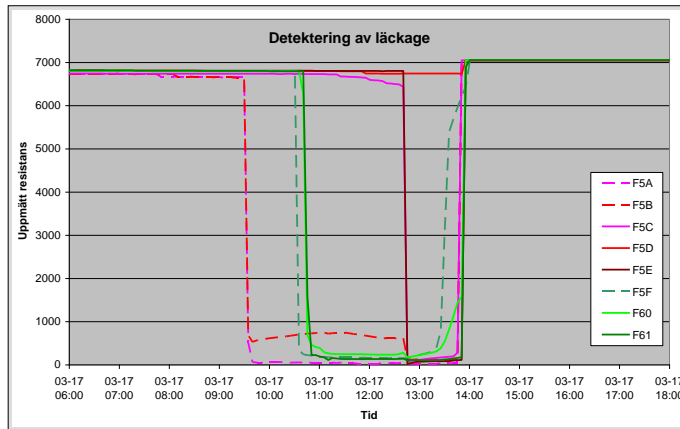

Läsare med GSM-modul.
Kan placeras på kallvind (1st/hus) eller utomhus (1st mellan 2-4 hus). Helt batteridrivna.

Mät-taggar (fuktkvot & temp)
Placeras inne i väggen och skickar värden med radiosignal till läsaren. Helt batteridrivna.

System för uppföljning, bland annat vid renovering av enstegstätade fasader

Frost i cellulosafiberisolering och mineralull

Doktorand: Tomas Vrana

Trend mot ökad isoleringstjocklek

Risk för fuktansamling?

Fuktansamling vs ånggenomsläpplighet

Fuktansamling vs värmekonduktivitet

Omfattning

Metod för mätning av fuktansamling vid temperaturer under noll grader

Belysa transportmekanismer för fukt

Modellera fukttransport och fuktansamling

Påverkan på värmeledning och ånggenomsläpplighet

Frost i cellulosafiberisolering och mineralull – Tomas Vrana

Mätuppställning

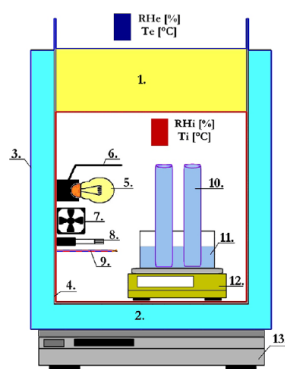

Fig. 2. Composition of the used testing set-up including numbered list of components: 1. material sample ($d \sim 100$ mm), 2. XPS insulation of the box-walls (th. 40 mm), 3. aluminium-foil coating, 4. plastic wall of the box, 5. light bulb providing heating of the box, 6. cover of the light bulb to avoid radiation, 7. ventilation fan providing circulation of air in the testing box, 8. calibrated humidity sensor (Mitec HMP50U-1), 9. temperature sensor, 10. Wettex textile installed to increase evaporation of moisture in the box, 11. water reservoir with ca. 400 ml of water, 12. precision laboratory balance (Kern EW 1500-2M) registering water evaporation from the reservoir, 13. precision laboratory balance (Mettler Toledo XS16001L) registering a change of weight of the entire system.

Frost i cellulosafiberisolering och mineralull – Tomas Vrana

Mätserie

20°C 100% RH i boxen

20°C till -20°C i omgivning

100 h

Cellulosa och mineralull

Frost i cellulosafiberisolering och mineralull – Tomas Vrana

Diffusionsmodell med adsorption och frostansamling

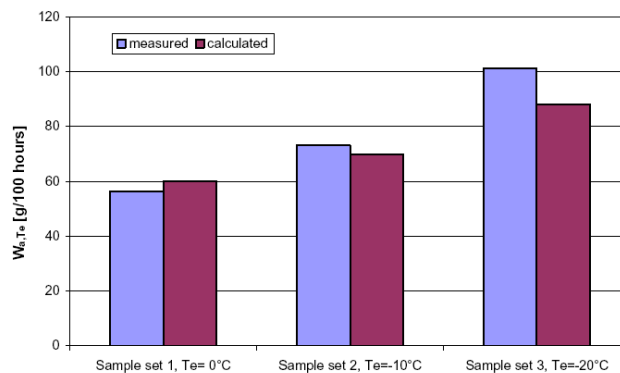

Fig. 5. Comparison of results for measured and calculated total moisture content accumulated in cellulose samples in 100 h.

Frost i cellulosafiberisolering och mineralull – Tomas Vrana

Några slutsatser

Försumbar påverkan på ånggenomsläpplighet

Försumbar påverkan på värmekonduktivitet

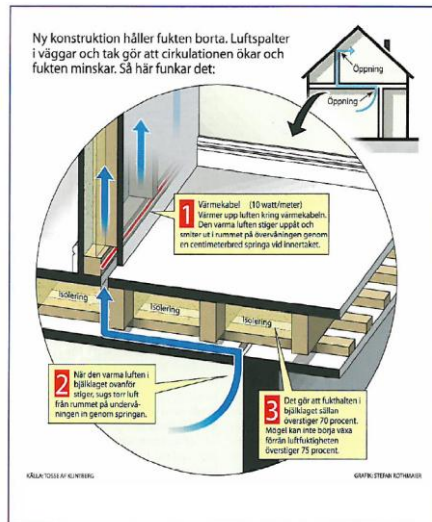
Frost i cellulosafiberisolering och mineralull – Tomas Vrana

Spaltmetoden för kvalitetssäkring av våtrum

Doktorand: Tord av Klintberg

Robust byggnadsteknik

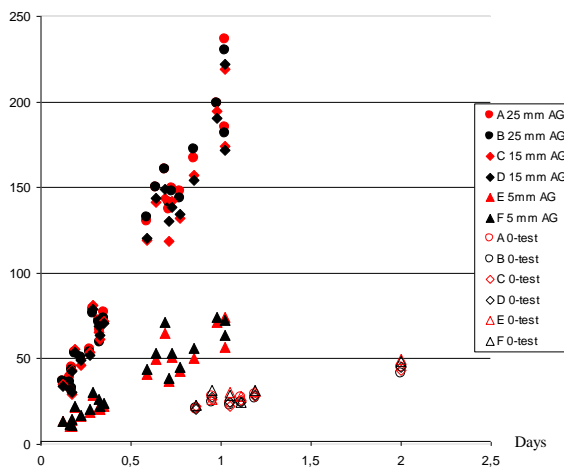

Spaltmetoden för kvalitetssäkring av våtrum – Tord av Klintberg

Resultat från fullskaleförsök

visar spalthöjdens betydelse

Water transported
from floor parts
(Kg · E-3)

Spaltmetoden för kvalitetssäkring av våtrum – Tord av Klintberg

Förväntade resultat

Mekaniska studier – Empiriska resultat

Modell för dimensionering av spalter

Spaltmetoden för kvalitetssäkring av våtrum – Tord av Klintberg

FUKTCENTRUM

Byggnadsdelar

Kalla vindar,

Petter Wallentén

Kvalitetssäkring av ytterväggskonstruktioner,

Lars Olsson, SP

Frost i isolering

Spaltmetoden för kvalitetssäkring av våtrum,

Kjartan Gudmundsson

FUKTCENTRUM

Kalla vindar och uteklimatet

Petter Wallentén
Dep. Of Building Physics
Lund University Sweden

Projektet WoodBuild

B3. Modeller, beräkningar och prognoser

- Mätningar
- Modeller för uteklimat
- Modeller för inneklimat
- Modeller för ventilerade konstruktioner med fokus på vindar

Risکانalyser för kallvindskonstruktioner
Chalmers (Carl Eric Hagentoft, Angela Sasic)
Statistisk analys

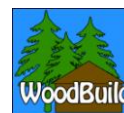
Viktiga faktorer för klimatet på vindar

- Uteklimat
  - Temperatur, Relativ fuktighet, Vind, Solstrålning, Långvågig strålning
- Inneklimat
  - Temperatur fuktillskott
- Konstruktion
  - Isolering, Isolering i yttertak, Ventilation, Byggnadens orientering
- Arbetsutförande
  - Läckage

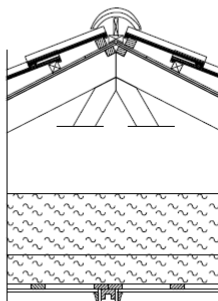
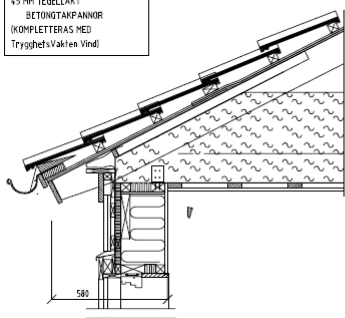

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Långvågig strålning

YTERTAK
9 MM PLYWOOD
STRÖLÄKT
45 MM TEGELLÄKT
BETONGTAKPANNOR
(KOMPLETTERAS MED
TrygghetsVakten Vind)

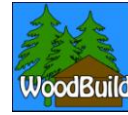
VINDSBJÄLKLAG
19 MM GIPSPLANK (DTS)
28 MM GLESPANEL
0,2 MM ARMERAID PLASTFILM
400 MM MINULL (LÖSULL)
U_{sp}0,098 W/m²K

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Building and Environment

Critical conditions for onset of mould growth under varying climate conditions

Tord Isaksson a,*, Sven Thelandersson a, Annika Ekstrand-Tobin b, Pernilla Johansson b

$$D(n) = \sum_1^n D_\phi(\phi_i) \cdot D_T(T_i)$$

$$D_\phi = \exp(15.53 \cdot \ln(\phi / 90)) \quad \text{for } 75 < \phi \leq 100\%$$

$$D_T = \exp(0.74 \cdot \ln(T / 20)) \quad \text{for } 0.1 < T \leq 30^\circ\text{C}$$

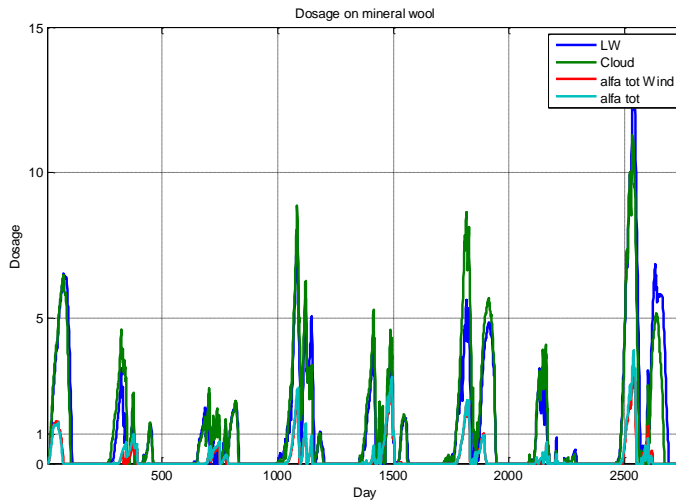
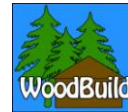
$$D_\phi(\phi) = -2.7 + 1.1\phi / 30 \quad \text{for } 60 < \phi \leq 75\%$$

$$D_\phi(\phi) = -0.5 \quad \text{for } \phi < 60\%$$

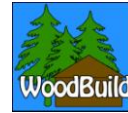
$$D(\phi, T) = -0.5 \quad \text{for } T < 0.1^\circ\text{C}$$

1 oms/h Lund

Spruce exposed to $\phi = 90\%$, $T = 20^\circ\text{C}$

Mould after N = 38 days

0: no growth

1: some growth detected with microscope (trace)

2: moderate growth detected with microscope
(coverage 10–25%)

3: some growth detected visually (coverage below 10%)

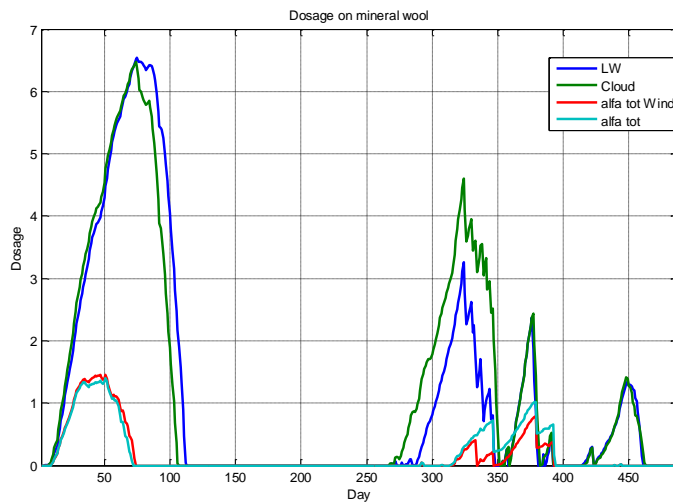
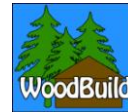
4: moderate growth detected visually (coverage 10–50%)

5: plenty of growth detected visually (coverage above 50%)

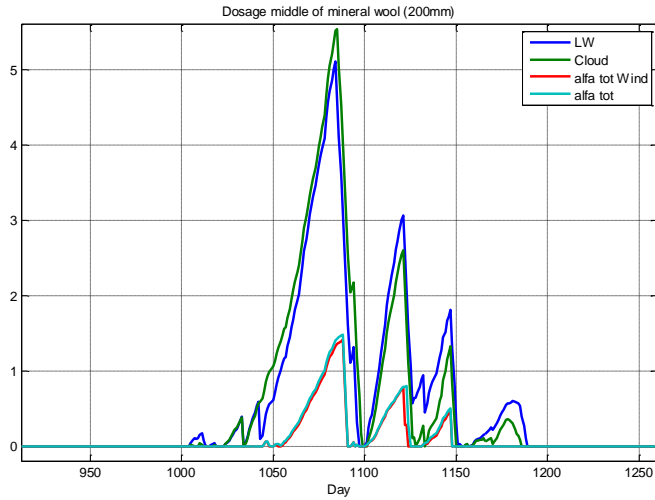
6: very heavy growth (coverage 100%, very thick growth)

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

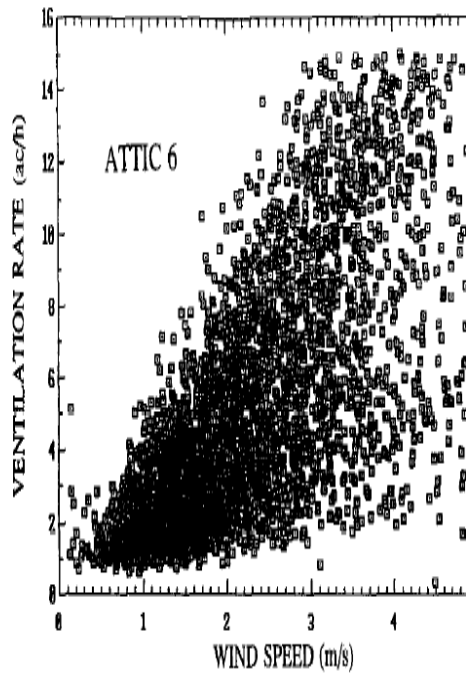
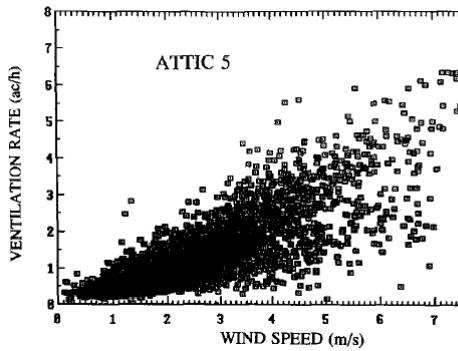
LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Field Measurements of Ventilation Rates
in Attics

I. S. WALKER
T. W. FOREST (1995)

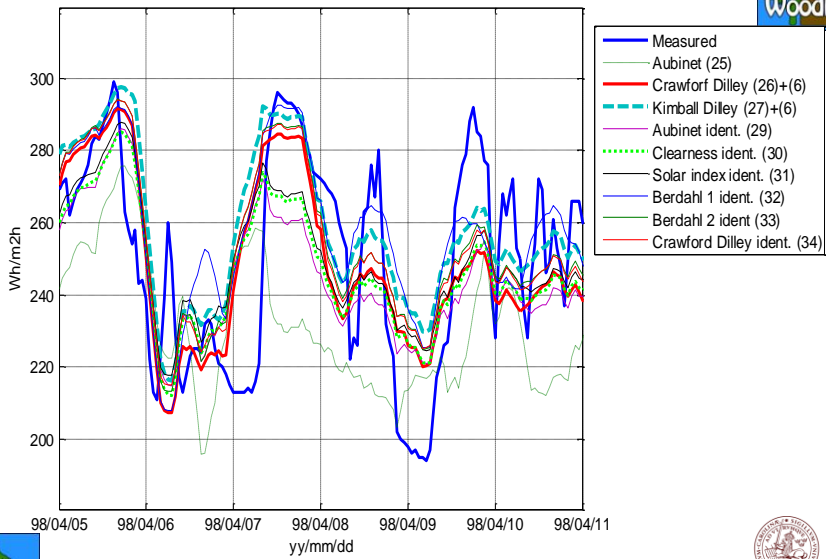
3 l/sm² 50pa

1,2 l/sm² 50pa

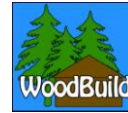
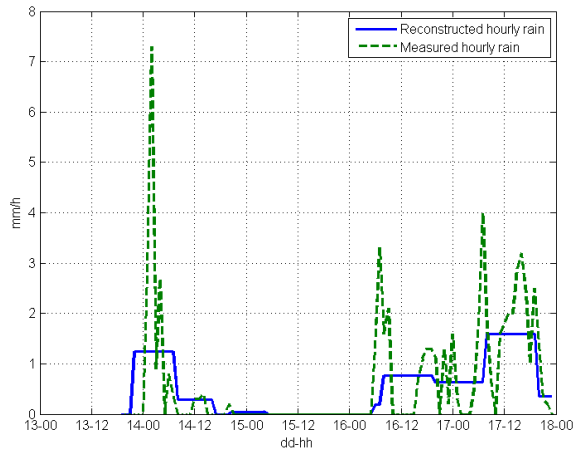

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Equation	RMS (MB)	r	θ (σ)
Aubinet (1994) (25)	27.0 (-10.8)	0.861	-
Crawford and Duchon (1999) (26) + Dilley and O'Brian (1998) (6)	25.4 (-9.3)	0.878	-
Kimball et al (1982) (27) + Dilley and O'Brian (1998) (6)	24.0 (4.8)	0.892	-
			34.17 (9.9%)
			7.18 (4.0%)
Aubinet identified (29)	23.4 (-3.9)	0.898	-21.35 (1.8%)
			0.700 (2.6%)
			1.547 (0.8%)
			0.598 (0.9%)
Clearness identified (30)	23.2 (-3.0)	0.900	-0.569 (2.2%)
			-0.280 (0.4%)
			1.684 (0.7%)
			0.631 (0.9%)
Solar Index identified (31)	23.5 (-3.3)	0.897	-0.706 (1.8%)
			-0.194 (0.4%)
			0.747 (0.04%)
Berdahl 1 identified (32)	23.8 (-3.1)	0.894	0.456 (0.8%)
			1.789 (1.8%)
			1.068 (0.7%)
Berdahl 2 identified (33)	23.5 (-2.7)	0.898	0.679 (0.9%)
			-0.294 (2.3%)
			59.00 (0.8%)
Crawford-Dilley identified (34)	23.3 (-2.5)	0.899	114.37 (0.6%)
			111.29 (0.8%)

Rain (>88%)

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Nuvarande råd för kalla vindar

- Låg men inte obefintlig ventilation
- Var försiktig med att öka isoleringen på yttertaket för mycket (<5cm?)
  - Även vid låga läckage kan fuktillstånden i takbjälklaget bli riskabla
- Vid räkning ta med långvågig strålning i modellerna. Det räcker dock men en enkel modell.
- Vid räkning använd så många år som möjligt.

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Kvalitetssäkring av byggsystem för ytterväggar och fasader

Lars Olsson
SP byggnadsfysik
och inomhusmiljö

- P-märkning av byggsystem (systemhållare), med tekniska krav
- P-märkning av platsbyggande (entreprenör)

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

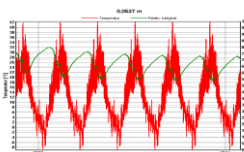
De flesta varianter av ytterväggar, fasader och skikt i väggen kan P-märkas som ett system

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Kvalitetssäkrat byggsystem

- Systemhandlingar
- Definiering av systemet
- Regntäthet, dräneringsförmåga m.m.
- Fuktberäkning
- Mätningar i fält
- Lufttäthet
- Bärförmåga, stadga och beständighet
- Brand
- Värmeisolering
- Ljudisolering
- Komponentkrav (relevanta egenskaper)
  - Vattentäthet, vattenabsorption.....
  - Mögelresistens
  - Åldringsbeständighet
  - Korrosionsbeständighet m.m.

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Kvalitetssäkrad entreprenör (platsbyggande)

- Behörig personal och utbildningsprogram
- Samtliga handlingar som berör P-märkt byggsystem (tillhandahålls av systemhållare).
- Förutsättningar (väderskydd, ställningar, maskiner m.m.)
- Inköp av produkter/material
- Arbetsinstruktioner (även instruktioner från systemhållare)
- Montagebeskrivning (tillhandahålls av systemhållare)
- Egenkontroll av platsbyggande (tillhandahålls av systemhållare)
- Tillverkarförsäkran/märkning (P-märkt objekt), avvikelserapporter, dagböcker på arbetsplats etc
- Dokumentstyrning och arkivering av dokument
- Reklamationer

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

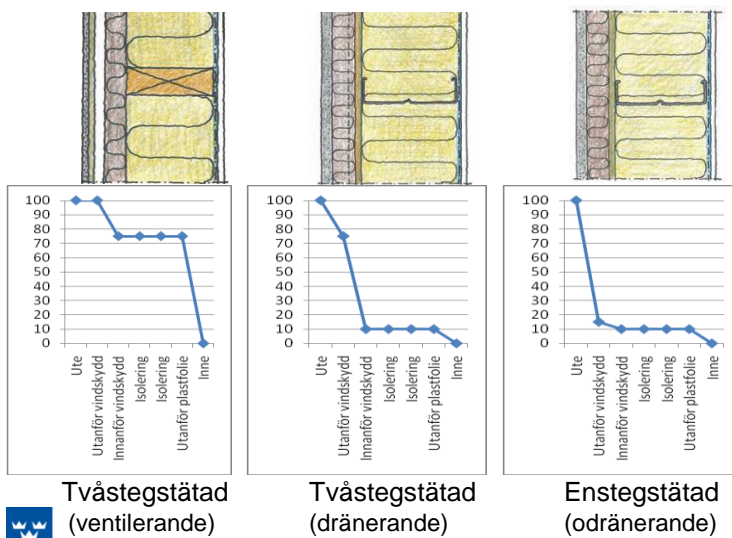

Förväntade sprickor mellan puts och detaljer, hur ser tätningen ut bakom sprickor?

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Tryckfördelning för olika konstruktioner

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

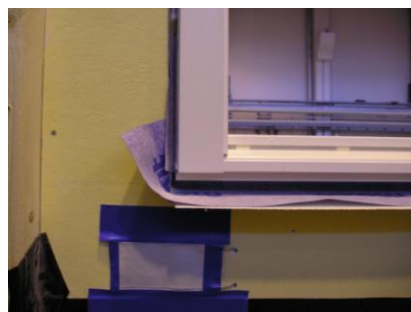

Provning av fönstermontage (SP rapport 2009:35)

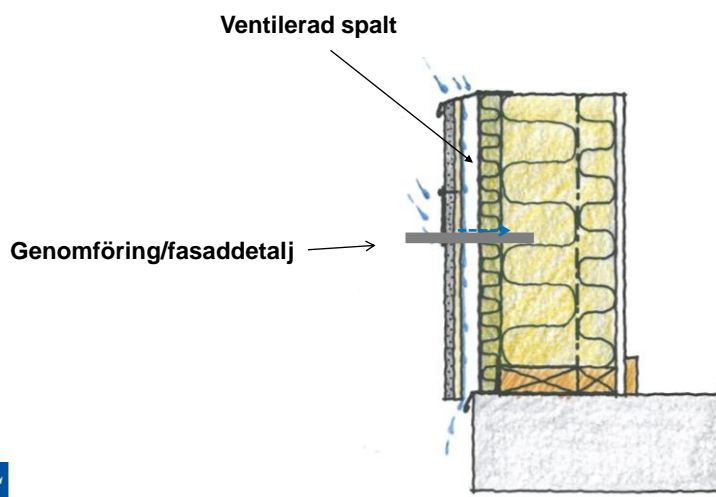
SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Sekundär tätning/vattenutledning

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Hur väl fungerar en ventilerad spalt?

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Resultat från genomförda provningar förra året

- 1 = enstegstättad
2= tvåstegstättad (dränerad)
3= tvåstegstättad (ventil.)

Röda siffror anger läckage och vid vilket tryck/vindbelastning det inträffade

Väggtyp	Pustsocklek	Pusbärare	Fönster 1	Fönster 2	Elrör	Rörelsefog	Balkong	Ventil	Markis	Stuprör	Elskap	Lampa	Skärmmak
1	7-8	EPS	150	Tät	150	Tät	0	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	-
1	20	Minull	0	Tät	Tät	-	450	150	Tät	Tät	-	-	Tät
1	20	Minull	450	150	Tät	-	150	Tät	Tät	Tät	-	-	450
1	20	Minull	0	0	Tät	-	600	Tät	Tät	150	-	Tät	150
1	7-10	Minull	0	0	-	-	600	-	-	-	-	-	-
1	6-8	EPS	Tät	Tät	Tät	-	-	Tät	-	Tät	-	Tät	-
1	7-10	EPS	300	300	Tät	-	-	450	-	-	-	Tät	-
1	7-8	EPS	150	150	150	Tät	0	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	-
1	7-8	EPS	0	150	300	-	-	Tät	-	-	-	-	-
1	25-30	Minull	150	150	-	Tät	300	Tät	Tät	Tät	0	Tät	-
1	7-8	EPS	Tät	150	150	-	0	Tät	Tät	Tät	0	Tät	-
1	20	Minull	0	Tät	Tät	-	0	Tät	Tät	Tät	-	Tät	-
1	7-10	Minull	Tät	Tät	Tät	-	Tät	Tät	Tät	Tät	-	Tät	-
1	8-10	EPS	400	400	Tät	-	Tät	Tät	Tät	Tät	-	Tät	-
2	10-14	Minull	Tät	Tät	-	Tät	Tät	Tät	Tät	450	Tät	Tät	-
2	5-10	EPS	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	-
2	10-14	EPS	0	0	0	-	0	Tät	-	-	-	-	-
2	10-14	Minull	0	150	Tät	-	0	Tät	0	150	-	-	-
2	5-10	EPS	300	600	Tät	-	Tät	Tät	Tät	Tät	-	-	-
2	10-14	EPS	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	-	-	-
2	8-12	EPS	Tät	Tät	Tät	-	Tät	Tät	Tät	Tät	0	Tät	-
2	12-14	Minull	Tät	Tät	Tät	-	Tät	Tät	Tät	Tät	300	Tät	-
3	3-4	Skiva	0	0	Tät	Tät	Tät	450	0	0	-	-	-
3	6-8	Skiva	Tät	Tät	Tät	-	Tät	Tät	-	-	-	-	-
3	6-8	Skiva	0	Tät	Tät	-	450	Tät	-	-	-	-	-
3	6-8	Skiva	0	0	Tät	-	300	Tät	450	Tät	Tät	Tät	-
3	7-10	Skiva	Tät	Tät	Tät	-	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	Tät	-

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Kvalitetssäkrat objekt

- P-märkt byggsystem (provat och utvärderat)
- Kvalitetssäkrad entreprenör (korrekt montage)
- Tillverkarförsäkring/märkning utfärdas av entreprenör (kvitto på fabrikat och montage)
- Tredjepartskontroll (stickprov) av platsbyggande/entreprenörer (trygghet för alla)

Tillverkningen sker i fält vilket är under okontrollerade förhållanden, jämfört med i fabrik, varför certifiering av entreprenör blir särskilt viktig

www.sp.se

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Byggprocessen

Optimerad byggtorkning – Peter Brander (Skanska)

ByggaF – Kristina Mjörnell (SP)

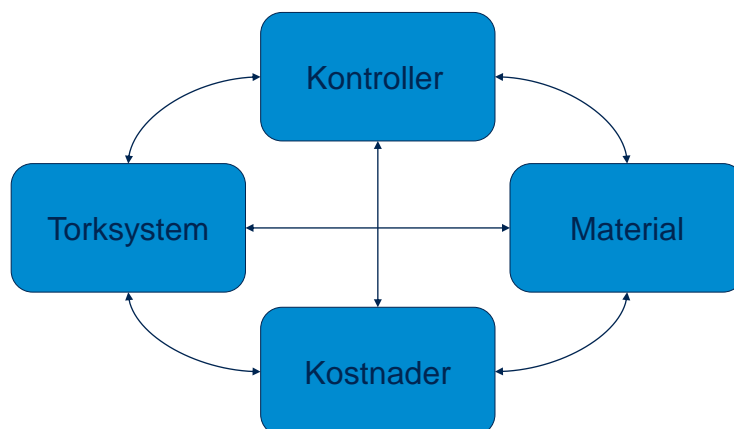
ByggaL – Eva Sikander (SP)

Fuktcentrums informationsdag 2010-11-18

SKANSKA

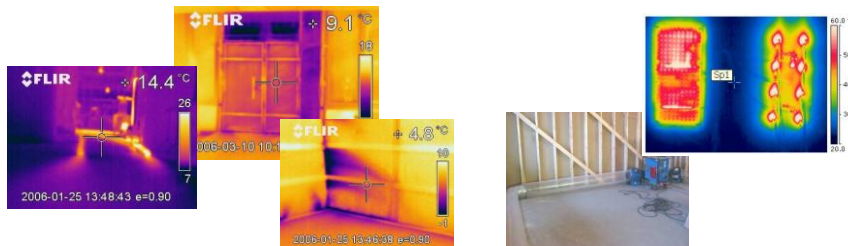
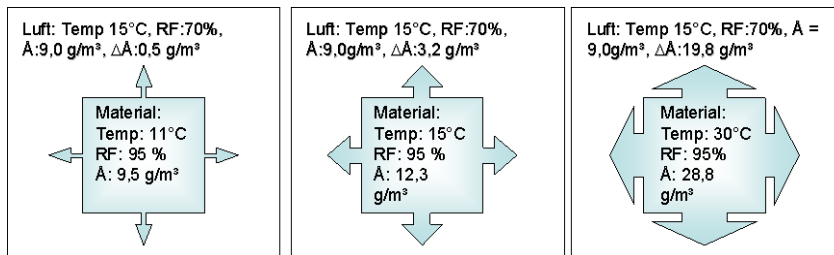

Optimerad byggtorkning

SKANSKA

Optimerad byggtorkning

SKANSKA

Kontroll av torkklimat

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11				
Maßpunkt	Placering	Datum (ÅÅÅÅ-MM-DD)	Temper (°C)	RF (rel. fukt)	MA (våg (g/m ³))	Ängslat (mm (g/m ³))	Temper (°C)	RF (rel. fukt)	MA (våg (g/m ³))	Ängslat (mm (g/m ³))	Moistertemperatur (°C)	Fuktflödet (g/m ² h)	Även kallat med (S) (g/m ³) (per 24 timmar) (g/m ³)	
		2003-10-27	14.0	60	12.3	7.4	6.2	86	7.0	6.0	14.0	1.4	3 60	kalles
		2003-10-28	16.0	66	13.8	7.6	4.0	80	6.5	6.0	13.0	1.8	2 66	
		2003-10-29	17.0	69	14.7	7.3	2.0	86	6.6	5.5	14.0	2.0	6 69	
		2003-10-30	19.0	69	13.1	7.3	0.0	86	4.8	4.6	12.0	2.0	2 66	
		2003-10-31	14.0	60	12.3	7.4	0.0	86	4.8	4.6	14.0	2.0	3 60	
		2003-11-01	14.0	30	12.3	3.7	0.0	86	4.8	4.6	14.0	-0.9	7 30	avfuktas
		2003-11-02	20.0	40	17.3	6.9	0.0	86	4.8	4.6	16.0	2.3	6 50	
		2003-11-03	22.0	40	19.2	7.7	-0.0	86	3.2	3.2	20.0	4.5	13 51	golvväts
									4.8	0.0		0.0	4 0	
									4.8	0.0		0.0	4 0	

Optimerad byggtorkning

In English Projektarea Sök på webbplatsen

Aktuellt
Om SBUF
Att söka bidrag
Projektregister
Praktiska hjälpmedel
Forskningsprogram
Externa länkar
Arkiv
Kontakta oss

Pågående projekt

Avslutade projekt

Avhandlingar

Sök bidrag
Har du en projektidé som kan bidra till byggbranschens utveckling? Sök bidrag här på webbplatsen.

Nyhetsbrev från SBUF
Önskar du information om nya

Du är här: [Projektregister](#) / Sökresultat projektregistret Tipsa en vän Skriv ut sidan

Sökresultat

Din sökning resulterade i 3 träffar.

1

ID	TITEL	STATUS
12416	Praktiskt energisparande under byggskedet på arbetsplatsen	Pågående
12272	Energieffektiva byggbodar	Pågående
12262	Envirocentral - för energieffektivare byggarbetsplatser	Pågående

Bygga F

metod för fuktsäker byggprocess

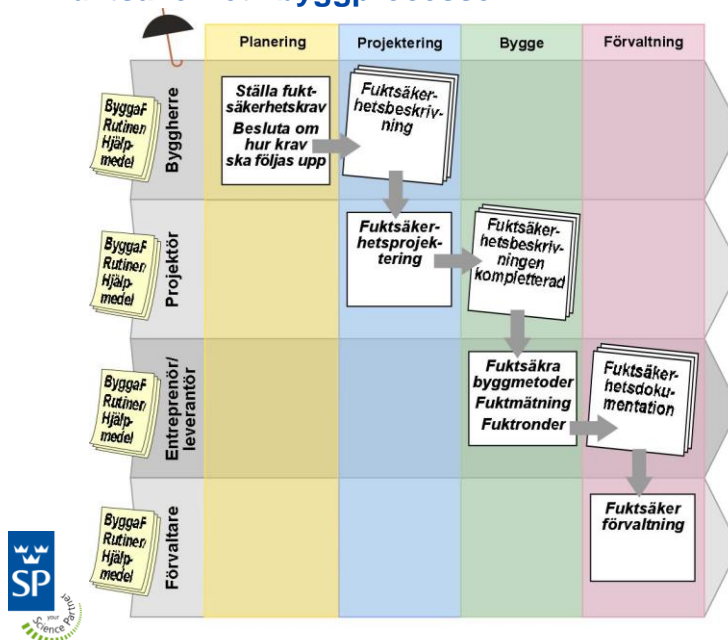
Togs fram av:

- SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut
- LTH Lunds Universitet
- Lars Söderlind Konsult HB
- Sveriges Byggindustrier och FoU-Väst
- Eric Werner Tecknaren AB

Finansiärer:

Fuktsäkerhet i byggprocessen

Utse fuktsakkunnig

Krav på fuktsakkunnig:

- Grundläggande kunskaper i byggnadsteknik och byggnadsfysik.
- Bred kompetens och kännedom om konsekvenser av fuktskador.
- Kännedom om byggprocessens olika skeden.

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

		Projektstart	Planering – Program					
Att göra	Välj metod för fuktsäkerhet.	Utse fuktsakkunnig.	Besluta om byggherrens fuktsäkerhetskrav.	Formulera fuktsäkerhetskrav i kontraktshandlingar.	Besluta om åtgärder vid avvikelser.	Besluta om rutiner för aktiviteter och uppföljning.	Besluta om incitament och påföljd.	Upprätta fuktsäkerhetsbeskrivning.
Ansvarig	Byggherren	Byggherren	Byggherren	Byggherren	Byggherren	Byggherren	Byggherren	Byggherren/ Fuktsakkunnig
Rutiner/ hjälpmedel	ByggaF.	Tjänstebeskrivning för fuktsakkunnig.	Förslag på tekniska krav och krav på aktiviteter.	Formulering av krav på fuktsäkerhet i program och i AF.		Avvikelseskett. Konsekvens vid avvikelser.		Mall för fuktsäkerhetsbeskrivning.

Besluta om byggherrens fuktsäkerhetskrav

Med kraven följer:

- Konsekvens om krav ej uppfylls
- Krav på verifiering
- Ansvarig aktör

		Projektstart	Planering – Program					
Att göra	Välj metod för fuktsäkerhet.	Utse fuktsakkunnig.	Besluta om byggherrens fuktsäkerhetskrav.	Formulera fuktsäkerhetskrav i kontraktshandlingar.	Besluta om åtgärder vid avvikelser.	Besluta om rutiner för aktiviteter och uppföljning.	Besluta om incitament och påföljd.	Upprätta fuktsäkerhetsbeskrivning.
Ansvarig	Byggherren	Byggherren	Byggherren	Byggherren	Byggherren	Byggherren	Byggherren	Byggherren/ Fuktsakkunnig
Rutiner/ hjälpmedel	ByggaF.	Tjänstebeskrivning för fuktsakkunnig.	Förslag på tekniska krav och krav på aktiviteter.	Formulering av krav på fuktsäkerhet i program och i AF.		Avvikelseskett. Konsekvens vid avvikelser.		Mall för fuktsäkerhetsbeskrivning.

Rutin för fuktsäkerhetsprojektering

1. Identifiera fuktkällor och belasta byggnadsdelarna
2. Uppskatta fukttillståndet i byggnadsdelarna
3. Kontrollera om kritiska fukttillståndet överskrids
4. Anpassa utformningen och val av material
5. Gör en riskanalys
6. Ekonomisk optimering (minimera byggkostnad och eventuell skadekostnad)

	Inför detaljprojektering	Detaljprojektering		Granskning och kommunikation			
Att göra	<ul style="list-style-type: none"> Informera projektörer om byggherrens fuktsäkerhetskrav och metoder för uppföljning. Presentera rutinen för fuktsäkerhetsprojektering. 	Utför och dokumentera fuktsäkerhetsprojekteringen.	Uppföljningsmöten med projektörerna	Utför egen kontroll och granskning	Granska fuktsäkerhetsprojekteringen.	Förbered information till entreprenörer och leverantörer.	Informera entreprenörerna.
Ansvarig	Byggherren/ Fuktsakkunnig	Projektören	Byggherren/ Fuktsakkunnig	Fuktansvarig projektör	Byggherren/ Fuktsakkunnig	Byggherren/ Fuktsakkunnig	Byggherren/ Fuktsakkunnig, Projektör
Rutiner/hjälpmedel	<ul style="list-style-type: none"> Rutin för fuktsäkerhetsprojektering. Checklista för fuktsäkerhetsprojektering. 	<ul style="list-style-type: none"> Mail för redovisning av fuktsäkerhetsprojektering. Checklistor. 	<ul style="list-style-type: none"> Checklista för fuktsäkerhetsprojektering. 	<ul style="list-style-type: none"> Checklistor (Checklistor kan användas även för granskning.) 	<ul style="list-style-type: none"> Checklistor (Checklistor kan användas även för granskning.) 	<ul style="list-style-type: none"> Mail för fuktsäkerhetsbeskrivning. 	

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Identifiera fuktkritiska moment och konstruktioner

- Leverans och hantering av material
- Uttorkning av betong
- Montage av fuktkänsliga material
- Uppfuktning av fuktkänsliga material
- Avjämning av betongytor
- Våtrum och trycksatta installationer

	Förberedelser inför produktionsskedet			
Att göra	Informera entreprenörer och leverantörer om byggherrens fuktsäkerhetskrav och metoder för uppföljning.	Överför krav och information från projekteringskedet	Identifiera fuktkritiska moment och konstruktioner.	Upprätta fuktplan
Ansvarig	Byggherren/ Fuktsakkunnig	Projektör/ Byggherre	Entreprenör	Entreprenör
Rutiner/hjälpmedel	<ul style="list-style-type: none"> Förslag på Byggherrens fuktsäkerhetskrav. Information om väderskydd. Presentationsmaterial från Byggeso-disagen. "Fukt i hus" informations-skrift från Bli. "Lufttäthetens handbok" informations-skrift från Bli. 	<ul style="list-style-type: none"> Checklista för fuktsäkerhetsprojektering. 	<ul style="list-style-type: none"> Checklista för fuktkritiska moment och konstruktioner. 	<ul style="list-style-type: none"> Checklista för fuktplan för byggskedet. Rutin för mottagningskontroll.

Arbetsberedning för fuktkritiska moment!

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Fuktronder

Gå igenom:

- Fuktkritiska konstruktioner
- Materialhantering
- Uppfuktat, smutsat material
- Läckage
- Stående vatten
- Städning

Notera avvikelser!

Produktionskedet			
Uppföljningsmöten med entreprenörer.	Fuktronder.	<ul style="list-style-type: none"> • Fuktmätningar • Provtryckning • Andra kontroller 	Dokumentera fuktsäkerhetsåtgärder och avvikelser.
Byggherre/ Fuktsakkunnig	Entreprenör	Entreprenör	Entreprenör
Rutiner/hjälpmedel	<ul style="list-style-type: none"> • Mall för fuktrondeprotokoll. • Mall för avvikelserapport 	Rutinsbeskrivning och manual för respektive mätmetod och kontrollmetod.	<ul style="list-style-type: none"> • Mall för avvikelserapport • Kamera • Dagbok

Kontrollera fuktsäkerheten i förvaltningskedet

- Fuktkontroll vid driftsronder.
- Hantering av klagomål på inomhusmiljön.

Förvaltningskedet		Uppföljning av projekt	
Att göra	<ul style="list-style-type: none"> • Kontrollera fuktsäkerheten i förvaltningskedet, t.ex. fuktkritiska konstruktioner. (Kontrollera i samband med driftsronder.) • Hantera eventuella fuktskador. 		Följ upp och samla in data från fuktsäkerhetsarbetet i projektet.
Ansvarig	Förvaltare/ Driftstekniker		Byggherren/ Fuktsakkunnig
Rutiner/hjälpmedel	<ul style="list-style-type: none"> • Fuktmätning i befärd byggnad, utdrag ur rapporten Byggherrens arbete för fuktsäker byggnad. • Rutin för hantering av inomhusmiljöproblem och fuktskador. 		Enkät för utvärdering av fuktsäkerhetsarbetet i projektet.

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Rutiner och hjälpmedel

- Tjänstebeskrivning för fuktsakkunnig
- Byggherrens fuktsäkerhetskrav och krav på aktiviteter
- Formulering av krav på fuktsäkerhet i administrativa föreskrifter AF
- Mall för avvikelserapport
- Mall för fuktsäkerhetsbeskrivning
- Rutin för fuktsäkerhetsprojektering
- Checklista för fuktsäkerhetsprojektering
- Mall för redovisning av fuktsäkerhetsprojektering
- Information om våderskydd
- Checklista för identifiering och hantering av fuktkritiska moment och konstruktioner
- Checklista för upprättande av fuktplan för byggskedet
- Rutin för mottagningskontroll
- Mall för fuktrondsprotokoll
- Innehållsförteckning för fuktsäkerhetsdokumentation
- Fuktinventering i befintlig byggnad
- Rutin för att genomföra en inomhusmiljöenkät
- Rutin för hantering av inomhusmiljöproblem
- Litteratur inom fuktsäkerhet, sammanställning

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Allt material går att ladda ned från: www.fuktcentrum.se

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

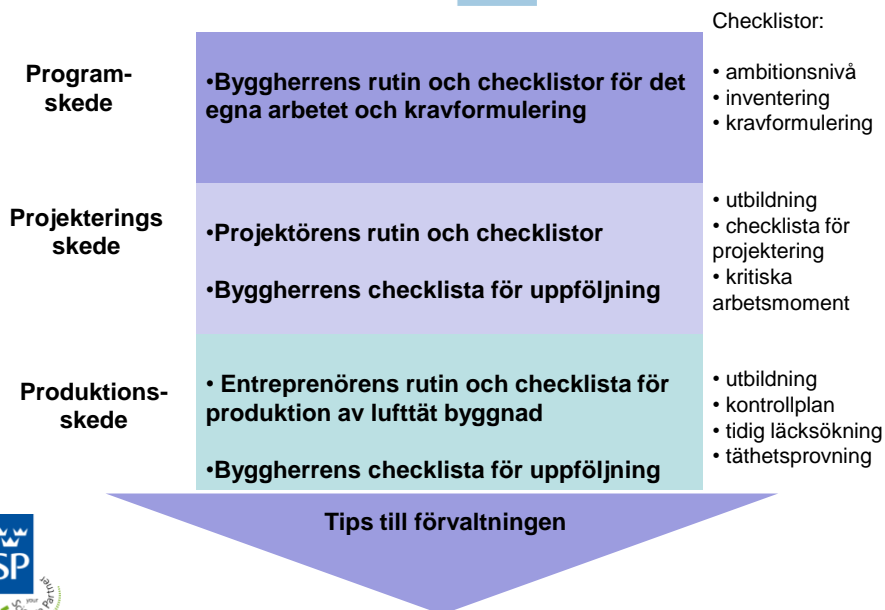
LUFTTÄTT ByggaL

Metod för produktion av lufttäta byggnader

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

LUFTTÄTT ByggaL

Några framgångsfaktorer som lyfts i **ByggaL**

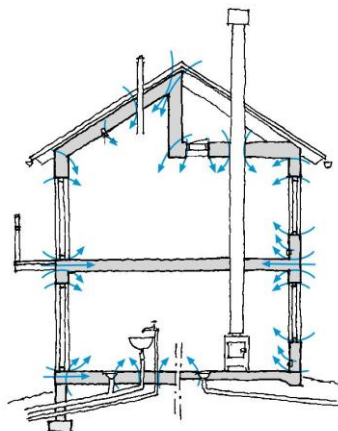
- Byggherrens ambitionsnivå
- Byggherrens krav & uppföljning

Projekteringskedet:

- Ansvarig utsedd
- Information/utbildning
- Detaljredovisning
- Kommunikation med entreprenör

Produktionsskedet:

- Ansvarig utsedd
- Information/utbildning
- Projektanpassad kontrollplan
- Tidig läcksökning och täthetsprovning
- Avslutande täthetsprovning

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Några viktiga principer för projekteringskedet:

- Välj lufttäta material
- Minimera antalet skarvar
- Minimera antalet håltagningar/genomföringar
- Byggbara genomföringar, anslutningar och skarvar
- Beständig lufttätethet

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Några viktiga principer för produktionskedet:

- Finns begränsningar i klimat vid applicering – åtgärder för att skapa klimatet
- Ren arbetsplats
- Torr arbetsplats
- Förberedelse av ytor (rengöring/primer)
- Inga hål eller revor i lufttätande skiktet
- Noggrant arbetsutförande
- Tidig läckagesökning, ev etappvis täthetsprovning – alla berörda bör vara med
- En noggrann kontroll före igensättning
- Slutlig täthetsprovning

Foto: Hans Eek

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Förslag till rutiner och checklistor kommer att finnas tillgängligt i januari/februari på www.lufttathet.se

ByggaL är utvecklad av SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut i samverkan med företagen inom FoU-Väst. Finansierad av SBUF och FoU-Väst

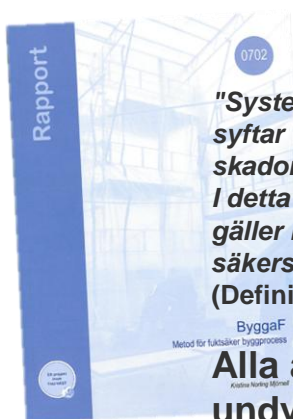
SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Erfarenheter från renoverings- och byggprocessen ur ett fuktperspektiv

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Vad är fuktsäkerhetsprojektering?

"Systematiska åtgärder i projekteringsskedet som syftar till att säkerställa att en byggnad inte får skador som direkt eller indirekt orsakas av fukt. I detta skede anges även de förutsättningar som gäller i produktions- och förvaltningsskedet för att säkerställa byggnadens fuktsäkerhet."
(Definition enl. BBR)

Alla åtgärder som krävs för att undvika fuktskador!

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Förutsättningar

- Förutsättningar
  - Nybyggnad
  - Tillbyggnad
  - Ombyggnad
- Till- och ombyggnad och kräver kunskap om befintlig byggnad
- Fukt- och miljöinventering (mögel, deponi, fukt, lufttäthet, konstruktionstyp etc)
- Hur påverkar en energiuppdatering fuktfunktionen?
- OBS; en tillbyggnad kan fukttekniskt påverka fuktförhållande i en befintlig betongplatta.

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Fuktkriterier

- Missfärgning
- Fysikalisk nedbrytning
- Kemisk nedbrytning
- Biologisk nedbrytning
- Hälsorisker
- Hållfasthet
- Deformation och rörelser
- Nedsatt isolerförmåga

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Identifiera fuktbelastningar

*snö is smältvatten regn
slagregn matlagning dusch
bad läckande installationer
vatten i och på marken växter
byggfukt i material
luftfukt från människor*

*Diffusion
Konvektion
Vätsketransport*

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Fuktberäkningar - fuktbelastningar

*För att kunna göra tillförlitliga
fuktberäkningar krävs tillförlitliga
data vad avser klimat och fukt-
källor.*

*Med vilka klimatdata och med
vilka fuktkällor skall fukt-
beräkningar utföras?*

*Olika konstruktioner är olika
känsliga för olika klimat. Det
krävs olika dimensionerande
klimat för kryppgrunder, vindar mm.*

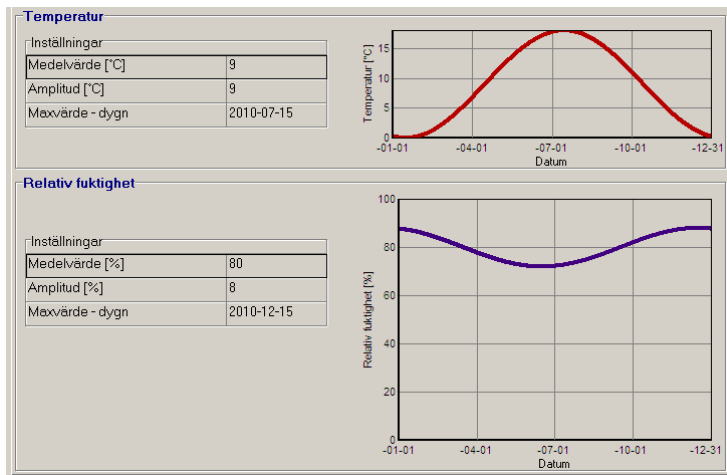
Ändrat klimat, vad innebär det?

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

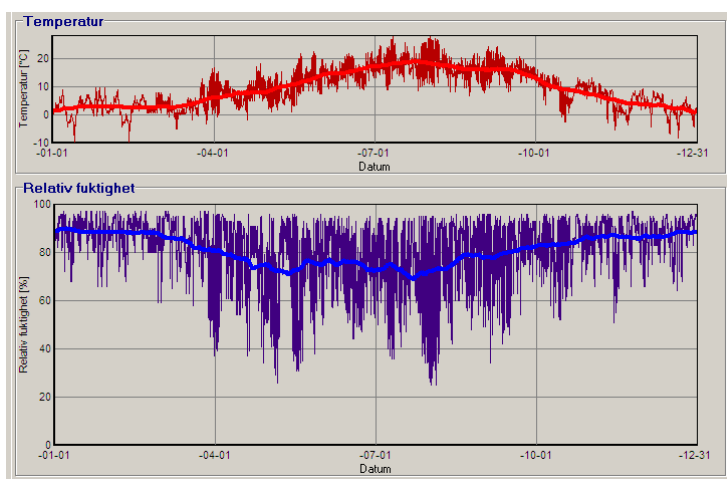
Fuktkällor - utomhusklimat sinusvarierat

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

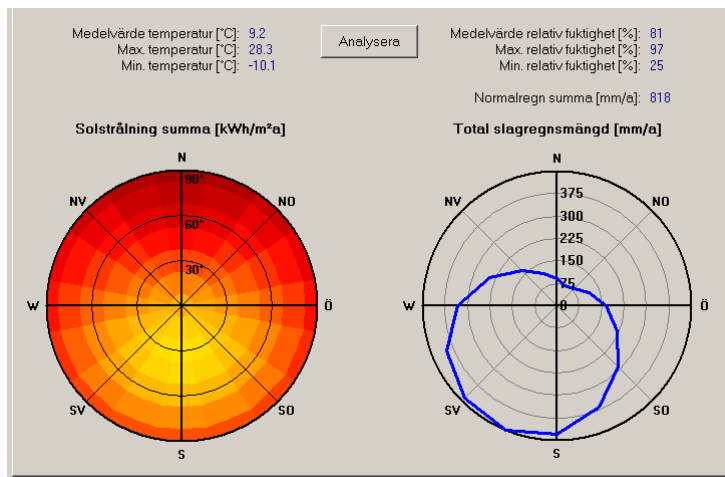
Fuktkällor - utomhusklimat enligt Wufi

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

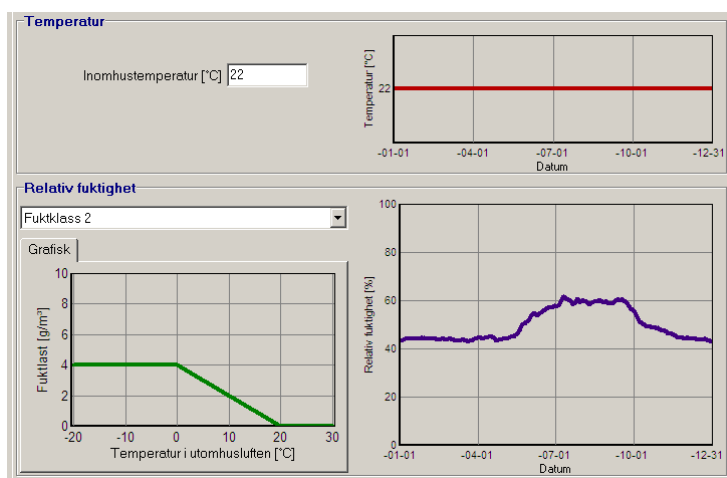
Fuktkällor – solinstrålning och regn enligt Wufi

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Fuktkällor – inomhusenligt EN 13788

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Anpassa utformningen

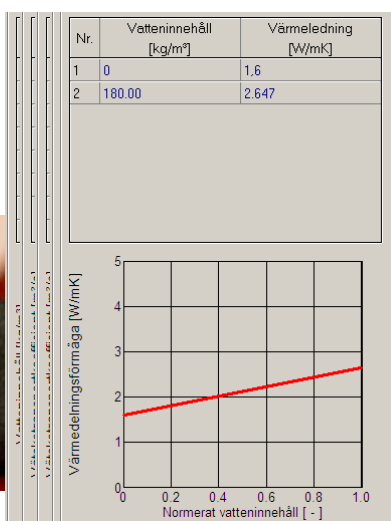
Anpassa utformningen av byggnadsdelen och val av material till de fuktbelastningar som kan tänkas förekomma på ett sådant sätt att risken för att skador eller andra olägenheter uppstår minimeras.

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Materialfrågor

För att kunna göra tillförlitliga fuktberäkningar krävs tillförlitliga Fukttekniska materialdata.

T.ex.

- Sorptionskurvor, OBS hysteres- och scanningkurvor
- Vätsketransportkoefficienter
- Diffusionsmotstånd, $f(RF)$
- Värmeledningsförmåga, $f(RF)$

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Fuktsäkerhet – Högsta tillåtna fukttillstånd

- BBR 6:53 Fuktsäkerhet - **föreskrift**
- Byggnader skall utformas så att varken konstruktionen eller utrymmen i byggnaden kan skadas av fukt.
- Fukttillståndet i en byggnadsdel skall alltid vara lägre än det högsta tillåtna fukttillståndet om det inte är orimligt med hänsyn till byggnadsdelens avsedda användning. Fukttillståndet skall beräknas utifrån de mest ogynnsamma förutsättningarna.

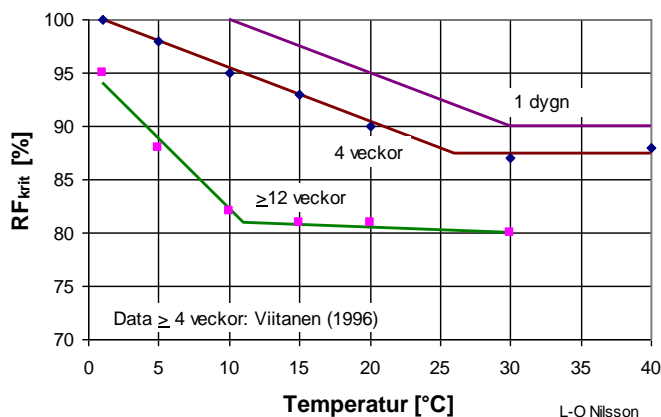

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Kritiskt fukttillstånd trä

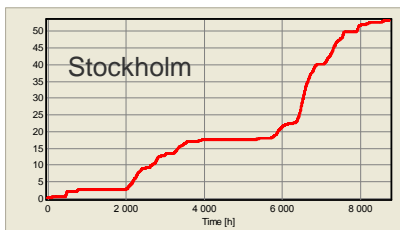
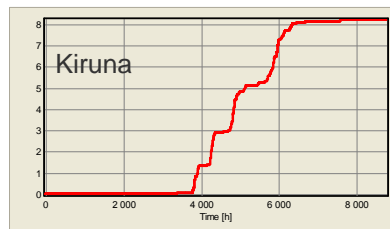
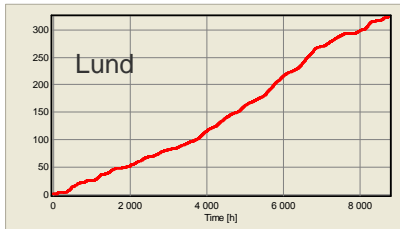
- Kritiskt fuktnivå för trä med hänsyn till fuktnivå, temperatur och varaktighet.

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Mögelväxt trä utomhus, beräkning med WUFI och WUFI Bio

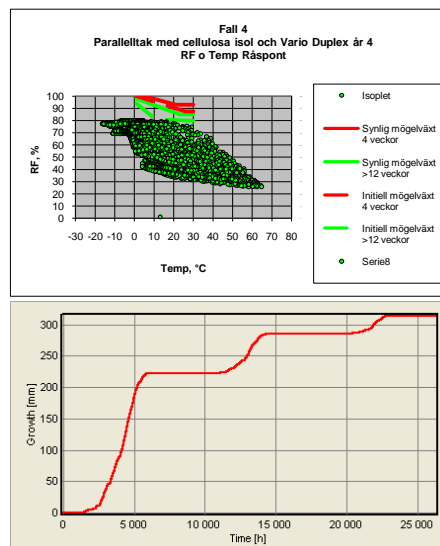

Mycket stora regionala skillnader i landet.
Fuktsäkerhetsprojektering måste rimligen utföras för aktuell ort.
Data finns enbart för trä.

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Fuktberäkningar - Fuktsäkerhet

Byggnadsdelar

Platta på mark med underliggande värmeisolering; kunskap OK

Fasader; utveckling pågår

Krypgrunder; varning i BBR

Uteluftventilerade vindar; varning i BBR, hur gör vi?

Spalter ventilerade med utomhusluft kan i dagens hus periodvis vara fuktkällor!

Lufttäthet; mycket viktigt!

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Beprövade och fungerande lösningar

- Igår?
- Idag?
- Imorgon?

Isol tjocklek mm	Max fuktupptagnade förmåga luft i luftspalt g/m ³
50	1.21
100	0.74
200	0.48
400	0.35
600	0.30
800	0.28

**Yttervägg lättbetong
t=365 mm, åtgärds kostnad
fuktskador ca 500 000 SEK
per hus**

- **I dagens byggnader måste en fuktsäkerhetsprojektering utföras!**

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Anvisningar till byggskedet

Det är viktigt att projektörerna anger de förutsättningar som man antagit för byggskedet samt de kontroller och uppföljningar som skall utföras i byggskedet.

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Byggprocessen

Kostanden för byggtorkning och uppvärmning kan vara mycket hög. När beaktas/kalkyleras denna kostnad?

Torkklimat; standard klimat i TorkaS, 18°C, 60 % RF, innebär en dagpunkts-temperatur på 9.7°C.

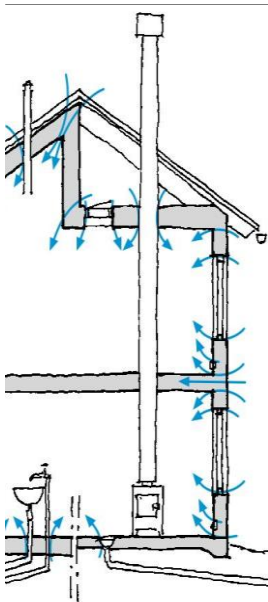
Att logga, och kontinuerligt avläsa, klimatet i byggnaden och utomhus under byggprocessen samt att ställa krav på högsta tillåtna fuktillskott rekommenderas.

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Källa; fuktsakerhet.se

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Lufttätthet

- Byggnadens klimatskiljande delar bör ha så god lufttätthet som möjligt.
- Vindsbjälklag (särskilt viktigt)
- Bestämning av luftläckage finns i SS-EN 13829

Särskild omsorg

- hög fuktbelastning, t.ex. badhus
- stora temperaturskillnader, t.ex. kylhus

Lufttätthet

I samband med nybyggnation.

- ▶ Mätning efter applicering av PE-folie, ofta i samråd med entreprenör. Läckagesökning med spårrök/värmekamera.
- ▶ Uppföljande mätning för att verifiera förbättringarna.

Efter färdigställande av byggnad.

- ▶ Resulterar ofta i att vi kallas in i tidigare skede vid nästa bygge.

Den lufttäta byggnaden ska andas med hjälp av sitt ventilationssystem

Foto: Per Westergård

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Varför ventileras?

- Lukter
- Föroreningar
- CO₂
- Fukt

$$V_i = V_e + V_{FT}$$

$$V_{FT} \text{ max } 3 \text{ g/m}^3 \text{ SOSFS } 1999:25$$

Om värmeväxlaren återför fukt

$$V_i = V_e + V_{FT} / (1 - \eta_{Fukt})$$

Mer om detta under eftermiddagen.

Praktiskt exempel

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Praktiskt exempel

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Praktiskt exempel

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Praktiskt exempel

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Praktiskt exempel

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Praktiskt exempel

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Praktiskt exempel

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Praktiskt exempel

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Praktiskt exempel

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Praktiskt exempel

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Praktiskt exempel

Vi löser fukt- och miljöproblem i byggnader

Internationell och nationell FoU-samverkan

Riskbedömningar vid reoveringar för att energieffektivisera bostadshus

Carl-Eric Hagentoft
prof. Byggnadsfysik
Chalmers

Annex 55 (RAP-RETRO)

*International Energy Agency
Energy Conservation in Buildings and Community Systems
(ECBCS)*

**Annex 55:
Reliability of Energy Efficient Building Retrofitting -
Probability Assessment of Performance and
Cost (RAP-RETRO)**

Retrofitting of existing buildings

Potential energy saving (according to the IEA)
of 20-60% in residential space heating and conditioning

In Sweden:

Upgrading to new low energy building performance;

-37 TWh

To today's building standard

-15 TWh

Background to new annex

Improving the energy efficiency is often the main focus.

Adding insulation and changing the air and vapor tightness results in a different building envelope.

Complex interaction between building envelope, building services, external climate and the users.

As a result retrofitting measures not only often do not meet the energy targets; they also result in performance failures.

CHALMERS Chalmers University of Technology

Participating countries

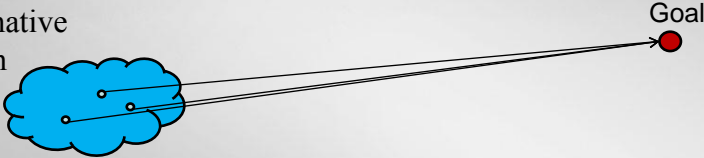
1. **Austria** (TU-Wien)
2. **Belgium** (K.U.Leuven, U.Gent)
3. **Brazil** (Pontifical Catholic U. of Paraná)
4. **Canada** (NRC-IRC, Concordia University, BCIT Vancouver)
5. **Czech Republic** (Technical University Prague)
6. **Denmark** (Technical University of Denmark)
7. **Estonia** (Tallinna Tehnikaülikool)
8. **Finland** (VTT, Technical University of Helsinki, Technical U. of Tampere)
9. **France** (Centre de Thermique de Lyon, LAMI, Clermont-Ferrand University, Toulouse U., Nantes University, U. de Savoie)
10. **Germany** (IBP Holzkirchen, Technische Universität Dresden)
11. **Japan** (KINKI U Higashi-Osaka, Kyoto U)
12. **Netherlands** (TU/e)
13. **Norway** (Norwegian University of Science and Technology, SINTEF)
14. **Portugal** (Universidade do Porto)
15. **Slovakia** (Slovak Academy of Sciences)
16. **Spain** (Universidade da Coruña)
17. **Sweden** (Chalmers University of Technology, SP, Lund University, IVL) !!!!!!!
18. **Switzerland** (ETH/EMPA)
19. **UK** (Glasgow Caledonian U, U. College London)
20. **USA** (Oak Ridge National Laboratory)

CHALMERS Chalmers University of Technology

Difficult to design for 100% safety!

We can not double the thickness of the beam
-as in structural engineering!

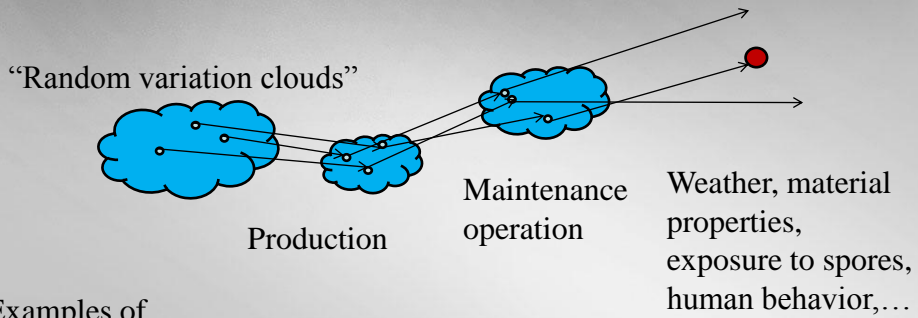
Deterministic approach

Alternative design Goal

(Except if we accept poor energy efficiency!)

We must design as safe as possible –
accounting for the all uncertainties and for what might can happen!

Probabilistic approach

Examples of random variations in:

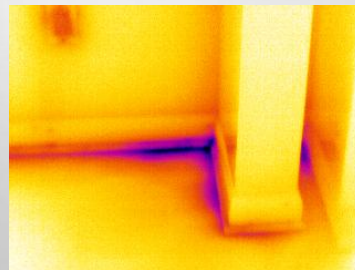
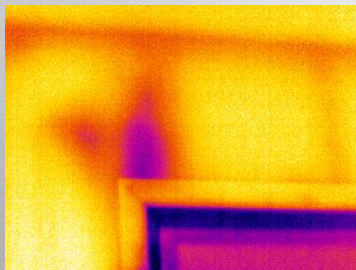
Workmanship
initial conditions of material, ...

Indoor moisture sources, internal gains
airing, aging of material,
cracks in façades, ...

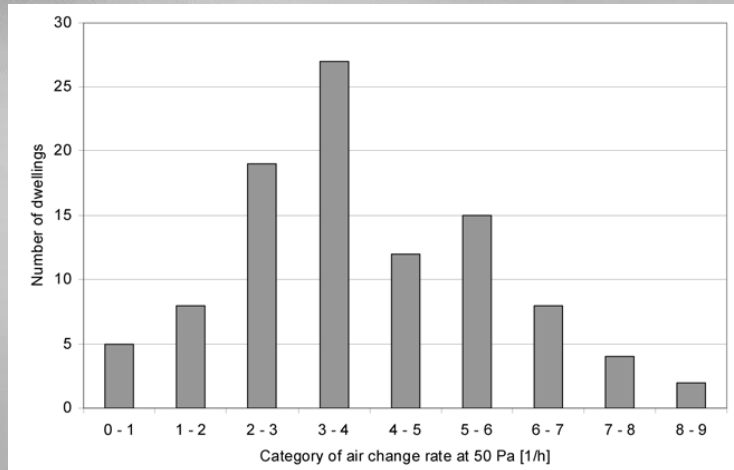
Airtightness:

Design
Workmanship
Durability

A crucial quality!

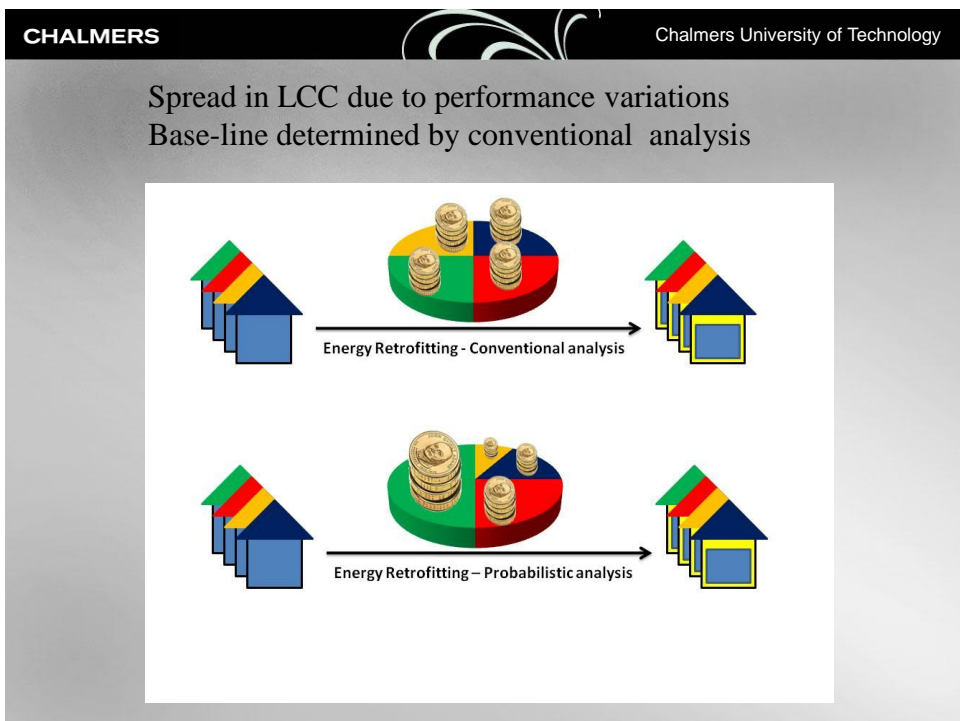
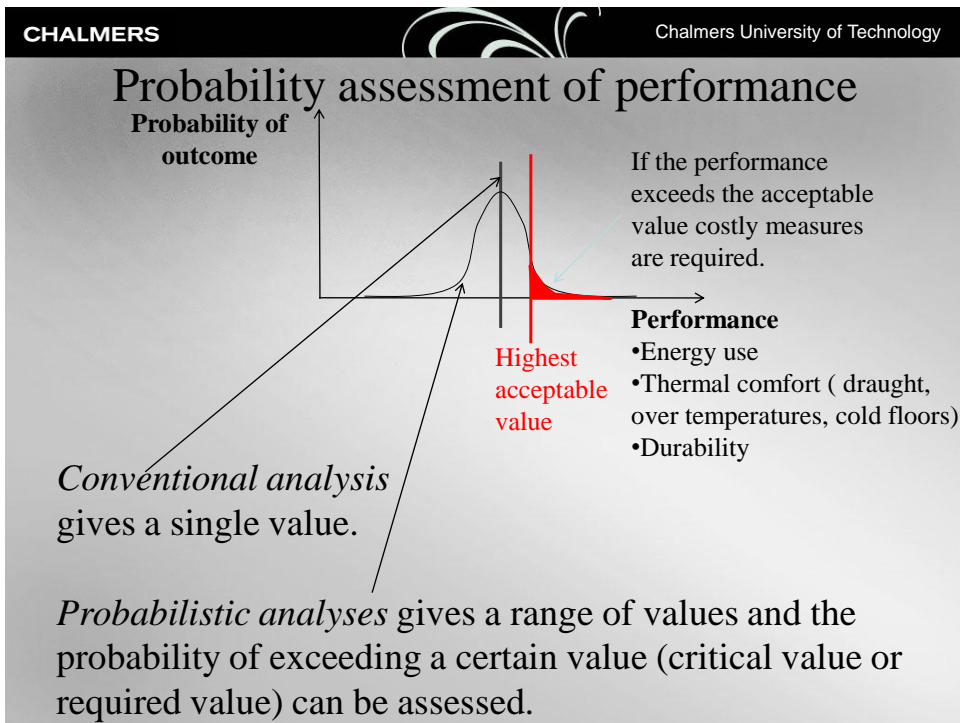
Performance - Air tightness
at 50 Pa of 100 timber-framed Finnish buildings
built after year 2000

The *scope* of the annex is to:

To develop and provide decision support data and tools for energy retrofitting measures.

The tools will be based on probabilistic methodologies for prediction of energy use, life cycle cost and functional performances.

Case studies in the annex:

Case Sigtuna, multi-family houses 1972-73

Lars-Erik Harderup Johan Stein, Lund U.

Sweden

Renovation of multi-family houses

Jan Carmeliet ETH/EMPA

Switzerland

Social housing in Porto 1970's

Vasco P. de Freitas , Nuno Ramos, Porto U.

Portugal

Energy Renovation of an Old Single-family House, 1927

Carsten Rode, DTU

Denmark

Case Drammen, multi-family house, 1937

A-J Almås, NTNU/SINTEF

Norway

Case Sigtuna, Multi-family houses 1972-73

Sweden

Renovation of multi-family houses Switzerland

Social housing in Porto 1970's

Portugal

Energy renovation of an old single-family house, 1927 Denmark

Example:

Mould growth problems in attics

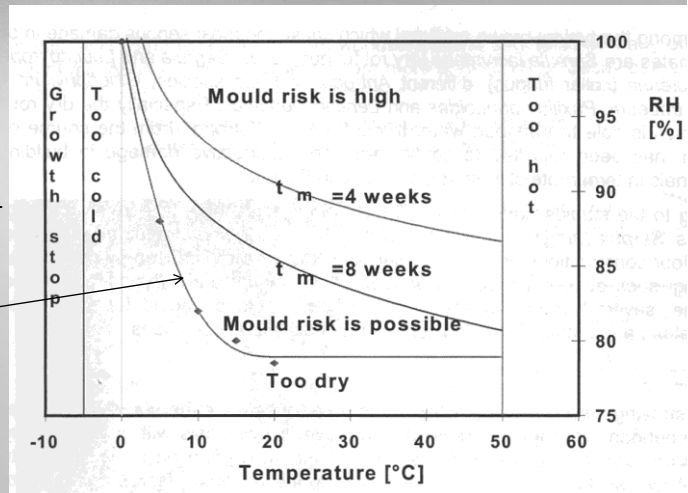

Mould index, (Viitanen)

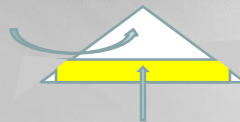
Mould growth potential

Definitely OK if $M < 1$

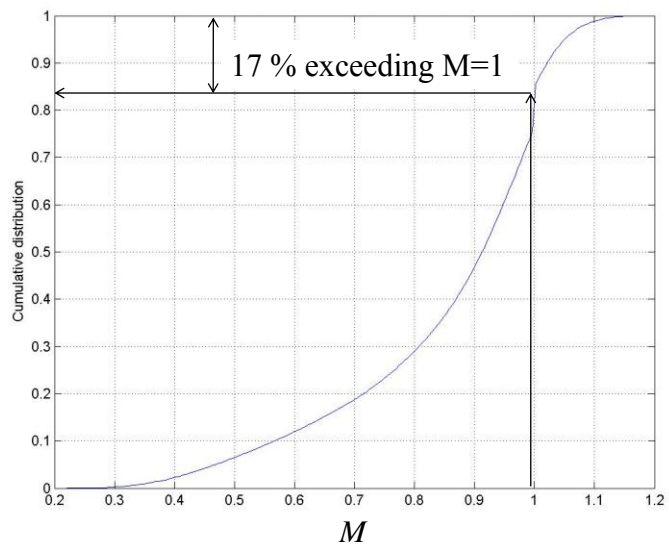
$$M = \frac{RH}{RH_{crit}(T)}$$

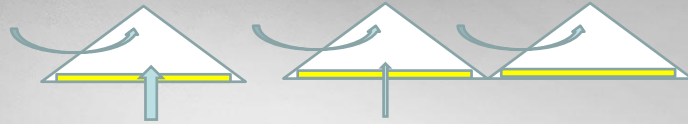
Less ventilated attic $d_i = 0,5$ m

Less tight

Monte Carlo simulations

Less ventilated attic**Probability of hourly values of the year to exceed $M=1$**

Insulation thickness	Leaky attic floor	Less tight attic floor	Tight attic floor
$d_i=0,05$ m	14 %	11 %	2%
$d_i=0,5$ m	18 %	17 %	9%

Well ventilated attic**Probability of hourly values of the year to exceed $M=1$**

	Leaky attic floor	Less tight attic floor	Tight attic floor
$d_i=0,05$ m	23 %	12 %	6%
$d_i=0,5$ m	27 %	20 %	13%

Svenskt “Spegel-projekt”

Finanseras av Formas (J Arfvidsson projektledare)

Medverkande från:

- Chalmers
- LTH
- IVL
- SP

Minst 5 doktorandprojekt knyts till projektet

och

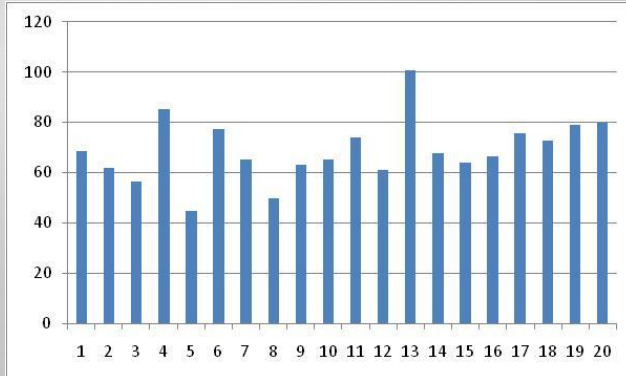
Minst 9 disputerade forskare

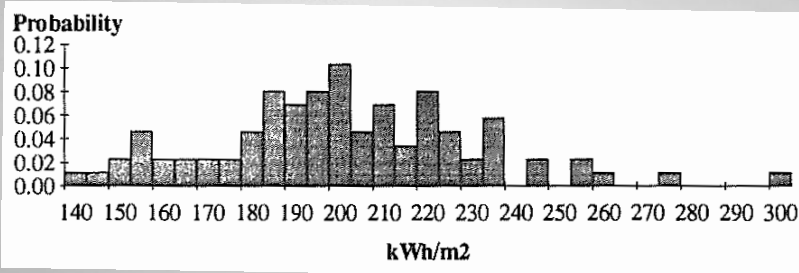
Lindås – South of Göteborg

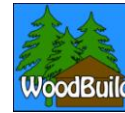
From 2001

kWh/m²

Distribution of annual energy demand per square meter in 87 similar Swedish dwellings from the 80's

Principer för fuktsäkerhetsprojektering med hänsyn till mikrobiell påväxt

Sven Thelandersson
Konstruktionsteknik, LTH

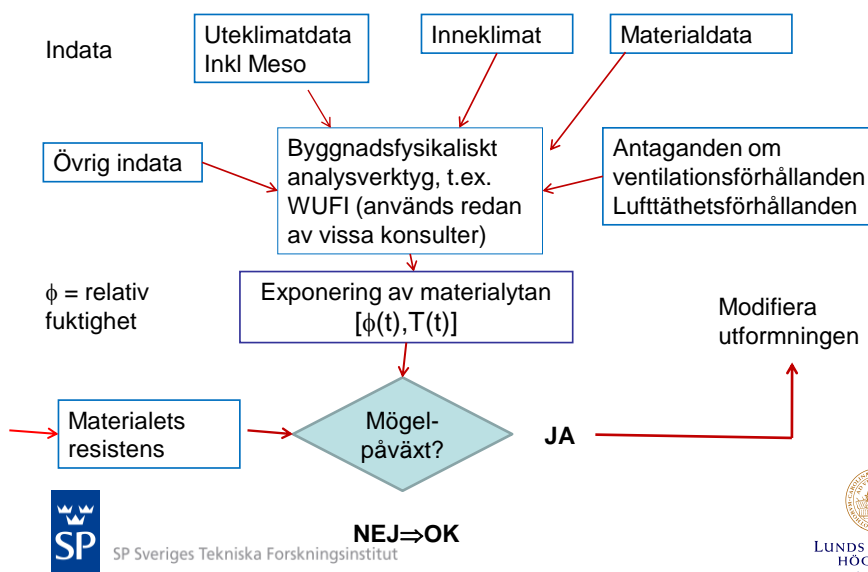

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Projekteringsprincip – material i klimatskärmen

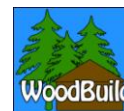
SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Huvudfrågor att lösa för att detta skall fungera som ett praktiskt verktyg

- Hur definiera "dimensionerande" klimatindata?
- Spelregler för val av antaganden vid modelleringen av en konstruktion(idealiseringar, ventilationsgrad, etc.)?
- **Hur utvärdera resultat i form av $[\phi(t), T(t)]$ med avseende på risk för mögelpåväxt?**
- Hur hantera konstruktionsdetaljer (anslutningar, genomföringar etc.) som inte beskrivs i byggnadsfysikmodellen?
- Vilken risk kan accepteras för att man inte uppnår det man avser?

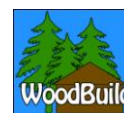

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

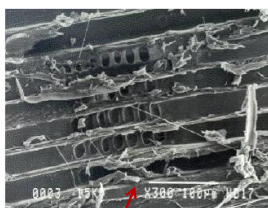
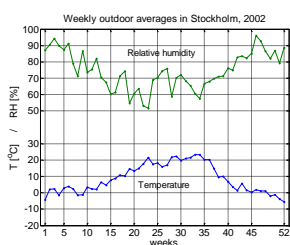
Gränstillstånd för initiering av mikrobiell påväxt

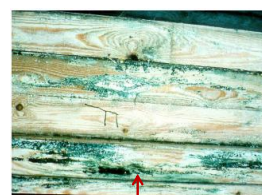
Tillämpning: Material i klimatskärmen, där påväxt normalt inte bör accepteras

Definition av initiering: Sporrongning kan observeras i mikroskop

Utvärdering av gränstillstånd: Måste kunna göras för kontinuerliga tidsserier av kopplade värden på relativ fuktighet (ϕ) och temperatur (T)

Gränstillstånd=
mögelindex 1

Mögelindex 6

Question: Will the limit state be violated under this type of exposure?

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

BBR

Anger kritiskt fuktillstånd ϕ_{crit} som inte får överskridas

Detta är ett alltför onyanserat synsätt

Alternativ metodik beskrivs i publicerad artikel nedan

Critical conditions for onset of mould growth under varying climate conditions

Tord Isaksson^{a,*}, Sven Thelandersson^a, Annika Ekstrand-Tobin^b, Pernilla Johansson^b

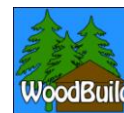
^aDivision of Structural Eng., Lund University, Box 118, SE-221 00 Lund, Sweden

^bSP Technical Research Institute, Box 857, SE-501 15 Borås, Sweden

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Dos-respons modell

Definiera dos som

$$D = D_{\phi}(\phi) \cdot D_T(T)$$

där ϕ och T är dygnsmedelvärden av relativ fuktighet respektive temperatur

D kan tolkas som tid i dagar vid givet referensklimat

Valt referensklimat (Relativ Fuktighet $\phi = 90\%$, Temperature $T = 20$ C) ger t.ex. initiering av påväxt efter 38 dagar för gransplint (Viitanen, 1996)

Gränstillståndet uppnås alltså när $D = D_{crit} = 38$ dagar för hyvlad gransplint

Den kritiska dosen D_{crit} beror av ytstruktur och substrat (material)

Omvandlar dynamisk klimatpåverkan till ett index som beskriver mögelrisken

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

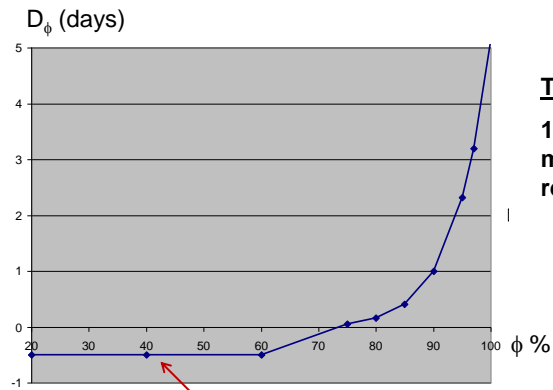
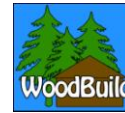
LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

• $D_\phi(\phi)$ beskriver hastigheten i processen för andra värden på ϕ

• Utvärderades från Viitanens data för $\phi > 75\%$

• "Retardation" ($D_\phi(\phi) < 0$) antas för torra förhållanden

Tolkning, ex.

1 dag med $\phi=97\%$, $T=20^\circ\text{C}$
motsvarar 3.2 dagar vid referensklimat

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Mögelsporerna tycker inte om när det är torrt utan antas gå "tillbaka" i utvecklingen

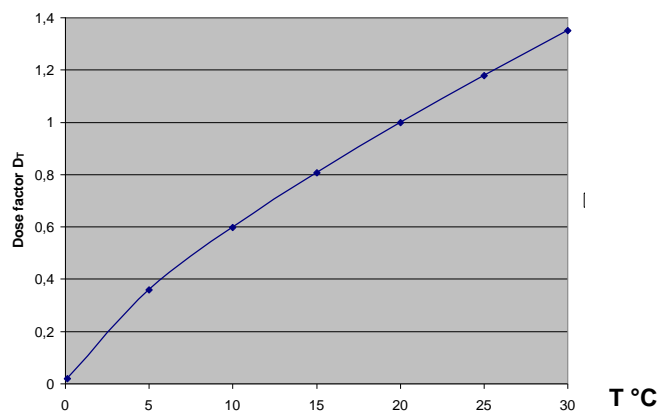

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

• Analogt beskriver $D_T(T)$ inverkan av temperatur

• Utvärderades från Viitanens data för $0 < T < 30^\circ\text{C}$

• Retardation: $D_T = -0,5$ för $T < 0$

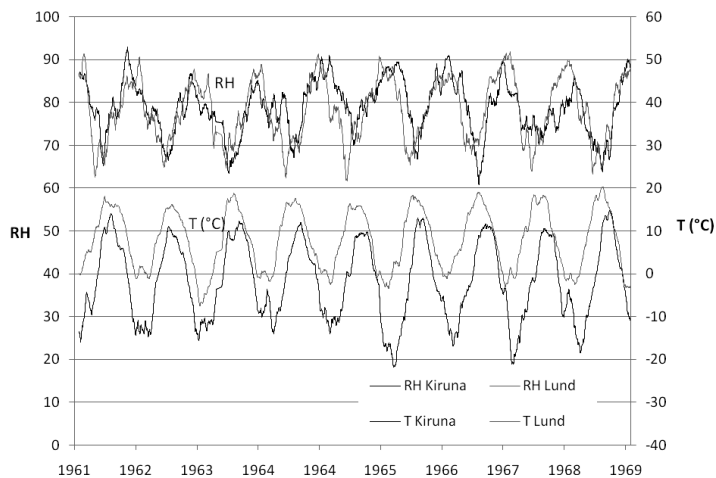

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Climate conditions during 9 years in Lund and Kiruna

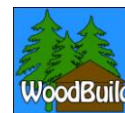

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

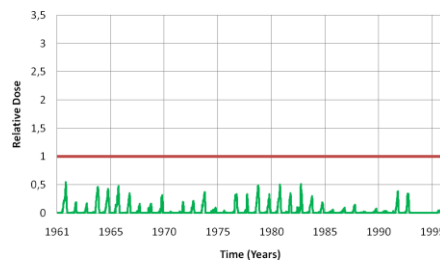
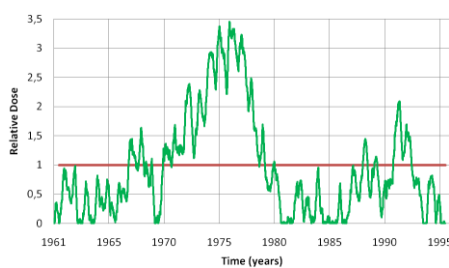
LUNDS TEKNISKA HÖGSKOLA
Lunds universitet

Exposure of spruce sapwood outdoors under shelter during 34 years

Lund, Southern Sweden (more warm and humid climate)

Kiruna, northern Sweden (colder and more dry climate)

Relative dose = $D/D_{crit} = 1$ implies onset of mould growth

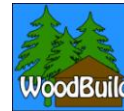

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

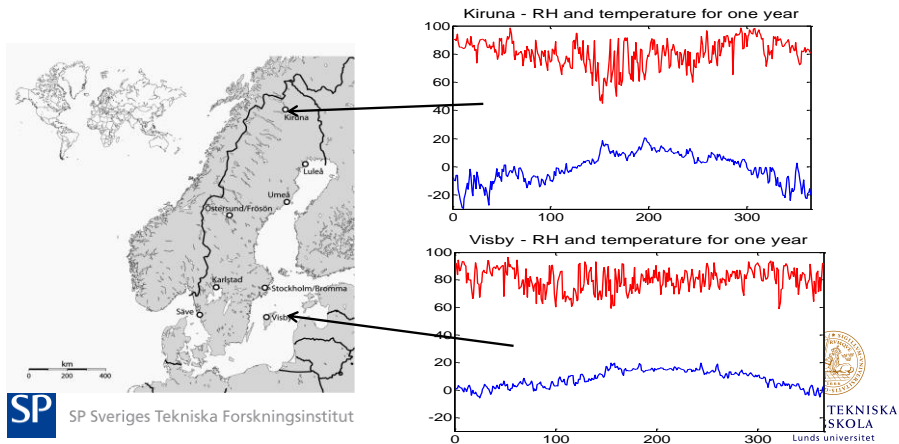

LUNDS TEKNISKA HÖGSKOLA
Lunds universitet

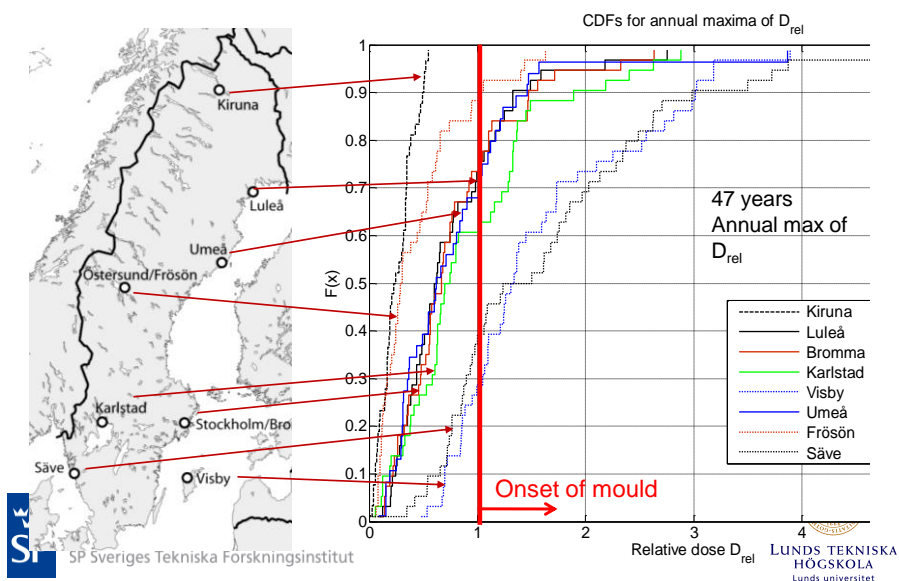
Mould growth risk for wood sheltered outdoors (spruce sapwood)

Calculations made for 8 sites in Sweden
47 years of data from SMHI (T, RH)

Results

Mögeltester utförs av SP i WoodBuild

Jämförelse mellan SP-tester och Viitanens resultat
RF=90 %, T= 22 C

Material	SP level 1, days	Viitanen, level 1, days
Pine, original	5	
Pine, planed	10-14	27
Spruce original	5-10	
Spruce, planed	18-22	35

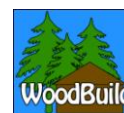

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Försök i cykliskt klimat vid SP

- Jämförelse med respons vid konstant klimat
- 16 veckor växlande mellan RF 90 % and 60 %
- Ackumulerad tid vid 90 % används som mått, vilket motsvarar att retardation av mögelpåväxt inte antas äga rum under torra perioder

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

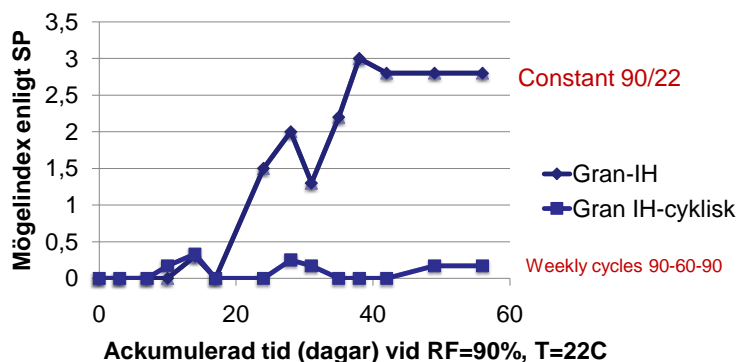

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Gransplint, hyvlad

Mögelindex, konstant (90/22) vs. cyklisk exponering (90/60 veckovis)

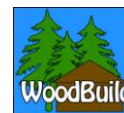

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Slutsatser mögelmodell

- Initiering av mögelpåväxt för godtycklig exponering kan förutsägas med hygglig tillförlitlighet
- Modellen kan kvantifieras på basis av laboratorietester för olika substrat under kontrollerade klimatförhållanden
- Responser i olika klimatzoner överensstämmer med allmän erfarenhet
- Kan redan nu användas för relativa jämförelser av konstruktioner och klimatexponeringar
- Klimatvariationen mellan olika år är betydande – vid användning av "normalår" måste säkerhetsmarginal införas
- Tydlig retardation av den biologiska processen sker under torra perioder

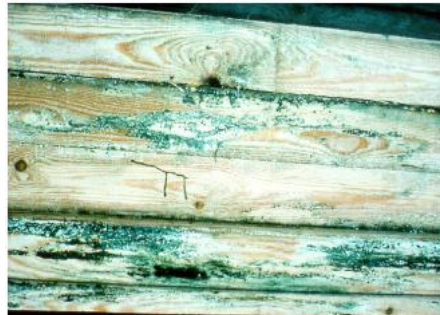
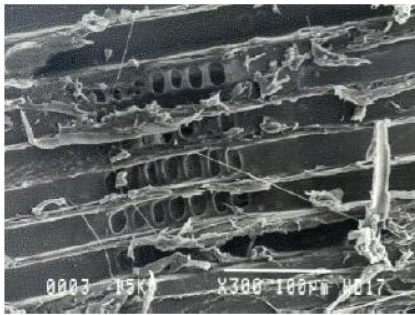

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Tack för uppmärksamheten!

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

LUNDS
UNIVERSITET

Varför är det så stor risk för påväxt på tunnputsade, enstegstättade fasader?

Sanne Johansson, mikrobiolog.
Doktorand på Avd. Byggnadsmaterial, LTH

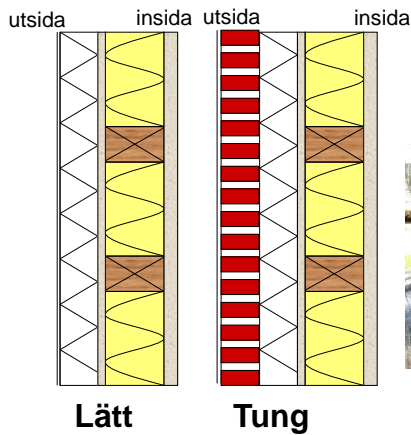

Bakgrund för projektet

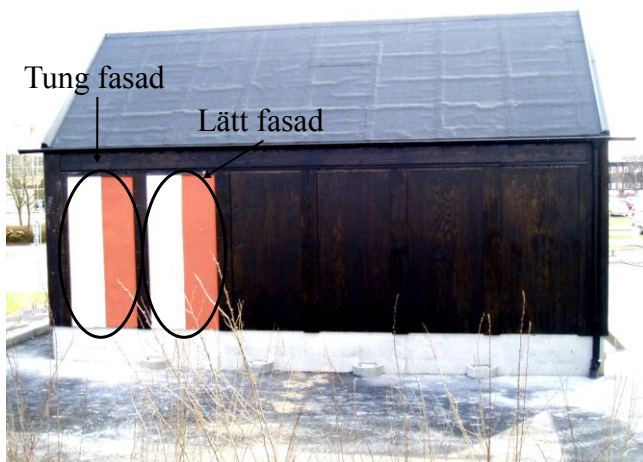
- Flera fall av nybyggda putsade fasader med kraftig missfärgning
- Tunnputs på isolering
- Missfärgning oftare på ljusa ytor!?
- Inte bara påväxt på norrsidan

”Lätt” och ”Tung” konstruktion

Provhus

Parametrar:

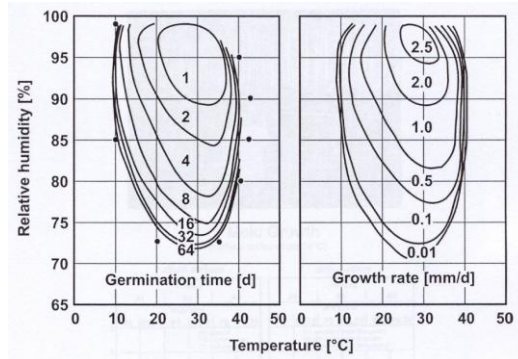
- Tung (H) (Heavy)
- Lätt (L) (Light)
- Röd (R) (Red)
- Vit (W) (White)
- Norr (N) (North)
- Söder (S) (South)

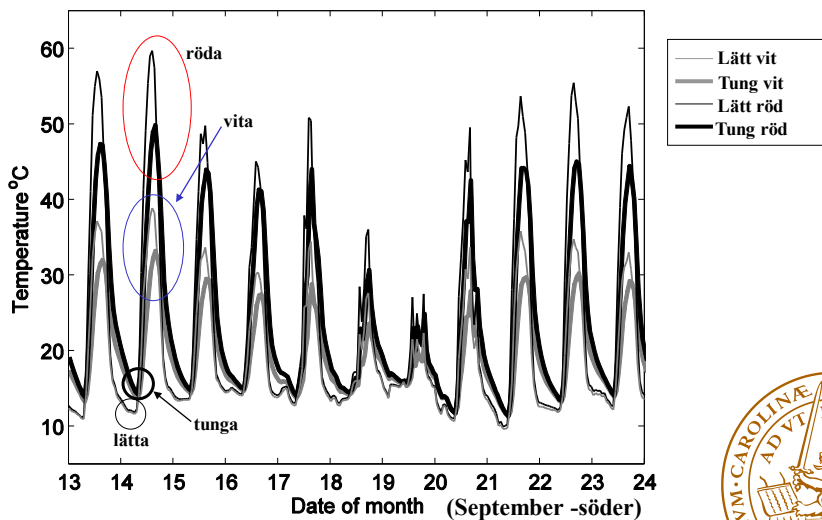

Faktorer som påverkar påväxtrisen

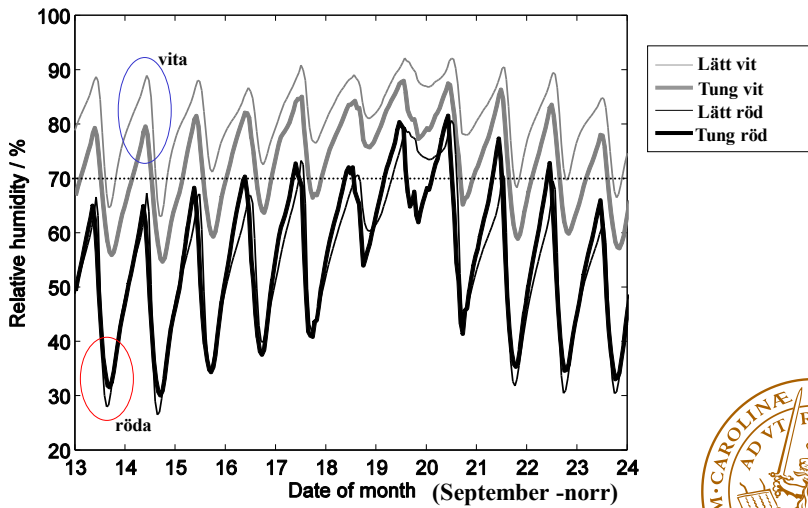
- Fukt (a_w , RF)
- Temperatur
- ~~Näringstillgång~~
- ~~pH~~
- Tid

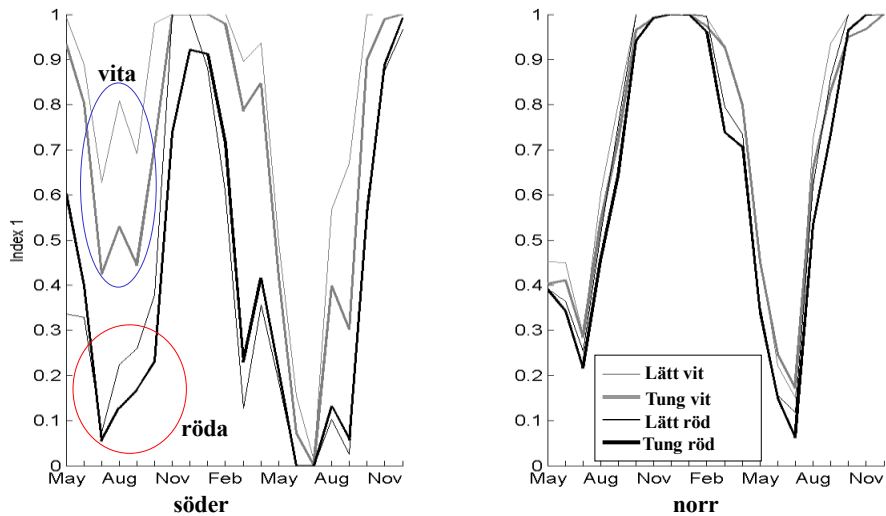
Temperaturmätningar

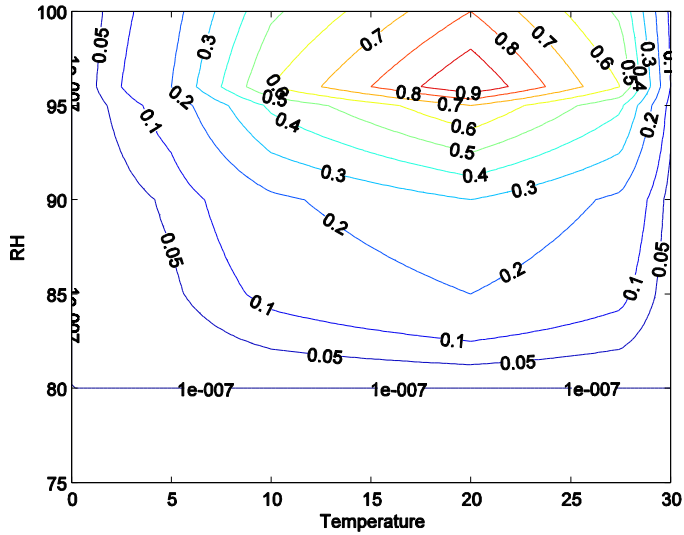
RF-mätningar

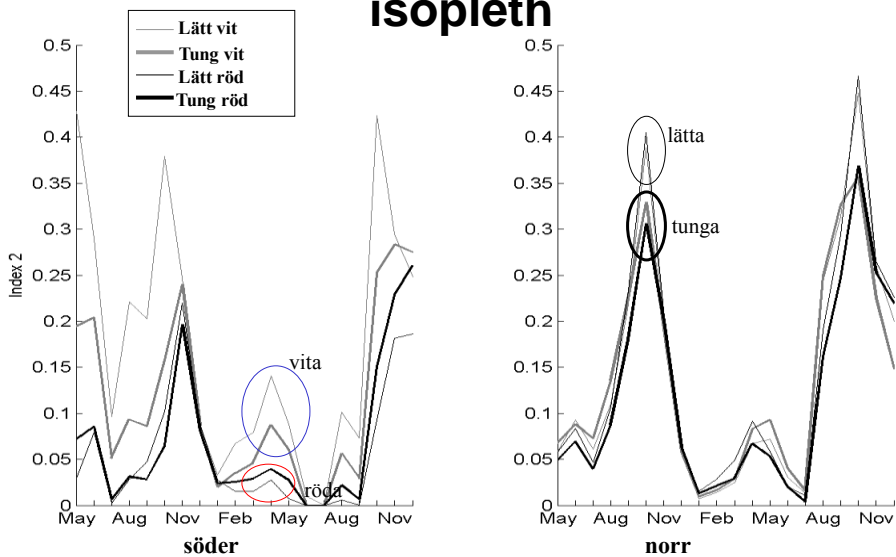
Andel tid per månad, $RF \geq 80\%$

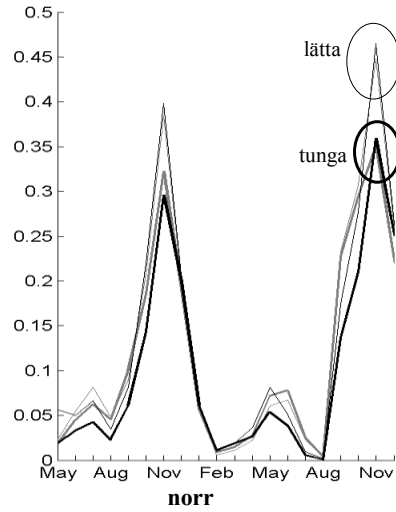
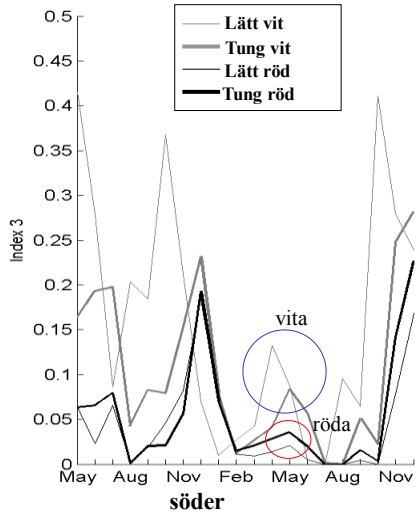
Isopleth för *Cladosporium sp.*

Potentiel påväxt baserad på isopleth

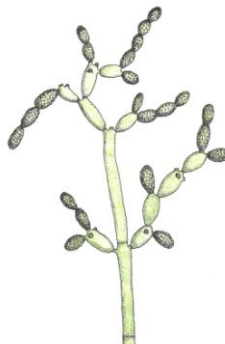
Potential för påväxt baserad på isoplet OCH tid

Mögeltillväxt på byggnadsmaterial

Inblick i 3 pågående forskningsprojekt

Pernilla Johansson

SP Technical Research Institute of Sweden

Vi söker svar på

- Gränsvärdet för mögelpåväxt, RF och temp
- Hur länge får det vara fuktigt
- Betydelsen av omväxlande torra/fuktiga perioder
- Konsekvensen av nedfuktning av material
- Skillnader mellan material/kvaliteter av material

Mål:

- Öka kunskaperna om samband tillväxt-klimat-material
- Ta fram en testmetod för att prova materials kritiska fuktillstånd
- Ge underlag för data till beräkningsmodell

SP Technical Research Institute of Sweden

Laboratorieprovningar

Tillförsel av sporer

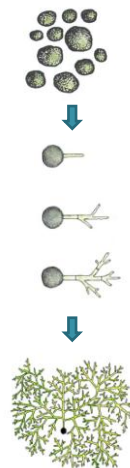
Sporsuspension
Naturlig sporförekomst

Klimat

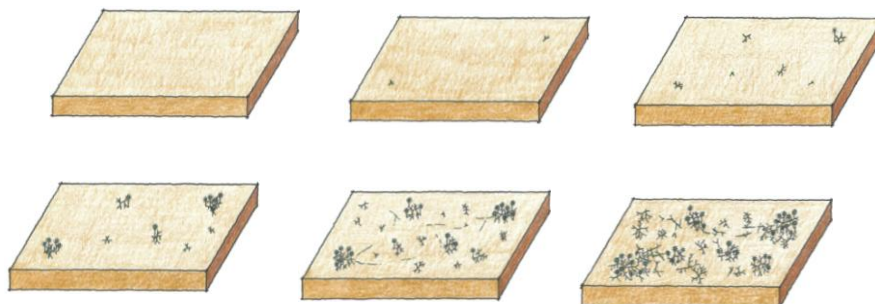
Konstant
Fluktuerande

Material

Materialtyper
Virkeskvalitet
"Lagringsplats"

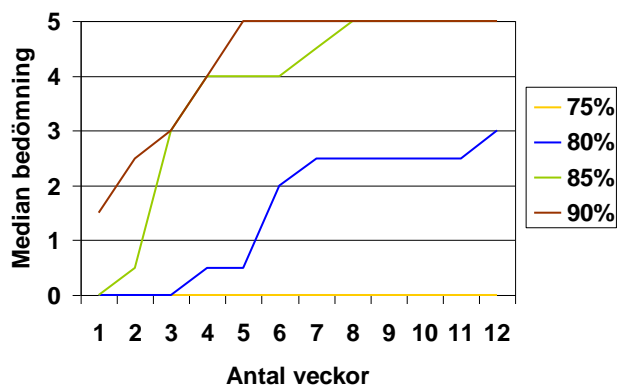

SP Technical Research Institute of Sweden

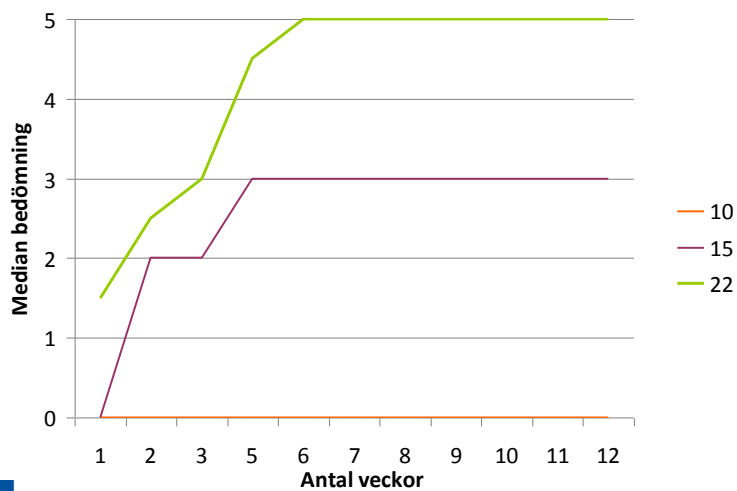
SP Technical Research Institute of Sweden

Tillväxt vid olika RF, 22°C, Tunn träfiberskiva

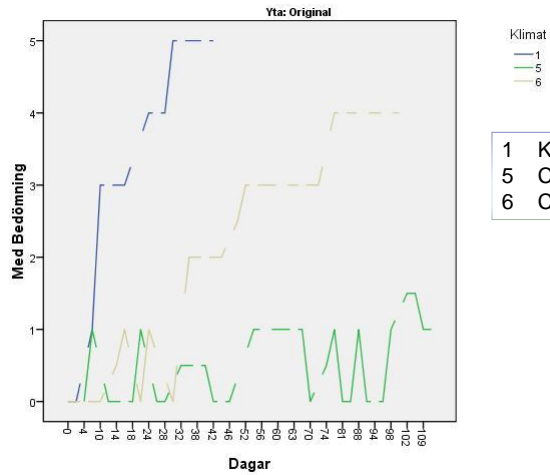

SP Technical Research Institute of Sweden

Tillväxten vid olika temp, 86 % RF, Tunn träfiberskiva

SP Technical Research Institute of Sweden

SP Technical Research Institute of Sweden

LUNDS TEKNISKA
HÖGSKOLA
Lunds universitet

Fältprovningar

**Samma material som i
laboratorie
provningarna**

**Utomhusventilerade
vindar (3+1)**

Krypgrunder (3+2)

SP Technical Research Institute of Sweden

Regenerativ ventilationsåtervinning

- Princip rotor eller två växlande magasin
- Ickehygroskopiskt material för bostäder
- + Hög och styrbar temperaturverkningsgrad
- + Ingen avfrostning krävs
  - Renblåsning och läckage
  - Överföring lukt

2010-11-18

1

Fuktproblem i lägenheter

- Femtiosex lägenheter inflyttning 2009
- Rotoraggregat över köksspis odränerat
- Extrem vinter
- Onormal fönsterkondens
- Svällda fönsterbänkar och bänkskivor i kök
- Aggregatbyte i en lägenhet till
  - Annat fabrikat   samma fuktproblem
  - Plattväxlare   inga fuktproblem

2010-11-18

2

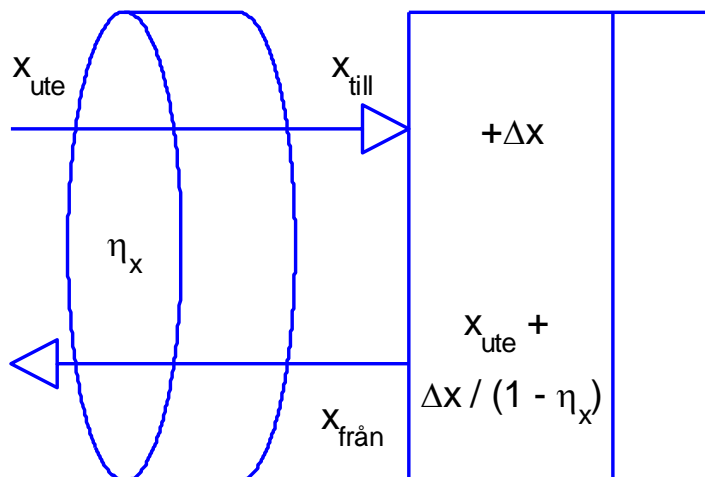
Boendeenkät med 29₅₆ svar

- Skador på fönstersnickerier 8
- Skador på köksskåp 7
- Fuktig luft inomhus 8
- Kondens annat 4
- Kondens över köksskåp 8
- Kondens vid aggregat 14
- Kondens i fönster 14

2010-11-18

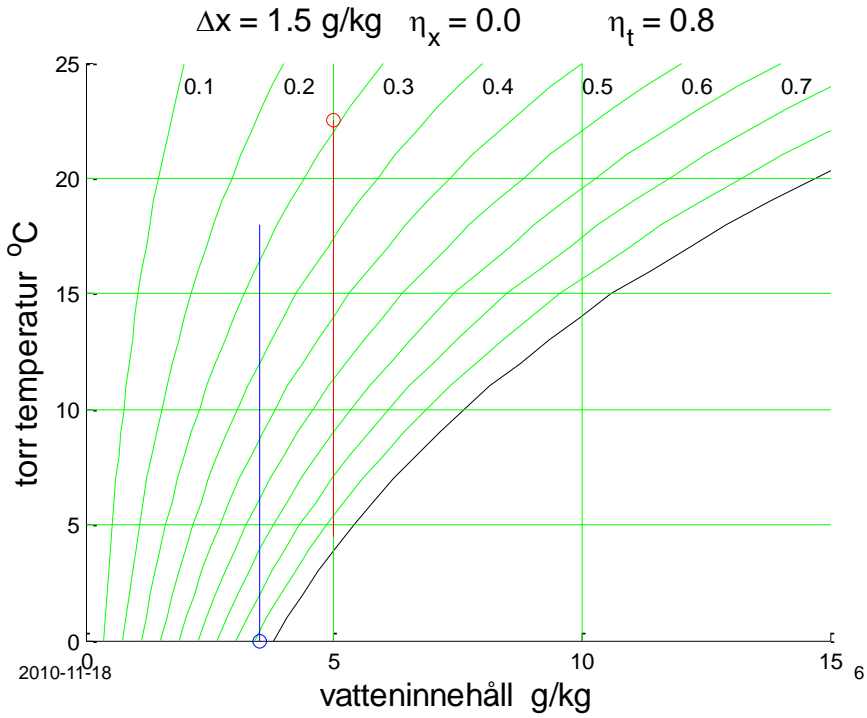
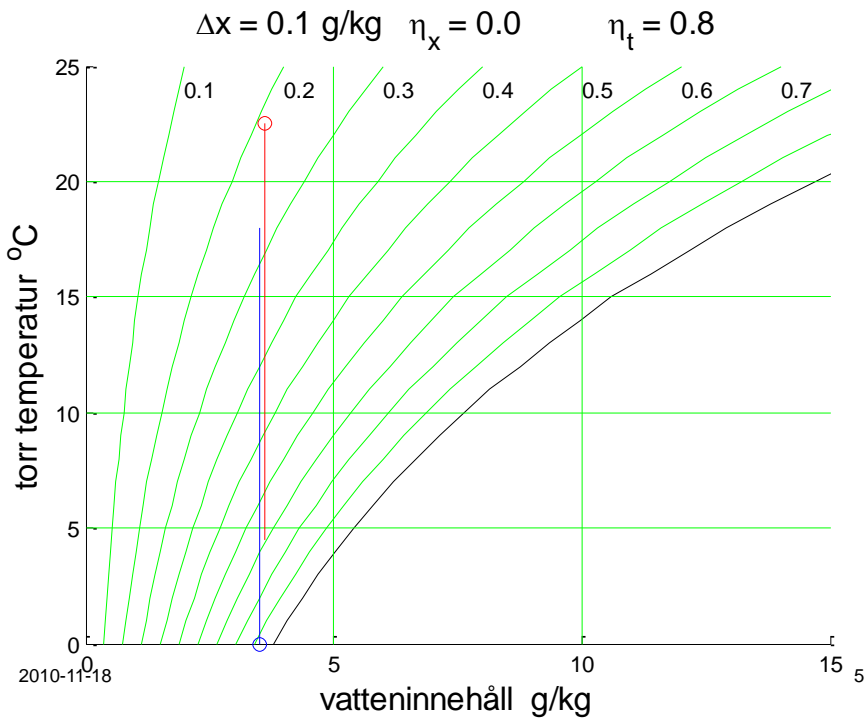
3

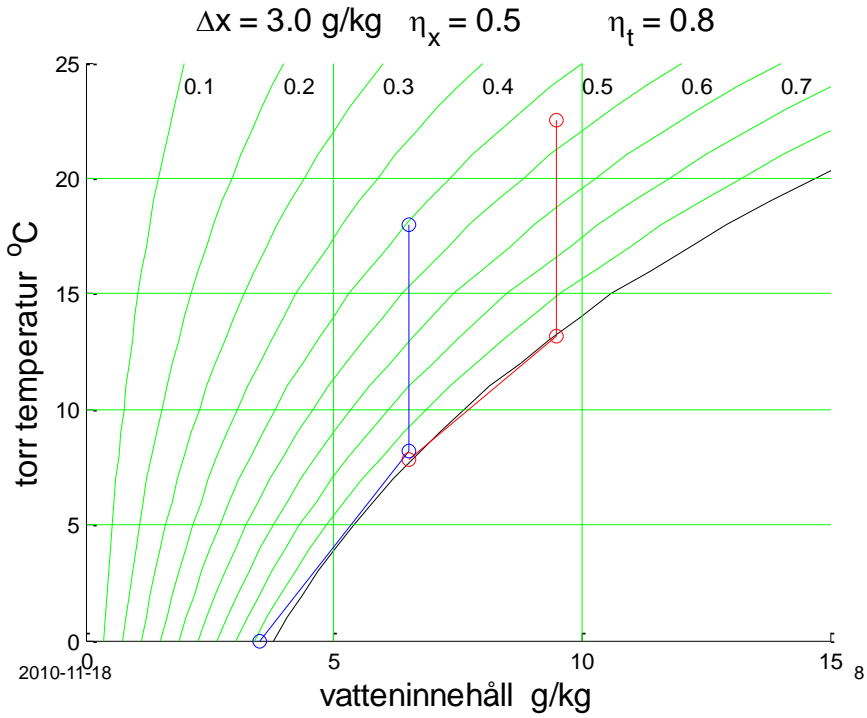
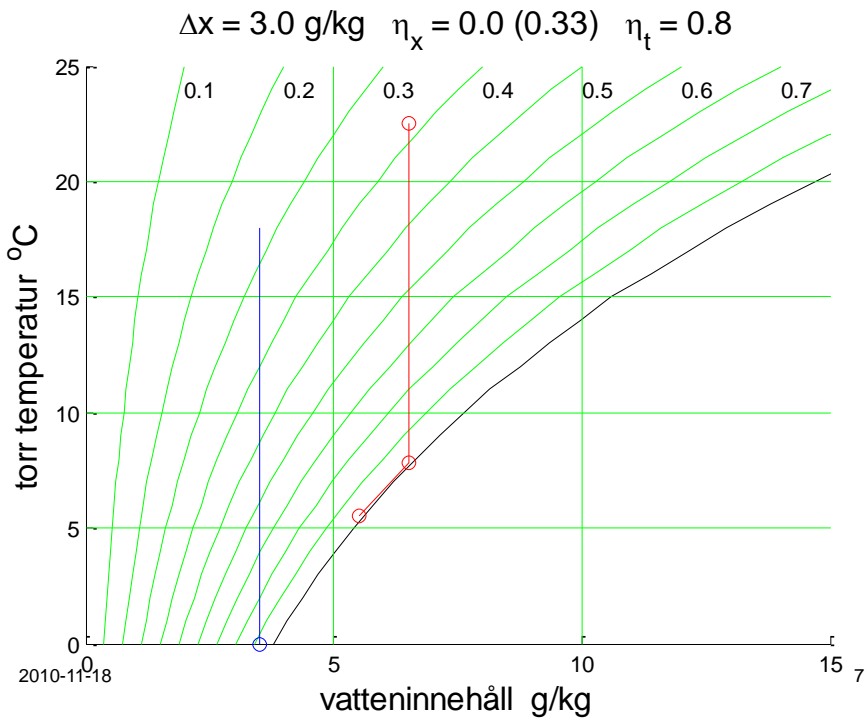
Byggnaden som system

2010-11-18

4

Allmänna råd om tillsyn enligt miljöbalken

- SOSFS 1999:25
Fukttillskott < 2.5 g/kg (3 g/m³)
- SOSFS 1999:21
Fukthalt < 7 g/kg (21 °C och 0.45)

2010-11-18

9

Fukttillskott Δx g/kg

- ELIB 1992 småhus 3.0 g/kg
- BETSI 2009 småhus 1.5 g/kg
- Andra 2005 småhus 1.8 g/kg
- ELIB 1992 flerbostadshus 2.3 g/kg
- BETSI 2009 flerbostadshus 1.0 g/kg
- KKMS 2010 flerbostadshus 1.8 g/kg
  - Frånluft från kök, bad och toa
  - Bagge, Johansson och Lindstrie (2010) ASHRAE

2010-11-18

10

Fukttillskott Δx g/kg

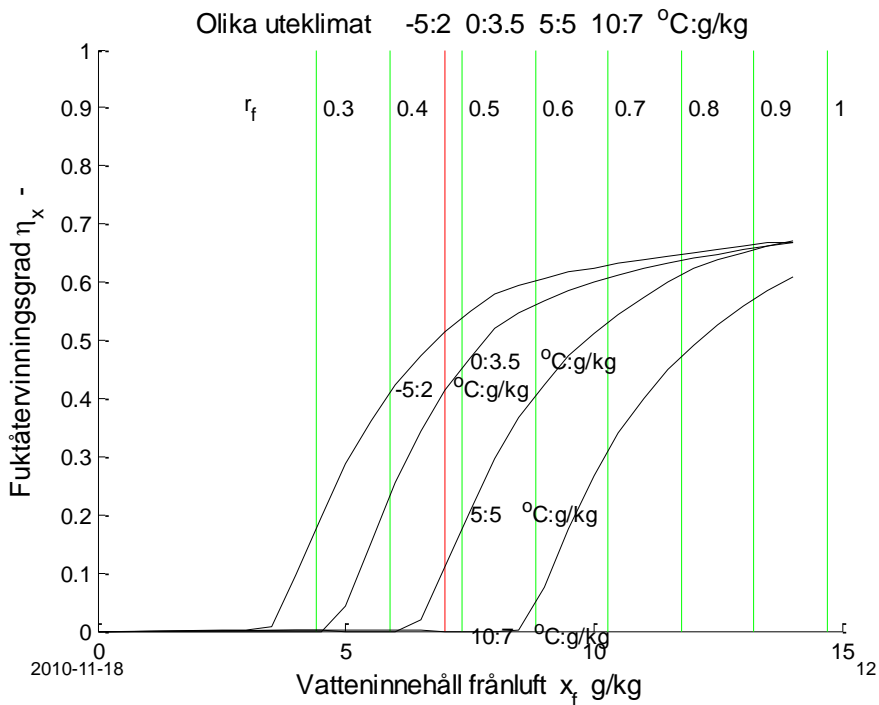
- Ventilationsflödesberoende q m³/s

$$\Delta x = X / \rho q \quad \text{g/kg}$$

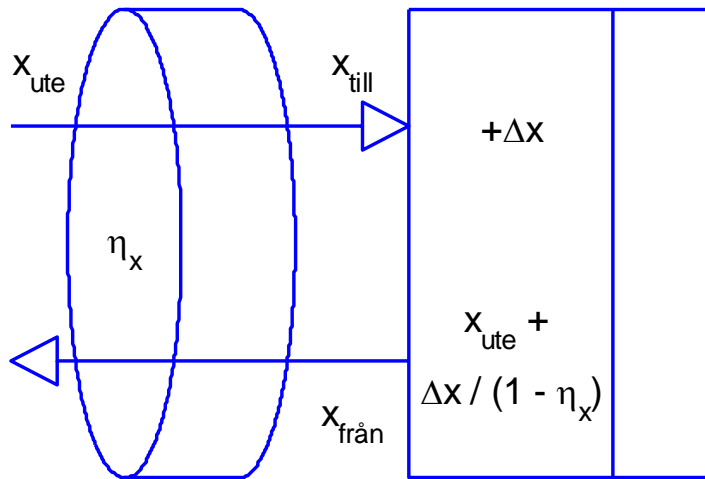
- $X = 40$ g/h person
- Normenlig ventilation 0.35 l/sm²
- En person / 27 m² 1.0 g/kg
- En person / 18 m² 1.5 g/kg

2010-11-18

11

Byggnaden som system

2010-11-18

13

Grundsamband - vatteninnehåll

- Fuktverkningsgrad

$$\eta_x = (x_{till} - x_{ute}) / (x_{rum} - x_{ute}) \quad -$$

- Tilluft

$$x_{till} = x_{ute} + \eta_x (x_{rum} - x_{ute}) \quad \text{g/kg}$$

- Rumsluft (frånluft)

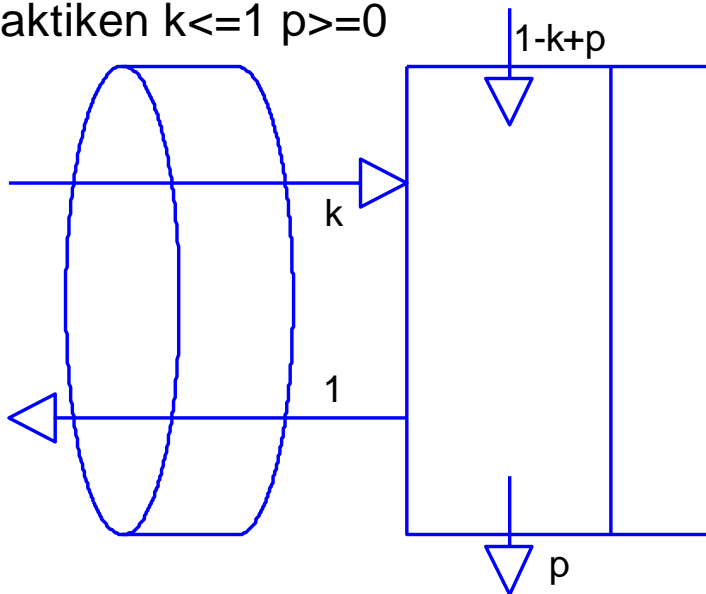
$$x_{rum} = x_{till} + \Delta x \quad \text{g/kg}$$

$$x_{rum} = x_{ute} + \Delta x / (1 - \eta_x) \quad \text{g/kg}$$

2010-11-18

14

Praktiken $k \leq 1$ $p \geq 0$

2010-11-18

15

Fuktfaktorn $f_x = 1 / (1 + p - k \eta_x)$

- Anger hur fukttillskottet Δx förstärks
- Flöden relativt frånluftsflödet   idealt

• tilluftsflöde	k	1
• infiltration	$1 - k + p$	0
• exfiltration	p	0
- Om k minskar ökar η_x något mindre
- Exempel $\eta_x = 0.5$ $p = 0$ $k = 1$ $f_x = 2$
- Exempel $\eta_x = p$ $k = 1$ $f_x = 1$

2010-11-18

16

Rotorfuktöverskott

- Fuktverkningsgraden för tilluft < frånluft
- Fukt ackumuleras i rotorn
- Fukt dräneras

- Fukt kan ackumuleras ojämnt
- Fukt kan frysas till is
- Fukt och is hindrar luftgenomströmning

2010-11-18

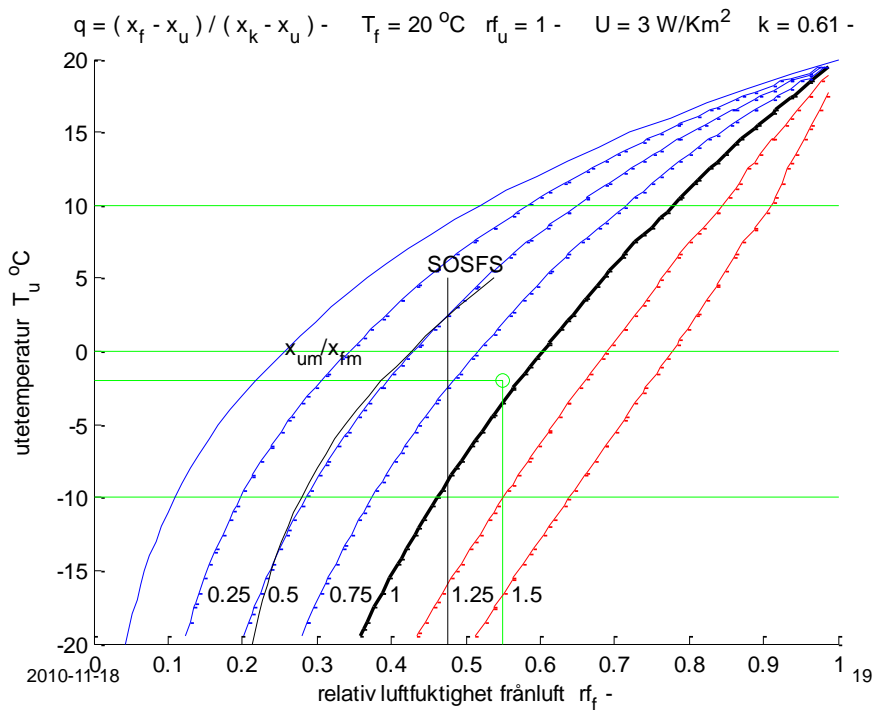
17

Kondensstyrning i småhus

- Gör ett diagram för U-värde 3 W/Km^2 , inne 20 °C och relativ luftfuktighet ute 1.00
- Mät temperaturen ute -2 °C
- Mät relativ luftfuktighet inne 0.55
- Markera tillstånd i diagram
- Bestäm kvoten mellan flöde för kondens och aktuellt flöde ≈ 0.94
- Vid behov ändra ventilationsflöde

2010-11-18

18

Sammanfattning₁

- Fuktverkningsgrad ökar med
  - ökande vatteninnehåll inne
  - minskande temperatur ute
- Fuktfaktor ökar med
  - ökande fuktverkningsgrad
  - minskande in/exfiltration
- Fuktfaktor förstärker fukttillskottet
  - dock stabilt
- Rotorfuktöverskott – dränering krävs

Sammanfattning₂

- Småhus
  - manuell kondensstyrning räcker
  - hög lufttäthet och boendebelastning riskfaktor
  - låg utetemperatur och ventilation riskfaktor
- Flerbostadshus med ett aggregat
  - fuktreglering onödig (CO₂-reglering ?)
  - stor sammanlagring
  - luktproblem med köksluft

2010-11-18

21

Sammanfattning₃

- Utöka checklista för fuktproblem
  - Regenerativ ventilationsvärmeåtervinning ?
    - Småhus eller lägenhetsaggregat ?
    - Låg utetemperatur ?
    - Lågt ventilationsflöde ?
    - Hög personbelastning ?
    - Hög lufttäthet ?
- Utöka kunskande om
  - Dränering, frysning, genomströmning

2010-11-18

22

Sammanfattning₄

- Regenerativ värmeåtervinning < 5 °C
konstant luftflöde och varvtal
- Fukttillskott 1 g/kg   Inga problem
- Fukttillskott 2 g/kg   Märkbart
- Fukttillskott 3 g/kg   Kritiskt och
ta med handduk

2010-11-18

23

7000-serien år/nr_{sidor}

- Fuktöverföring ...   10/7048₇₀
- Fuktreglering av regenerativ   10/7053₂₇
- Mer fuktreglering av ...   10/7055₅₀
- Finns på www.hvac.lth.se som pdf
- Simulering ... mätdata   10/7046₅₀
- Fukttillskott i frånluft   10/7049₄₃
- Roterande värmeväxlare   06/7006₅₆
- Dito och läckage   08/7033₃₄

2010-11-18

24